

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Dita Šajnová

**PRÁVNÍ ÚPRAVA NÁRODNÍCH PARKŮ V ČESKÉ
REPUBLICCE A POLSKU**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Katedra: Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce: srpen 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. 8. 2013

Obsah

PŘEDMLUVA	1
ÚVOD	3
1. HISTORICKÝ VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY NÁRODNÍCH PARKŮ	7
1.1. ČESKÁ REPUBLIKA	7
1.2. POLSKO.....	10
1.3. KRKONOŠSKÝ NÁRODNÍ PARK A KARKONOSKI PARK NARODOWY	13
2. MEZINÁRODNÍ PRÁVO	15
2.1. VÝVOJ MEZINÁRODNÍHO PRÁVA OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	16
2.2. SVĚTOVÝ SVAZ OCHRANY PŘÍRODY	19
2.3. VYBRANÉ MEZINÁRODNÍ DOHODY SE VZTAHEM K PROBLEMATICE NÁRODNÍCH PARKŮ NA ÚZEMÍ ČR A POLSKA 23	
2.3.1. MEZINÁRODNÍ GLOBÁLNÍ DOHODY	23
2.3.2. MEZINÁRODNÍ REGIONÁLNÍ DOHODY	27
2.4. PŘESHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE, NADNÁRODNÍ FORMY OCHRANY PŘÍRODY V KRKONOŠSKÉM NÁRODNÍM PARKU 29	
3. UNIJNÍ PRÁVO	31
3.1. VÝVOJ	31
3.2. SOUČASNÝ STAV	32
3.2.1. SMĚRNICE O OCHRANĚ VOLNĚ ŽIJÍCÍCH PTÁKŮ (SMĚRNICE O PTÁCÍCH)	33
3.2.2. SMĚRNICE O OCHRANĚ PŘÍRODNÍCH STANOVISŤ, VOLNĚ ŽIJÍCÍCH ŽIVOČICHŮ A PLANĚ ROSTOUCÍCH ROSTLIN (SMĚRNICE O STANOVISŤÍCH)	34
3.2.3. NATURA 2000	35
3.2.4. NATURA 2000 V KRKONOŠSKÉM NÁRODNÍM PARKU	35
4. SOUČASNÝ STAV PRÁVNÍ ÚPRAVY NÁRODNÍCH PARKŮ	37
4.1. ČESKÁ REPUBLIKA	37
4.1.1. PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY	37
4.1.2. INSTITUCIONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ NÁRODNÍCH PARKŮ A RADA NÁRODNÍHO PARKU	39
4.1.3. DEFINOVÁNÍ NÁRODNÍHO PARKU A JEHO CHARAKTERISTIKA	42
4.1.4. NÁVRH A POSTUP PŘI VYHLAŠOVÁNÍ NÁRODNÍHO PARKU.....	44
4.1.5. SYSTÉM OCHRANY PŘÍRODY V NÁRODNÍCH PARCÍCH	45
4.1.6. ČLENĚNÍ ÚZEMÍ NÁRODNÍCH PARKŮ	49
4.1.7. PLÁNY PÉČE.....	51
4.1.8. LESNÍ HOSPODAŘENÍ, MYSLIVOST A RYBÁŘSTVÍ V NÁRODNÍCH PARCÍCH	53
4.2. POLSKO.....	55
4.2.1. PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY	55
4.2.2. INSTITUCIONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ NÁRODNÍCH PARKŮ A VĚDECKÁ RADA NP	57
4.2.3. DEFINOVÁNÍ NÁRODNÍHO PARKU A JEHO CHARAKTERISTIKA	59
4.2.4. NÁVRH A POSTUP PŘI ZŘIZOVÁNÍ NÁRODNÍHO PARKU	60
4.2.5. SYSTÉM OCHRANY PŘÍRODY V NÁRODNÍCH PARCÍCH	61
4.2.6. ČLENĚNÍ ÚZEMÍ NÁRODNÍCH PARKŮ	65
4.2.7. OCHRANNÉ PLÁNY	66
4.2.8. LESNÍ HOSPODAŘENÍ, MYSLIVOST, RYBÁŘSTVÍ A PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY MOŘSKÝCH OBLASTÍ	67
5. SROVNÁNÍ PRÁVNÍCH ÚPRAV V ČESKÉM A POLSKÉM PRÁVU	70
5.1. INSTITUCIONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ NÁRODNÍCH PARKŮ.....	70
5.2. DEFINOVÁNÍ NÁRODNÍHO PARKU A JEHO CHARAKTERISTIKA	71
5.3. NÁVRH A POSTUP PŘI ZŘIZOVÁNÍ NÁRODNÍHO PARKU	72
5.4. SYSTÉM OCHRANY PŘÍRODY V NÁRODNÍCH PARCÍCH	73
5.5. ČLENĚNÍ ÚZEMÍ NÁRODNÍCH PARKŮ	74
5.6. PLÁNY PÉČE A OCHRANNÉ PLÁNY	75
5.7. LESNÍ HOSPODAŘENÍ, MYSLIVOST A RYBÁŘSTVÍ.....	75
ZÁVĚR	77

SEZNAM ZKRATEK	80
POUŽITÁ LITERATURA	81
MONOGRAFIE A PŘÍSPĚVKY DO SBORNÍKŮ	81
ČASOPISECKÉ ČLÁNKY	82
ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY	83
OSTATNÍ PRAMENY	87
PRÁVNÍ PŘEDPISY A JUDIKATURA.....	87
RESUMÉ	94
ABSTRACT	95
KLÍČOVÁ SLOVA, ANGLICKÝ NÁZEV	96

Předmluva

Otázka ochrany přírody je již nejméně sto let velmi aktuální. Lidé si postupně začali uvědomovat, že krajina okolo nich vypadá jinak, ubývá koutů přírody bez lidských zásahů a pokud se nezmění přístup k čerpání přírodních zdrojů a vůbec postoj k přírodě, může to znamenat ohrožení samotného lidského druhu. Legislativa, nařízení vrchnosti, se nejdříve dotýkala ochrany jednotlivých, převážně živočišných druhů, důležitých pro člověka. Územní ochrana, do níž spadají i národní parky, jež jsou tématem této práce, nastupuje o dost později, na konci 19. století.

Územní ochrana přírody se stala spolu s druhovou ochranou základem ochrany přírody a jejím předmětem je určité území, přírodně nebo esteticky významné a je tedy nutné chránit ho jako celek. Po dlouhém vývoji se národní park také částečně vymezil z čisté kategorie územní ochrany a můžeme ho chápat také jako prostředek ekosystémového přístupu k ochraně přírody dle Úmluvy o biologické rozmanitosti. Národní park bývá chápán jako nejvyšší možný způsob vnitrostátní územní ochrany přírody, zahrnující ta přírodně nejcenější a nejvýznamnější území daného státu. Není tomu jinak ani v českém a polském právu. Každý stát k ochraně takového území přistupuje rozdílně, bývá však pravidlem, že podléhá přísným podmínkám ochrany.

Aby bylo možné jednotlivá chráněná území mezi sebou vzájemně porovnávat i na mezinárodní úrovni, Světový svaz ochrany přírody vypracoval systematiku založenou na managementovém přístupu. Tento systém má své opodstatnění, nicméně rozdíly mezi jednotlivými vnitrostátními úpravami národních parků neodstranil, a tak můžeme předpokládat, že komparativní metodou vedený náhled na dvě geograficky, přírodně, společensky i politicky blízké země by mohl být nápomocen v dalším směřování ochrany přírody na právní úrovni.

V počtu národních parků Polsko převyšuje Českou republiku, proto budeme sledovat pouze čtyři vybrané zástupce, s nimiž se krátce seznámíme v první kapitole spolu se všemi čtyřmi národními parky České republiky. V práci není opominut ani historický vývoj obou zemí, jemuž je věnována samostatná kapitola, mezinárodní a unijní úprava, následovány již současným stavem vnitrostátní úpravy v České a Polské republice. Historie, mezinárodní a unijní právo a jejich praktické fungování bude přiblížena také na příkladu společného přeshraničního česko-polského národního parku Krkonoše.

Sledovaným cílem je zodpovědět si srovnáním polského a českého právního systému územní ochrany přírody formou národních parků, na příkladech některých jeho částí, jak je

možné k této problematice přistupovat, zda se výrazně lišíme, či naopak naše relativní blízkost podmiňuje soulad obou úprav.

Pro komparaci byla zvolena témata institucionálního zabezpečení včetně zapojení orgánů územních samospráv a veřejnosti, pojem národního parku a jeho charakteristika, návrh a postup při vyhlášení národního parku, systém ochrany přírody v národních parcích, členění území národních parků, odborné a koncepční dokumenty týkající se národních parků a také hospodaření v lesích a myslivost z důvodu vysokého procentuálního zastoupení tohoto typu krajiny v českých i polských národních parcích. Pro zajímavost je v této podkapitole pro Polskou republiku krátce zmíněna i úprava ochrany mořských oblastí.

Znění právních předpisů, z nichž tato práce čerpá, vychází z aktuálního znění ke dni 1. června 2013.

Úvod

V České republice se nachází 4 národní parky, v Polské republice pak je počet mnohonásobně vyšší, na jejím území najdeme 23 národních parků. Pokud však zohledníme velikost, zjistíme, že polské národní parky zabírají menší část území státu než v České republice (cca 1%¹ a 1,5%).

Na společných hranicích leží mimo Krkonošského národního parku (myšleno český i polský) také NP Stolových hor (Park Narodowy Gór Stołowych), který na české straně pokračuje jako CHKO Broumovsko. Dále se v této kapitole stručně seznámíme se všemi národními parky České republiky, z důvodu velkého množství polských národních parků zde budou uvedeny již zmiňované národní parky sousedící s Českou republikou a dále Bělověžský NP (Białowiecki Park Narodowy) jako park patřící do Seznamu světového přírodního dědictví a Slovinský NP (Slowinski Park Narodowy), který leží na pobřeží Baltského moře a představuje tak typ národního parku, se kterým nemáme díky naší geografické poloze zkušenost.

Bělověžský národní park je přeshraničním národním parkem na hranicích s Běloruskem zahrnujícím centrální část Bělověžského pralesa, nejzachovalejšího posledního původního lesa v evropské nížinné oblasti. Byl vyhlášen v roce 1947² a rozkládá se na ploše 10 517,27 ha s ochranným pásmem o rozloze 3224,26 ha. Starý prales v Bělověžském NP se vyznačuje velkým množstvím mrtvého dřeva v různém stádiu rozpadu a přítomností typických přírodních lesních druhů. Z ptáků se zde vyskytují kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*), glaciální relikv datlík tříprstý (*Picoides tridactylus*), strakapoud bělohřbetý (*Dendrocopos leucotos*). Symbolem parku je zubr evropský, prales se stal jeho posledním útočištěm a odtud začala jeho repatriace. Bělověžský NP je zapsaný do Seznamu světového přírodního dědictví UNESCO. Centrální část Bělověžského parku je Biosférickou rezervací UNESCO³.

¹ ŁABASZEWSKI, W. *Parki narodowe* [online]. Warszawa : MOS, 2009-04-14 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <http://www.mos.gov.pl/arttykul/2236_parki_narodowe/311_parki_narodowe.html>.

² Počátky parku se datují do roku 1921, kdy byla v místech dnešního parku vyhlášena „lesní rezervace“, poté v roce 1932 byla tato přeměněna na "Národní park v Bělověži".

³ BIAŁOWIESKI PARK NARODOWY. *Walory przyrodnicze* [online]. Białowieża: BPN, ca. 2007 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z WWW:

<http://bpn.com.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=41>.

<http://bpn.com.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=41>.

Národní park České Švýcarsko byl založen roku 1999 a leží na 7933 ha geomorfologicky zajímavé erozní krajině s dominantním pískovcem. Les pokrývá 97% plochy parku, s porosty v minulosti významně ovlivněné lesním hospodařením. Mezi přirozenou lesní vegetací tu řadíme suťové lesy, acidofilní bučiny, bory a doubravy, na dně roklí podmáčené smrčiny. Z chráněných druhů fauny zde najdeme sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*), čápa černého (*Ciconia nigra*) a tetřívka obecného (*Lyrurus tetrix*)⁴, flora je zastoupena např. játrovkami: mokřankou oddálenou (*Hygrobiella laxifolia*), křížítkou velkobuněčnou (*Lophozia grandiretis*) a vřesovkou vonnou (*Geocalyx graveolens*)⁵. Nachází se u státní hranice s Německem, a sousedí s národním parkem Saské Švýcarsko (Sächsische Schweiz). Z jižní a západní strany na něj navazuje Chráněná krajinná oblast Labské pískovce a z východní strany Chráněná krajinná oblast Lužické hory.

Krkonošský národní park/ Karkonoski Park Narodowy je přeshraniční národní park rozprostírající se na 5520 ha polského a 36327 ha českého území s nejvyšší horou v České republice, Sněžka (1602 m. n. m.). Na české straně je chráněn přibližně 18 400 ha ochranného pásma, na polské 11 266 ha, na západě sousedí s CHKO Jizerské hory a východě chráněnou oblastí - Rudawski Park Krajobrazowy.

První přírodní rezervace na území dnešního KPN byly vyhlášeny v roce 1933 a byly jimi Śnieżne Kotły (Sněžné jámy), Czarny Kocioł (Kotel Černého potoka⁶), Kocioł Łomniczki (Kotel řeky Lomničky), Kocioł Małego Stawu, (Kar Malého Rybníka⁷), Kocioł Wielkiego Stawu (Kar Velkého Rybníka). Park byl vyhlášen samostatně pro polskou a českou část - Karkonoski PN v roce 1959 a Krkonošský národní park roku 1963 a v současnosti se jedná také o Biosférickou rezervaci dle programu UNESCO Man and Biosphere.

Intenzivní lesní hospodaření dřívějších dekád způsobilo dochování pouze fragmentů pralesovitých porostů, přesto se s klečovými porosty, přirozeně i druhotně smilkovými loukami a severskými rašeliništi řadí k nejcennějším ekosystémům na území národního parku. V Krkonoších se nachází množství glaciálních reliktních rostlin, např. ostružiník moruška (*Rubus chamaemorus*), všivec krkonošský (*Pedicularis sudetica*), lomikámen sněžný (*Saxifraga*

⁴ NÁRODNÍ PARK ČESKÉ ŠVÝCARSKO. *Lesy* [online]. Krásná Lípa : NPČŠ, ca. 2000 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.npcs.cz/lesy>>.

⁵ MARKOVÁ, I. *Společenstva mechorostů vázaná na specifické mikroklimatické podmínky a ekologicky vyhraněná stanoviště* [online]. Krásná Lípa : NPČŠ, ca. 2000 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.npcs.cz/flora>>.

⁶ Kotel je krkonošský místní název pro ledovcový kar, vzniklý ledovcovou činností v poslední době ledové

⁷ Rybník je v polštině ekvivalent našeho výrazu jezero.

nivalis), šídlatka jezerní (*Isoetes lacustris*) i endemitních druhů - jeřáb krkonošský (*Sorbus sudetica*), zvonek krkonošský (*Campanula bohemica*)⁸.

Národní park Podyjí byl založen roku 1991 a zahrnuje 63 km² plochy nebývale zachovalého říčního kaňonovitého údolí řeky Dyje. Lesy zaujímají 84% území parku, zastoupeny jsou podhorskými bukovými lesy, dubohabřinami i doubravami. Faunu i floru zajímavě ovlivňuje tzv. údolní fenomén, v jehož důsledku pronikají západním směrem do údolí teplomilné živočišné a rostlinné druhy z jihovýchodní teplé panonské oblasti a ze západu migrují údolím druhy podhorské, s kterými se pak můžeme setkat na chladnějších a stinných severních svazích údolí. Ze vzácných druhů zde najdeme např. kýchavici černou (*Veratrum nigrum*), měsíčnici vytrvalou (*Lunaria rediviva*) a koniklec velkokvětý (*Pulsatilla grandis*), čápa černého (*Ciconia nigra*), jasoně dymnivkového (*Parnassius mnemosyne*) nebo dudka chocholatého (*Upupa epops*). Národní park leží na hranicích s Rakouskem a navazuje na rakouský NP Thayatal, na české straně je obklopen ochranným pásmem o velikosti 29 km².

Národní park Šumava byl založen v roce 1991 a rozkládá se na 68 064 ha s územím pokrytým z 80 % lesy skrývající fragmenty pralesovitých porostů. Flora národního parku je charakteristickou ukázkou středohorské střeoevropské flóry a vegetace. Horské smrčiny, rašeliniště zahrnující i mokřady vltavského luhu, ledovcová jezera, luky a pastviny jsou zdejšími nejcennějšími ekosystémy. Národní park Šumava je domovem tetřeva hlušce (*Tetrao urogallus*), tetřívka obecného (*Lyrurus tetrix*) rýsa ostrovida (*Lynx lynx*), zebra evropského (*Bison bonasus*) a losa evropského (*Alces alces*), z rostlinných a endemitních druhů oměje šalamounku (*Aconitum plicatum*), hořečku mnohotvarého českého (*Gentianella praecox* subsp. *bohemica*), a zvonečníku černého (*Phyteuma nigrum*). NP Šumava je přeshraničním parkem, tvoří celek s německým národním parkem Bavorský les (Bayerischer Wald) a funkci jeho ochranného pásma plní Chráněná krajinná oblast Šumava.

Národní park Stolových hor byl vyhlášen roku 1993⁹ a leží na ploše 6280,3 ha. Název je odvozen od podobnosti georeliéfu se Stolovými horami v Americe¹⁰. Většina skalních útvarů je tvořena pískovcem a vznikly v prvohorách. Nejvyšší vrchol Velká Hejšovina (Szczeliniec

⁸ KRKONOŠSKÝ NÁRODNÍ PARK. *Krkonošská flóra* [online]. Vrchlabí : KRNAP, ca. 2010 [cit. 2013-04-16]. Dostupný na WWW: <<http://www.krnep.cz/flora-a-vegetace/>>.

⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 września 1993 r. w sprawie utworzenia Parku Narodowego Gór Stołowych. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Dále jen Dz. U.) 1993 nr 88 poz. 407.

¹⁰ PARK NARODOWY GÓR STOŁOWYCH. *Geologia i geomorfologia* [online]. Kudowa Zdrój: PNGS, ca. 1995 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.pngs.com.pl/pl/przyroda/przyr.html>>.

Wielki) dosahuje výšky 919 m. n. m. a je tak nejvyšším pískovcovým vrcholem v celé střední Evropě. Lesy tvoří téměř 89% území, z většiny smrkové, najdou se však místa s bukovým a jedlovým porostem. Pro ochranu nejcennějších ekosystémů byla vyčleněna rezervace Velké Batorovské rašeliniště (Wielkie Torfowisko Batorowskie), jež není přístupná veřejnosti¹¹. Přes pokusy o odvodnění rašeliniště v 19. stol. je jeho velká část stále ještě podmáčená. Najdeme zde endemity – borovice bahenní (*Pinus palustris*) a lomikámen růžicovitý (*Saxifraga decipiens*) i vzácné ptáky, např. ořešník kropenatý (*Nucifraga caryocatactes*) a výr velký (*Bubo bubo*).

Slovinský národní park vznikl v roce 1996¹² jako druhý přímořský národní park v Polsku¹³ a rozkládá se na ploše 18069 ha. Předmětem ochrany se staly především v Evropě unikátní pohyblivé duny, dále síť mořských jezer, tůní, rašelinišť, podmáčených luk, pobřežních porostů a pobřežních lesů. Jedinečnost této oblasti dokládá zařazení do několika sítí mezinárodně chráněných oblastí, jako je HELCOM, Natura 2000, World Nature Sanctuary a Ramsar Sites. V roce 1977 byla oblast zařazena do programu UNESCO MaB¹⁴.

Lesy představují pouze necelých 20% rozlohy parku a převažuje borovice. Najdeme zde vedle typických zástupců přímořské flory i zástupce boreálních oblastí, glaciální relikty - ostružiník morušku (*Rubus chamaemorus*), nebo zimozel severní (*Linnea borealis*). Z teplomilných rostlin se zde vyskytují hvozdík písečný (*Dianthus arenarius*) či na dunách se vyskytující ječmenice písečná (*Elymus arenarius*). Sladké vody obývá přísně chráněná škeble rybníčná (*Anodonta cygnaea*). Blešivec (*Talitrus saltator*) je velmi zajímavý zástupce koryšů – tento noční „čistič pláží“ živící se organickými zbytky je bohužel kriticky ohrožený, především kvůli sešlapávání nevšímavými turisty.

Diverzifikované vodní rezervoáry poskytují podmínky pro život sladkovodním i mořským druhům ryb, kterých je zhruba 60 a tři druhy mihulí. Jsou zde i druhy, které žijí část života ve sladké vodě a část života v moři. Mezi tyto patří například losos obecný (*Salmo salar*), úhoř říční (*Anguilla anguilla*) nebo zástupce kruhoústých mihule mořská (*Pteromyzon marines*).

¹¹ Nejkrásnější místa Stolových hor byly vzaty pod ochranu už v padesátých letech, kdy zde vznikly tři přírodní rezervace (Velká Hejšovina / Szczeliniec Wielki, Bludné skály / Bledne Skaly a Batorovské rašeliniště / Torfowisko Batorowskie). BROUMOVSKO. *Stolové Hory (PL)* [online]. Kudowa Zdroj : Broumovsko, ca. 2010 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.broumovsko.cz/cz/stolove-hory-pl/stolove-hory-pl>>.

¹² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23.11.1966 r. w sprawie utworzenia Słowińskiego Parku Narodowego. Dz. U. Nr 42, poz. 254.

¹³ Prvním byl Wołinski NP, založený 1. ledna 1960.

¹⁴ SŁOWINSKI PARK NARODOWY. *Historia, stan prawny* [online]. Smołdzino : Slowinski PN, ca. 2008 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://slowinski-pn.pl/pl/historia-stan-prawny.html>>.

1. Historický vývoj právní úpravy národních parků

Chápání národního parku se v různých částech světa velmi liší. První národní park na světě, Yellowstone, založený v USA roku 1872, měl od počátku za cíl ochranu geologických jevů (tedy ne ochranu rostlinných a živočišných druhů) společně se zábavní a rekreační funkcí pro všechny Američany. Původní obyvatelstvo bylo z území po skončení indiánských válek vystěhováno a národní park je tak rozsáhlým územím bez potřeby zonace, s téměř neomezeným přístupem a se zanedbatelným osídlením. Podobně vypadají národní parky na dalších kontinentech – Latinské Americe, Austrálii i Africe. I v Evropě nalezneme národní parky stejného typu, např. ve Švédsku, nicméně z důvodu větší hustoty osídlení evropského kontinentu se tu však setkáváme s jiným modelem – menší území s regulovanou návštěvností, nejčastěji s živou složkou ekosystémů coby hlavním důvodem ochrany¹⁵. Mezinárodní vývoj právní úpravy včetně vybraných mezinárodních smluv týkajících se národních parků je obsahem samostatné kapitoly této práce, proto se jím na tomto místě více nebudu věnovat.

1.1. Česká republika

Pojem národní park se v českém právu objevuje až v zákoně č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody, snahu o přijetí zákona o ochraně přírody však měli čeští vědci i politici již od počátku 20. století. Všechny tři návrhy podané v poslanecké sněmovně Rakouska – Uherska nebyly ani projednány, po vzniku Československé republiky mnohé návrhy projednány byly, ale narážely na protichůdné zájmy vlastníků soukromých pozemků, a tak nebyly přijaty.

Pokud však nebudeme lpět striktně na terminologii, územní ochranu přírody můžeme vysledovat o století dříve v rámci soukromých iniciativ šlechticů a jiných majitelů rozsáhlých pozemků (Některé právní normy vzniknuvší dříve než v 19. století taktéž napomohly k ochraně přírody včetně větších územních celků, avšak tento efekt měly pouze náhodou, prvotní důvod jejich existence je prostý – ochrana majetku. Z tohoto důvodu se jimi tato práce nezabývá.). Na poli státní správy se setkáváme s praxí běžnou i v současnosti – před přijetím specifického zákona si pro vymáhání některých nařízení vztahujících se na ochranu přírodních

¹⁵ PELC, F., PLESNÍK J. Národní parky ve světě : Různá podoba, ale stejný cíl. *Ochrana přírody*. 2013, roč. 67, č. 2, str. 32-36. str. 33

památek pomáhali úředníci používáním právních norem primárně určeným jiným účelům (za Rakouska- Uherska např. tzv. Prügelpatentem - 96/1854 ř.z.¹⁶, nebo zákon o obecním zřízení pro Čechy (16. dubna 1864), přesněji § 35¹⁷; od roku 1918 do přijetí zákona o státní ochraně přírody v roce 1956 i některé normy rakouské zůstávají v platnosti díky recepčnímu zákonu a také obecné zákony a nařízení přijaté československou vládou v oblastech lesnictví, energetiky, hornictví, dopravy atd., včetně tzv. přidělového zákona (z. č. 81/1920¹⁸)).

Jako vůbec první na českém území založil chráněné území hrabě Jiří Augustin Languéval-Buquoy, a to Žofínský prales dne 28. srpna 1838. Dalším vlastníkem, který se rozhodl pro zachování části svého panství v nezměněné podobě pro další generace na úkor možného ekonomického prospěchu z daného území, byl Jan Schwarzenberg. Až dvacet let po zmiňovaném Žofínském pralese jím byla zřízena rezervace Boubínský prales (mezitím však vznikla na pozemcích hraběte Languévala ještě jiná rezervace – Hojná voda).

O ucelenější právní ochraně přírody na státní úrovni hovoříme až od vzniku Československé republiky v roce 1918. Již od počátku vláda slyší na rady odborníků a především vyhlásováním přírodních rezervací se stará o ochranu přírody. Agenda ochrany přírody (v tu dobu hovoříme o ochraně přírodních památek) spadá do resortu Ministerstva školství a národní osvěty (později kultury) a na starosti jí má generální, později ústřední konservátor ochrany přírody. Výjimku tvoří období protektorátu (1942-1946), kdy tuto agendu převzalo Ministerstvo zemědělství a lesnictví.

Od původního prostého zachovávání přírodních památek došlo postupně k rozšíření ochrany na jejich prostředí a dále celá přírodní společenstva a jejich nerušený vývoj. Rudolf Maximovič, první generální konservátor ochrany přírody Československé republiky, vymezil národní park jako „*reservaci, představující celé krajinné komplexy, krajinné typy, na vlivu okolí naprosto nezávislé, soběstačné, se zaručenou absolutní ochranou, neomezeným trváním této ochrany, vědeckým pozorováním a neomezeným bádáním; jsou vrcholným bodem ochrannářských snah.*“¹⁹

Do roku 1956, kdy byl vydán zákon o státní ochraně přírody, je na našem území 166 přírodních rezervací a vzniká i první chráněná krajinná oblast – Český ráj (vyhlášena 1. května 1955). Na první národní park jsme si ještě pár let počkali – Krkonošský národní

¹⁶ STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany a péče o biologickou rozmanitost*. Praha : Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1. (Dále jen Stejskal. Úvod) str. 400

¹⁷ MAXIMOVIČ, R. Co předcházelo zákonu na ochranu přírody. *Ochrana přírody*. 1956, roč. 10, č. 8, str. 232-239.

¹⁸ Stejskal. Úvod. str. 403

¹⁹ PEŠOUT, P., PELC, F. Soustava národních parků v ČR : Součást naší přírodní pokladnice. *Ochrana přírody*. 2013, roč. 68, č. 2, str. 11-16. str. 12

park (KRNAP) vzniká až v roce 1963²⁰, další národní parky, Podyjí, Šumava, byly vyhlášeny dokonce až v roce 1991 (včetně znovuyhlášení NP Krkonoše)²¹, posledním vyhlášeným národním parkem České republiky je NP České Švýcarsko z roku 1999.²²

Předmětem zákona o státní ochraně přírody, jehož územní působnost se nevztahovala na Slovensko (o rok dříve Slovenská národní rada přijala zákon č. 1/1955 Zb. SNR, o štátnej ochrane prírody.) byla chráněná území, chráněné přírodní výtvořy, chráněné přírodní památky a chráněné druhy živočichů, rostlin, nerostů a zkamenělin, tedy příroda i vzhled krajiny. Všeobecná ochrana přírody nebyla příliš zastoupena, zákon se spíše zaměřil na ochranu speciální.

Zákon o státní ochraně přírody byl založen na tzv. konzervačním přístupu, hlavním směru v ochraně přírody od 19. století spočívajícím v názoru, že pro ochranu přírody stačí pouze ochraňovat vytyčená území, a začal zastarávat již brzy po svém přijetí. V sedmdesátých letech již nebylo pochyb o tom, že tento přístup nemůže v podmínkách druhé poloviny 20. století obstát²³. I přes spolupráci s mezinárodními organizacemi se situaci podařilo vyřešit až po změně režimu v roce 1989, příprava nových zákonů probíhala až do roku 1992, kdy byl přijat zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny odrážející vývoj světové ochrany přírody. Zákon o ochraně přírody a krajiny, který přímo nahradil Zákon o státní ochraně přírody, v přechodných ustanoveních uvádí, že národní parky vyhlášené dle předchozího zákona, jsou postaveny naroveň národním parkům vyhlášených dle tohoto zákona, jenž platí, samozřejmě v novelizovaném znění, dodnes.

V roce 1995 se Česká republika podpisem asociační dohody s Evropskou Unií zavázala k harmonizaci a transpozici některých předpisů i v oblasti ochrany životního prostředí. Jedná se především o Směrnici č. 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a Směrnici č. 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků. Pod vedením Agentury ochrany přírody a krajiny ČR vznikl po dlouhých vyjednáváních návrh seznamu území (předložený Evropské komisi na přelomu let 2004/2005), jež jsou dle komunitárních norem důležitá v celoevropském měřítku a vytvořily soustavu chráněných území Natura 2000, která doplnila soustavu zvláště chráněných území vnitrostátních (dle

²⁰ Vládní nařízení č. 41/1963 Sb. ze dne 17. května 1963, o zřízení Krkonošského národního parku.

²¹ Nařízení vlády České republiky ze dne 20. března 1991 č. 163/1991 Sb., kterým se zřizuje Národní park Šumava a stanoví podmínky jeho ochrany; Nařízení vlády České republiky ze dne 20. března 1991 č. 164/1991 Sb., kterým se zřizuje Národní park Podyjí a stanoví podmínky jeho ochrany.; Nařízení vlády České republiky ze dne 20. března 1991 č. 165/1991 Sb., kterým se zřizuje Krkonošský národní park a stanoví podmínky jeho ochrany

²² Zákon č. 161/1999 Sb. ze dne 1. července 1999, kterým se vyhlášíje Národní park České Švýcarsko, a mění se zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

²³ Stejskal. Úvod. str. 404

z. č. 114/1992 Sb.). Nyní NATURA 2000 pokrývá 14,3% území státu a zasahuje částečně všechny národní parky²⁴.

Důležitou změnu pro ochranu životního prostředí přinesl jistě i nový trestní zákoník²⁵, jeho úprava trestných činů proti životnímu prostředí v hlavě VIII²⁶ a následný zákon č. 418/2011 Sb. zavádějící trestní odpovědnost právnických osob. Tento institut je v právu životního prostředí velmi vhodný, jelikož k závažným škodám na životním prostředí dochází především činností velkých organizací a stanovit konkrétního viníka by bylo mnohdy až nemožné.

1.2. Polsko

Historie novodobého polského státu začíná až v roce 1918, nicméně na jeho území, především autonomní Haliče náležící Rakousku-Uhersku, rozvoji ochrany přírody nic nebránilo. Pro tuto oblast byl přijat Zemským sněmem ve Lvově roku 1868 zákon na ochranu svišťů a kamzíků²⁷. V roce 1886 vzniká první chráněné území - lesní rezervace „Pamiętka Pieniacka” pod patronací hraběte Vladimíra Dzieduszyckiho, následovaná až o 17 let později rezervací "Baranowiec" na panství hraběte Adama Stadnickiho, a v roce 1907 do třetice lesní rezervace v údolí Zlatého potoka na panství hraběte Kazimierze Raczynskiho. Zásahu na vytvoření těchto chráněných území a posléze i prvních národních parků, stejně jako na našem území, měli často lidé spjatí s prací v lesích – hajní, lovci, sokolníci, myslivci, včelaři, lesníci. Např. záchrana a udržení chovu bizonů v Bělověžském národním parku by se bez tamních hajných nepodařila. V roce 1911 se začal vyvíjet první plán na vytvoření sítě chráněných oblastí na polském území (v té době stále ještě rozdělené mezi Prusko, Rusko a Rakousko).

Po získání samostatnosti měly zákony o ochraně přírody a zvláštní zákon o ochraně krajiny de facto již hotový podklad, nicméně v roce 1919, při projednávání těchto návrhů na sjezdu činitelů ochrany přírody bylo rozhodnuto opustit cestu snahy o přijetí zákona, a místo toho se plně soustředit na vytvoření organizace na ochranu přírody, kterou se stala Prozatímní státní komise ochrany přírody (ve 20. letech změnila název na současnou Státní radu ochrany)²⁸.

²⁴ AOPK ČR. *Natura 2000* [online]. Praha : AOPK ČR, ca. 2012 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.ochranaprirody.cz/uzemni-ochrana/natura-2000/>>.

²⁵ Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník

²⁶ Především § 301 - Poškození chráněných částí přírody

²⁷ Ustawa względem zakazu łapania wytepiania i sprzewadawania zwierząt alpejskich właściwych Tatrom, świstaka i dzikich kóz. In *Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim*. 1869, cz.XI, nr 26.

²⁸ PAWLIKOWSKI, J. G. Rozbudowa prawnych podstaw ochrony przyrody. *Ochrona Przyrody* 1934, č. 14.

První dva národní parky, Bělověžský a Pieniński, vznikly ještě před přijetím zákona o ochraně přírody, a to na základě tehdejších předpisů o lesích i přesto, že právní konstrukce národního parku zavedl až zákon o ochraně přírody²⁹.

Zákon o ochraně přírody byl z důvodu nestabilní vnitropolitické situace přijat až v roce 1934³⁰. Vliv na jeho podobu měl nepochybně J. G. Pawlikowski, muž, jenž přeložil do polštiny zákony o ochraně přírody různých evropských států a především autor právně teoretického díla *Právo ochrany přírody*³¹, ve kterém definoval teoretickou koncepci práva ochrany přírody. Stanovil, že pojem ochrana přírody znamená ochranu přírody kvůli ní samotné, ne z ekonomických důvodů či pro užitek, že ochranným zákonodárstvím je pouze to, které se děje i bez souhlasu vlastníka či přes jeho nesouhlas a právo ochrany přírody je komplex takových právních předpisů, které si bez ohledu na to, v jakém se nacházejí odvětví práva, kladou za cíl ochranu přírody³².

Povaha zákona byla čistě konzervační, vrchním orgánem ochrany přírody se stal ministr pro náboženství a osvětu. V té době se již v akademických kruzích preferovala ochrana přírodních celků a přírodní rovnováhy³³, což bylo částečně zohledněno v druhém zákoně o ochraně přírody, nicméně ani tento se od konzervačního přístupu příliš neodklonil.

V roce 1949 byl přijat druhý zákon o ochraně přírody³⁴, který svěřoval funkci vrchního orgánu ochrany přírody ministru lesního hospodářství a znamenal přechod k ekonomičtějšímu pohledu na ochranu přírody, tedy zejména k udržení, restituci a správnému využívání přírodního bohatství³⁵. Během čtyřicetiletého působení nebylo přijato mnoho změn a s ohledem na politickou situaci v zemi se v praxi mimo ustanovení konzervační povahy, tedy tvorby chráněných území a vyhlásování chráněných druhů, de facto neuplatňoval. Důležitým zákonem, jenž nebyl novelizací zákona o ochraně přírody a přitom mimo jiné zavedl další typy chráněných území k již existujícím národním parkům a národním rezervacím (krajinné parky a oblasti chráněného krajinného rázu), se stal roku 1980 vydaný zákon o ochraně a tvorbě životního prostředí³⁶.

²⁹ RADECKI, W. *Ustawa o ochronie przyrody : Komentarz*. Wydanie III. Warszawa : Difin, 2012. ISBN: 978-83-7641-571-0. (dále jen Radecki. Ustawa) str. 89

³⁰ Ustawa z 10 marca 1934 o ochronie przyrody. Dz. U. Nr 31, poz. 274

³¹ PAWLIKOWSKI, J.G. *Právo ochrany přírody*. Kraków : Państwowa Rada Ochrony Przyrody, nr. 10, 1927.

³² STEJSKAL, V. Právo ochrany přírody v Polsku. *České právo životního prostředí*. 2008, ročník VIII, č. 23, str. 73-80. str. 74

³³ WODZICZKO, A.: Naukowo-organizacyjne zagadnienia ochrony przyrody w Polsce. *Kosmos, seria B*. 1935, roč. LX, č. 1, str. 29.

³⁴ Ustawa z 7 kwietnia 1949 o ochronie przyrody. Dz. U. Nr 25, poz. 180

³⁵ BRZEZIŃSKI, W. Nowa polska ustawa o ochronie przyrody. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*. 1949, roč. 5, č. 7-8, str. 3-4.

³⁶ Ustawa z 31 stycznia 1980 o ochronie i kształtowaniu środowiska. Dz. U. Nr 3, poz. 6

V roce 1989 se začalo pomýšlet na sjednocení úpravy do jednotného zákona o přírodním prostředí³⁷, jehož návrh vypracovaný přípravnou komisí byl předložen tehdejšímu nejvyššímu orgánu ochrany přírody - ministroví životního prostředí, přírodních zdrojů a lesnictví. V tomtéž roce se objevil ještě jeden návrh, poslanecký (zvláštní zákon o ochraně přírody) a ten byl nakonec téhož roku přijat³⁸.

Třetí polský zákon o ochraně přírody reflektoval světové trendy v životním prostředí především v oblasti hospodaření s přírodními zdroji, nově stanovil vedle přestupkové i trestní odpovědnost za porušení předpisů ochrany přírody a dal vzniknout novým institucím ochrany přírody – strážní národních parků a Státní správě národních parků, služeb národních a krajinných parků. Z důvodu nutnosti harmonizace legislativy s unijním právem před samotným přistoupením do EU bylo v roce 2000 přistoupeno i k novelizaci tohoto zákona³⁹. Zákon byl kompletně proměněn bez dosažení původního cíle, navíc s velmi negativními dopady pro ochranu životního prostředí a kritickými ohlasy⁴⁰. V roce 2001 byl přijat kodex ochrany životního prostředí⁴¹, zavádějící instituty ochrany krajinných hodnot, dřevin a zelených území⁴².

Datum přistoupení Polska (1. květen 2004) k Evropské Unii je zároveň dnem, kdy nabyl účinnosti čtvrtý zákon o ochraně přírody. Polské ministerstvo životního prostředí týž rok předložilo Evropské komisi seznam 72 ptačích oblastí, což bylo shledáno jako velmi nedostačující, stejně jako seznam 184 evropsky významných lokalit. Po mnoha jednáních se nyní v Polsku nachází přes 950 oblastí pokrývajících 20% země, což je již velmi uspokojivý stav, blízký stanovenému cíli 22% plochy země⁴³. Co se týče problematiky národních parků, na území Polska jsou všechny součástí sítě Natura 2000⁴⁴.

³⁷ RADECKI, W., SOMMER, J. Koncepcie regulacji prawnej ochrony przyrody. In SOMMER, J. *Prawne formy ochrony przyrody*. Warszawa : SGGW-AR, 1990, str. 16 – 18.

³⁸ Ustawa z 16 października 1991 o ochronie przyrody. Dz. U. nr 114, poz. 492

³⁹ Ustawa z 7 grudnia 2000 o zmianie ustawy o ochronie przyrody. Dz. U. 2001 Nr 3, poz. 21

⁴⁰ TOMIAŁOJĆ, L. Przywrócić rangę ochronie przyrody. *Aura*. 2001, roč. 38, č. 7, str. 4-6; a také RADECKI, W. Przywrócić rangę prawu ochrony przyrody. *Aura*. 2001, roč. 38, č. 9, str. 4 – 6.

⁴¹ Ustawa z 27 kwietnia 2001 Prawo ochrony środowiska. Dz. U. nr 62, poz. 627

⁴² Stejskal, V. Právo ochrany přírody v Polsku, *České právo životního prostředí*. 2008, roč. VIII, č. 23, str. 73-80, str. 75

⁴³ INSTYTUT NA RZECZ EKOROZWOJU. *VIII. aktualny etap tworzenia sieci Natura 2000 w Unii Europejskiej i w Polsce* [online]. Warszawa : IRE, 2011 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z WWW: <http://natura2000.org.pl/e-szkolenia/e2-siec-obszarow-natura-2000-w-polsce-2/aktualny_etap_tworzenia_sieci_natura_2000_w_unii_europejskiej_i_w_polsce/#2>.

⁴⁴ GENERALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA. *Natura 2000 w Polsce* [online]. Warszawa: GDOŚ, ca. 2012 [cit. 2013-05-05]. Dostupné z WWW: <<http://natura2000.gdos.gov.pl/strona/natura-2000-w-polsce>>.

1.3. Krkonošský národní park a Karkonoski park narodowy

Pohoří Krkonoš bylo vystaveno od 13. stále se stupňujícím hospodářskému využívání (vedle těžby dřeva, železné i arzenové rudy), což zapříčinilo, společně s přírodními katastrofami, jež byly z velké části způsobeny přímým působením člověka, rychle se zhoršující stav přírody na jeho území včetně nezměrného úbytku lesů. Na konci 19. století se objevují první snahy zvrátit tuto tendenci a zachovat přírodu Krkonoš pro další generace, nařizuje se zalesňování, hrazení vodních toků a vydává se zákaz pastvy.

Průkopníky, kteří se zasazovali o účinnou ochranu Krkonoš formou národního parku, byli lesníci a přírodovědci působící na jejich polském i českém území (např. Bakesch, Judeich, Jahnel, Schmid, Harrach, Schustler, Buchar, Ambrož, Šourek, Pilous, Maximovič, Veselý, Vulterin, Zlatník, Kodym, Tykač, Wodziczko, Macko, Tołpa, Sembrat, Jahn)⁴⁵, jimž bylo jasné, že druhová ochrana nebo ochrana malých izolovaných částí území, byť právně podložená, není schopna zajistit dlouhodobou ochranu a zabránit devastaci tohoto přírodně jedinečného území. Hrabě Harrach na svém panství v roce 1904 zřídil první rezervaci Labská stěna (Strmá stráň) v Labském dole. Prvními polskými přírodními rezervacemi vyhlášenými v roce 1933 byly Śnieżne Kotły (Sněžné jámy), Czarny Kocioł (Kotel Černého potoka), Kocioł Łomniczki (Kotel řeky Lomničky), Kocioł Małego Stawu, (Kar Malého Rybníka), Kocioł Wielkiego Stawu (Kar Velkého Rybníka).

Rezervaci pokrývající celé české území Krkonoš a Jizerských hor podrobně popsal v první polovině dvacátých let 20. století prof. František Schustler (na žádost ministerstva školství a národní osvěty spojené s vydáním úředních výnosů na ochranu krkonošské květeny v letech 1919-1923⁴⁶ a následujícím převzetí pohraničních lesů státem). Byla vnitřně členěna na rezervaci partiální a totální (částečně a úplně chráněné území) a návrh zahrnoval i bližší ochranné podmínky. Před samotným vyhlášením národního parku na jeho současném území vznikla např. v roce 1931 rezervace Kotelské rokle⁴⁷ a v roce 1952 8 státních přírodních rezervací (včetně znovuyhlášení Kotelných jam)⁴⁸, nicméně počátek fungování Krkonošského národního parku (KRNAP) spadá do přelomu 50. a 60. let 20. století, polský

⁴⁵ ŠTURSA, J., HŘEBAČKA, J. Půl století prvního českého národního parku. *Ochrana přírody*. 2013, roč. 68, č. 2, str. 2-6. str. 3; RAJ, A. Karkonoski park narodowy slaví 50 let. *Krkonoše*. 2009, roč. 42, č. 5, str. 4-9. str. 4; KRKONOŠSKÝ NÁRODNÍ PARK. *Krkonošský národní park a jeho historie* [online]. Vrchlabí : KRNAP, ca. 2002 [cit. 2013-08-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.krnep.cz/krnap-a-jeho-historie/>>.

⁴⁶ V roce 1919 konzervátor přírody, botanik August Bayer, prosadil první československou vyhlášku MŠANO o ochraně krkonošské květeny s přísnými sankcemi - ničení květeny bylo možné potrestat až 200 korunami pokuty nebo dvěma týdny vězení, avšak ustanovení nebylo v praxi příliš účinné (vymáhání bylo svěřeno lesnímu personálu a vojsku, ne specializovanému orgánu)

⁴⁷ BAŠTA, J. Krkonošský národní park 1963-2013. *Krkonoše*. 2013, roč. 46., č. 5, str. 4-10. str. 4

⁴⁸ PEŠOUT, P., PELC, F. Soustava národních parků v ČR : Součást naší přírodní pokladnice. *Ochrana přírody*. 2013, roč. 68, č. 2, str. 11-16. str. 12

Karkonoski Park Narodowy (KPN) vznikl roku 1959 a český KRNAP byl vyhlášen o 4 roky později, v roce 1963.

První polský návrh chránit území Krkonoš formou národního parku spadá až do roku 1945, při přebírání lesního bohatství Dolního Slezska polskými úřady spravujícími lesy⁴⁹. KPN vzniknul pomocí nařízení Rady Ministrů (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 stycznia 1959 r. w sprawie utworzenia Karkonoskiego Parku Narodowego, Dz.U. 1959 nr 17 poz. 90) na základě prvního polského zákona o ochraně přírody z roku 1949, přičemž hranice parku, rozdělení území na oblasti přísné a částečné ochrany přírody a omezení platící na území parku byly obsaženy v nařízení ministra lesnictví a dřevozpracujícího průmyslu ze dne 2. 3. 1959, které bylo nahrazeno nařízením Rady Ministrů z roku 1996 (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 maja 1996 r. w sprawie Karkonoskiego Parku Narodowego, Dz.U. 1996 nr 64 poz. 306) na základě zákona o ochraně přírody z roku 1991. Současný zákon o ochraně přírody z roku 2004 stanoví, že národní parky vytvořené před jeho účinností se staly automaticky národními parky dle současné úpravy v tomto zákoně (čl. 153 ZOP).

KRNAP byl na základě zákona č. 40/1956 Sb. vyhlášen vládním nařízením č. 41/1963 Sb., o zřízení Krkonošského národního parku, zřízení rozpočtové organizace Správy Krkonošského národního parku stanovilo ministerstvo školství a kultury ve *vyhlášce č. 42/1963 Sb.*, a ochranné pásmo KRNAP bylo vytvořeno až nařízením vlády ČSR č. 58/1986 Sb., o ochranném pásmu Krkonošského národního parku. V roce 1991 byl KRNAP přehlášen včetně podmínek ochrany nařízením vlády České republiky č. 165/1991 Sb. ze dne 20. 3. 1991, kterým se zřizuje Krkonošský národní park a stanoví podmínky jeho ochrany. Základní ochranné podmínky a ostatní obecné náležitosti určuje, stejně jako ostatním českým parkům, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v platném znění (3., 5., 6. a 7. část), s účinností od 1. 6. 1992.

⁴⁹ RAJ, A. Karkonoski park narodowy slaví 50 let. *Krkonoše*. 2009, roč. 42, č. 5, str. 4-9. str. 4

2. Mezinárodní právo

Ochrana životního prostředí, tedy i ochrana přírody, je oblast práva, kterou si jednotlivé země hájí jako svou výsostnou oblast rozhodování. Stejně jako v ostatních právních odvětvích je složité dohodnout se na konkrétních dohodách na vládní úrovni, natož pak na úrovni mezistátní. Na rozdíl od jiných oblastí práva je však otázka jednotného výkladu norem a stejných pravidel klíčová pro úspěšné dosažení cílů a ochranu životního prostředí vůbec. Málokterý problém, který si klade právo životního prostředí za cíl vyřešit, je čistě lokálního rázu.

Mezinárodní právo životního prostředí je jedním z hlavních prostředků řešení globálních problémů, nutno však podotknout, že nemůže být jediným, jak dokazuje fakt, že s mnoha problémy ošetřenými mezinárodními smlouvami se stále potýkáme i po mnoha desetiletích. Mezinárodní právo nemá tak účinné nástroje na jejich potlačení, navíc se často setkáváme se situací, kdy si i přes takovouto specifickou oblast jednotlivé státy řeší spíše politické neshody mezi sebou na úkor zdárného řešení.

Normy mezinárodního práva rozlišujeme dle právní závaznosti na tzv. hard a soft law. Co se týče soft law, jedná se spíše o jakási doporučení, která si státy mezi sebou dohodly, ale v případě jejich porušení se nevyžadují, a ani nemohou vyžadovat, žádné sankce. Tento model, ač se může zdát nevýhodný, je velmi účinný u těch otázek, jež jsou potřeba vyřešit, ale státy těžko hledají konsenzus. V tu chvíli se uzavře dohoda bez právní závaznosti, což na státy klade daleko menší závazek (proto jsou ochotny dohodu vůbec podepsat)⁵⁰. Některé dohody soft law se postupem času a jejich dodržováním smluvními stranami mohou stát mezinárodním obyčejem, který pak závazný a právně vymahatelný je⁵¹.

Pro komplexnost problémů a nekomplexnost právní úpravy se v mezinárodním právu ochrany životního prostředí setkáváme často i s tzv. rámcovou formou, která, stejně jako úmluvy v režimu soft law, umožňuje větší flexibilitu právní úpravy daného problému a tudíž snadnější konsenzus s tím rozdílem, že rámcové úmluvy bývají vždy vymahatelné (hard law). Úmluvy v této formě stanoví rámec určité oblasti a na jeho základě se pak uzavírají další smlouvy, které stanoví již konkrétní standardy ochrany⁵².

V oblasti mezinárodního práva nenajdeme úpravu všech problémů životního prostředí, vždy se bude jednat jen o problémy přesahující hranice jednotlivých států. Mezinárodní právo se soustředí hlavně na otázku ochrany před ohrožováním či poškozováním biologické

⁵⁰ Z čl. 38 Statutu Mezinárodního soudního dvora vyplývá, že není možné, aby MSD aplikoval soft law.

⁵¹ např. Všeobecná deklarace lidských práv (10. 12. 1948, Helsinky)

⁵² Rámcová úmluva OSN o změně klimatu

rozmanitosti, klimatu, ovzduší, mořských i vnitrozemských vod, ochrany před znečištěním jaderným odpadem, chemickými látkami či toxickými a jinými nebezpečnými odpady⁵³.

2.1. Vývoj mezinárodního práva ochrany životního prostředí

V právní úpravě ochrany přírody na mezinárodní úrovni sledujeme stejné začátky jako u vnitrostátní úpravy; nejdříve se setkáváme s ochrannými tendencemi pouze jako vedlejším produktem hlavního zájmu – ochrany vlastnictví. První mezinárodní úmluvy sjednávaly jednotlivé státy mezi sebou navzájem, aby vymezily např. povolené množství vylovených ryb v hraničních vodách či počet kusů divoké zvěře, a to již v 2. pol. 19. století. Mezinárodní smlouvy, u kterých můžeme shledávat na prvním místě snahu o ochranu určité složky životního prostředí, se pozvolna objevují až v 1. polovině 20. století, s uvědoměním si možného dopadu globálních a regionálních problémů⁵⁴. Teprve ale od 70. let 20. stol. dochází k uzavírání celosvětových úmluv reagujících na globální problémy životního prostředí. Jako příklad bych uvedla deforestaci, dezertifikaci, kontaminaci životního prostředí a jeho složek na území více států (regionální problémy), ztrátu biologické rozmanitosti na genetické úrovni, globální oteplování a ničení ozónové vrstvy Země a změnu klimatu (globální problémy). Všechny tyto problémy se samozřejmě dotýkají i chráněných území, jelikož vodní ekosystémy, vzduch či např. stěhovavé ptáky nemůžeme izolovat od okolního „nechráněného“ světa.

První smlouvou, která definovala národní park na mezinárodní úrovni a zavazovala státy k jejich zakládání, je Smlouva o ochraně fauny a flory v jejich přirozeném stavu z roku 1933 (Londýn), týkající se afrického kontinentu.

Důležitým bodem vývoje ochrany životního prostředí na mezinárodní úrovni se stal precedentní případ Trail Smelter z roku 1941 (Jednalo se o arbitrážní spor mezi USA a Kanadou o náhradu škody na lesních porostech a v zemědělství ve státě Washington způsobené vypouštěním odpadních plynů z továren na zpracování zinku a olova nacházejících se na kanadském území.), v jehož usnesení se poprvé objevuje myšlenka, že státy mají omezenou suverenitu v oblasti životního prostředí, pokud se negativní dopad může dotýkat i jiných států.

⁵³ DAMOHORSKÝ, M. aj. *Právo životního prostředí*, 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-338-7. (Dále jen Damohorský) str. 98

⁵⁴ např. Pařížská úmluva o ochraně ptáků, 1902

I přesto, že nenajdeme v Chartě OSN (1945) nic o ochraně životního prostředí, byla v roce 1949 svolána první konference o zachování a využívání přírodních zdrojů právě na půdě OSN (ECOSOC) a stala se tak jednou z nevlivnějších organizací zabývajících se ochranou životního prostředí. Pod její záštitou byla sepsána v roce 1971 Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva, která jako první nechrání určitý druh, ale jejich stanoviště.

Zásadním mezníkem se však stala až Stockholmská konference (1972). Do té doby se jednalo o velmi roztříštěnou a nekoncepčně řešenou oblast práva, která nebyla schopna zamezit zhoršení stavu životního prostředí ve všech jeho složkách na globální úrovni. Výsledkem konference bylo přijetí tří nezávazných dokumentů – Stockholmské deklarace, Akčního plánu a Rezoluce o institucionálních a finančních ujednáních, a vytvoření Programu pro životní prostředí⁵⁵ (UNEP) jako zvláštní instituci OSN speciálně určenou k ochraně životního prostředí.

Po roce 1972 prudce roste počet uzavíraných mezinárodních úmluv i dokumentů soft law na poli ochrany životního prostředí, stejně jako narůstá i jejich odbornost a komplexnost úpravy. Nejvýznamnější z nich (a také ty přijaté v jiných údobích), které mají vztah k mému tématu národních parků, rozeberu v samostatných podkapitolách dále.

Jedním z dokumentů soft law byla Zpráva o stavu životního prostředí sepsaná Světovou komisí pro životní prostředí a rozvoj roku 1987, vedená G. H. Brundtlandovou, jenž je známý i pod názvem Naše společná budoucnost a ve kterém se poprvé zformuloval princip trvale udržitelného rozvoje. Tento princip se stal jedním z hlavních bodů další důležité konference – konference o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru a také vůdčím principem v celém mezinárodním právu životního prostředí vůbec.

Tato konference konaná roku 1992 se musela potýkat s mnohými novými problémy životního prostředí, včetně několika ekologických katastrof s dříve nepředstavitelnými následky uplynulých dekád⁵⁶. Hlavní třecí plochou tohoto setkání zástupců 176 zemí a 700 nevládních organizací se ukázala být rozdílnost států rozvinutých a rozvojových, kdy bohaté státy nebyly ochotny změnit své konzumní chování, ani poskytnout výměnou za dodržování určitých standardů v ochraně životního prostředí pomoc a podporu zemím, pro něž by takovéto dodržování znamenalo významný zásah do jejich rozvoje, mnohdy i likvidačním

⁵⁵ UNITED NATIONS ENVIRONMENT PROGRAMME. *About UNEP : The Organization* [online]. Nairobi: UNEP, ca. 2012 [cit. 2013-03-28]. Dostupné z WWW:

<<http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=43>>.

⁵⁶ např. výbuch v továrně na dioxiny Seveso 1979, výbuch plynu v továrně na pesticidy v Bhopalu 1984, výbuch reaktoru atomové elektrárny v Černobyli 1986, potopení tankeru Exxon Valdez u Aljašky 1989.

způsobem. Rozvojové země tak odmítly požadavek šetrnějšího hospodaření s přírodními zdroji.

I přes tyto neshody bylo na konferenci v Riu de Janeiru přijato několik soft law dohod (např. Principy hospodaření v lesích, Agenda 21, Deklarace o životním prostředí a rozvoji) a také dvě právně závazné úmluvy – Úmluva o změně klimatu a Úmluva o biodiverzitě. Stejně jako Stockholmská konference dala konference v Riu de Janeiru vzniknout některým organizacím, Komisi pro udržitelný rozvoj⁵⁷, jejímž hlavním úkolem bylo dohlížet na implementaci závěrů z konference, posilovat spolupráci států a podporovat implementaci a aplikaci Agendy 21, a meziorgánovému Výboru pro udržitelný rozvoj.

Po roce 1992 se vývoj mezinárodního práva životního práva ubíral cestou nových multilaterálních i regionálních smluv, často spočívajících na principech Agendy 21, také vznikem fenoménu konferencí smluvních států jednotlivých smluv⁵⁸ scházejících se z důvodu podpory a konkretizování cílů těchto smluv prostřednictvím přijetí závazných protokolů⁵⁹.

Po pěti letech od konání konference v Riu de Janeiru se sešlo, v souladu s požadavky Agendy 21 z důvodu vyhodnocení stavu implementace závazků vyplývajících z dokumentů podepsaných na konferenci v Riu de Janeiru, zvláštní zasedání generálního shromáždění OSN v New Yorku pod názvem Rio + 5. Výsledek byl alarmující, stav životního prostředí se oproti stavu v roce 1992 spíše zhoršil, státy však přijaly pouze Program pro další implementaci Agendy 21, jenž nabádal k důslednému dodržování zásad formulovaných na konferenci v Riu de Janeiru. Mimoto dokument obsahuje ale i soupis oblastí, na které by se státy měly zaměřit především, včetně některých globálních problémů, jež tradičně neřadíme pod ochranu životního prostředí. Z tohoto bychom mohli vyvodit závěr, že zástupci států si definitivně uvědomili, že bez konceptuálního přístupu se nedají vyřešit ani jednotlivosti a všechny globální problémy spolu velmi souvisí.

Další konferencí, konanou přímo v hlavním sídle OSN, zabývající se mimo jiné problematikou životního prostředí, byl Millenium Summit v roce 2000, na němž byla přijata klíčová rezoluce nazvaná Deklarace tisíciletí, jež uvádí mezi osmi obecnými cíli, které se smluvní státy Organizace spojených národů zavázaly dodržovat, i nutnost zajistit udržitelnost životního prostředí. Od mezinárodní konference v Johannesburgu (Světový summit o udržitelném rozvoji) konané v roce 2002, která se inspirovala některými zjištěními diskutovanými na Millenium Summitu, si mnozí odborníci slibovali přijetí nových,

⁵⁷ Viz UNITED NATIONS CONFERENCE ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT. [online]. New York : UNSCD, 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.uncsd2012.org/index.html>>.

⁵⁸ Damohorský. str. 110

⁵⁹ např. Kjótský protokol k Úmluvě o změně klimatu

účinnějších úmluv na ochranu životního prostředí. Jak název konference napovídá, problematika byla zacílená na udržitelný rozvoj, proto se pozornost štěpila na tři okruhy – ochrana životního prostředí a ekonomický a sociální rozvoj. Dokument, jenž měl zvrátit povětšinou neúspěšnou implementaci standardů přijatých již na konferenci v Riu de Janeiru z roku 1992, se zve Implementační plán Světového summitu o udržitelném rozvoji.

V tuto chvíli posledním konaným summitem o ochraně životního prostředí byla konference OSN o udržitelném rozvoji v Riu de Janeiru Rio+20 proběhnuvší v létě roku 2012. Valné shromáždění OSN stanovilo dvě hlavní témata – zelená ekonomika v kontextu udržitelného rozvoje a vymýcení chudoby a institucionální rámec udržitelného rozvoje. Zelená ekonomika se má stát prostředkem k dosažení využitelného a státy používaného udržitelného rozvoje. Do této doby se totiž stále nedá tvrdit o žádném státu, natož globálně, že by jeho rozvoj v rámci životního prostředí byl udržitelný. Evropská unie navrhla řadu konkrétních cílů v 5 klíčových oblastech: zdroje sladké vody; udržitelná energetika; využití území, půdy, zemědělská produkce a ochrana biologické rozmanitosti; oceány a život v mořích; efektivní a hospodárné využívání přírodních zdrojů a účelné nakládání s odpady. Tradičně proti sobě stály státy rozvojové a vyspělé s naprosto odlišnými představami, proto se dokument nazvaný „Budoucnost, kterou chceme“ schválil v podobě bez zásadních rozhodnutí, konkrétních závazků či kvantitativních ukazatelů. Jednou z nenaplněných představ EU bylo docílit změny postavení UNEP na specializovanou agenturu OSN. Pozitivní přínos tkvěl v podobě nových otázek, představení několika set zajímavých příspěvků od státních, odborných i nestátních organizací, oficiální zahájení či závazky k projektům napříč státy, organizacemi i podniky v hodnotě přes 500 miliard amerických dolarů týkající se hlavních témat Rio+20 a zelené ekonomiky⁶⁰. Na konferenci Rio+20 však nebyla na rozdíl od Rio 1992 přijata žádná právně závazná úmluva.

2.2. Světový svaz ochrany přírody

Světový svaz ochrany přírody (IUCN) byl formálně založen v roce 1948, disponuje poradním statutem OSN a i přes svou povahu nevládní mezinárodní organizace se řadí k nejvýznamnějším mezinárodním organizacím zabývajícím se ochranou přírody a přírodních zdrojů na celosvětové úrovni. Programy IUCN se věnují takovým okruhům jako je biodiverzita, klimatické změny, udržitelné využívání energie, lidský blahobyt a zelená

⁶⁰ MOLDAN, B. *Rio +20 II*. [online]. Praha : Moldan, 2012 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.moldan.cz/index.php/83-aktuality/185-rio-20-ii>>.

ekonomika. Členy IUCN je 92 států, 124 vládních agentur, téměř 900 lokálních nevládních organizací a přes 100 dalších mezinárodního charakteru⁶¹. Více než 11 000 odborníků z více než 160 zemí⁶² sestavuje např. Červené knihy ohrožené fauny a flory světa, disponují právem vyjadřovat se k otázkám ochrany životního prostředí a druhové rozmanitosti v jakémkoli členském státu a vydávat doporučení, jež se vyznačují apolitičností, vysokou odborností a nezávislostí. IUCN sídlí ve Švýcarsku ve městě Gland v blízkosti Ženevy⁶³.

Na přípravě založení IUCN se v letech 1946-1947 aktivně podíleli zástupci Československa v čele s Rudolfem Maximovičem, prvním generálním konservátorem ochrany přírody, chyběli však na zakládací konferenci ve Fontainbleau v roce 1948. První československou institucí zapojenou do IUCN byl Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v roce 1958, dalšími členskými organizacemi se staly Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody a správy národných parků Tatranského a Krkonošského. Postupně se řádnými nebo přidruženými členy IUCN staly ještě AOPK ČR, STUŽ, Hnutí Brontosaurus, ČSOP a Unie českých a slovenských zoologických zahrad. Některé z nich své členství po určité době ukončily (STUŽ, Hnutí Brontosaurus). Čeští (českoslovenští) odborníci se podíleli na pracích odborných komisí, v období od 1984 až 2001 nepřetržitě byli v Radě IUCN voleni zástupci ČR, v současnosti je českým zástupcem v Radě Michael Hošek⁶⁴.

Státní členství v IUCN bylo schváleno vládou ČR až v roce 2000, garantem je MŽP. Ze členství vyplývají povinnosti v podpoře cílů, aktivit a řízení IUCN a zajišťování informací týkajících se aktivit IUCN⁶⁵.

Orgány IUCN jsou: Světový kongres ochrany přírody (World Conservation Congress), Rada, národní a regionální výbory a regionální fóra členů, komise a sekretariát (v jehož čele

⁶¹ INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE. *Who are our Members?* [online]. Gland : IUCN, up. 2013 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <http://www.iucn.org/about/union/members/who_members/>.

⁶² INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE. *Welcome to the IUCN Members' web pages* [online]. Gland : IUCN, up. 2013 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.iucn.org/about/union/members/>>.

⁶³ INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE. *About IUCN*. [online]. Gland : IUCN, up. 2013 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.iucn.org/about/>>.

⁶⁴ INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE. *Regional Councillors: East Europe, North and Central Asia* [online]. Gland : IUCN, 2012 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <http://www.iucn.org/about/union/council/iucn_council_2012_16/east_europe_north_and_central_asia/>.

⁶⁵ MŽP. *Světový svaz ochrany přírody (IUCN)* [online]. Praha : MŽP, ca. 2010 [cit. 2013-06-05]. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/svetovy_svaz_ochrany_prirody>.

stojí generální ředitel)⁶⁶. Problematika národních parků je svěřena zejména Komisi pro chráněná území WCPA (World Commission on Protected Areas).

WCPA podporuje vytvoření a efektivní řízení celosvětové reprezentativní sítě pozemních a mořských chráněných území⁶⁷, dále poskytuje členským státům i jiným subjektům odborné strategické poradenství v oblasti plánování a zakládání nových chráněných území, zvyšování efektivity řízení i zajišťování financí.

Žádný z dokumentů IUCN není právně závazný, nicméně rozhodně disponuje určitou politickou vahou, působí na tvorbu, aplikaci či interpretaci práva z pozice své odbornosti a celosvětově uznávané autority, nemluvě o tom, že státy a ostatní organizace, které se k takové organizaci připojí, vstupují do smluvního vztahu a tím se dobrovolně zavazují k dodržování zásad a ustanovení stanovených v dokumentech dané organizace.

Vznik kategorizace chráněných území IUCN byl reakcí na velký nárůst počtu chráněných území s různým, často zavádějícím, pojmenováním, jelikož každý stát si definoval podmínky pro vyhlášení např. rezervace dle svých vlastních kritérií. Pro systematizaci, možnost porovnávání s cílem vyhodnotit účinnost v péči o přírodní a krajinné dědictví a zpřehlednění chráněných území IUCN vybrala jako vůdčí charakteristiku management daného území a cíl, jehož chce dosáhnout, tedy převládající způsob péče o přírodu⁶⁸. V České republice naopak vycházejí definice území z posouzení současného stavu a cílů ve vztahu k předmětům ochrany⁶⁹. Několik desetiletí trvající vývoj se ustálil počátkem 90. let 20. století na systematice čítající šest kategorií⁷⁰. Tyto kategorie nemají žádné hierarchické pořadí, neznačí větší či menší hodnotnost území. Definice jednotlivých kategorií se mají používat jako vodítko při rozhodování o cílech managementu⁷¹, konečná kategorizace by však měla být výsledkem definování stavu území z hlediska jeho ochrany. Přednost má ochrana, teprve poté následuje kategorizace⁷². Na Světovém kongresu ochrany přírody v roce 2004 se zdůraznila

⁶⁶ Viz IUCN. Statutes and Regulations čl. 4 a 78. Dostupné také z WWW:

<http://cmsdata.iucn.org/downloads/statutes_en.pdf>.

⁶⁷ INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE. WCPA [online]. Gland : IUCN, up. 2012 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <http://www.iucn.org/about/work/programmes/gpap_home/gpap_wcpa/>.

⁶⁸ HOŠEK, M. Kdy je národní park národním parkem? : Světová kategorizace chráněných území v tuzemské praxi. *Ochrana přírody*. 2013, roč. 68, č. 2, str. 25-28. (dále jen Hošek) str. 25

⁶⁹ Hošek. str. 28

⁷⁰ PELC, F., PLESNÍK J. Národní parky ve světě : různá podoba, ale stejný cíl. *Ochrana přírody*. 2013, roč. 68, č. 2, str. 32-36. str. 33 a DUDLEY, N. (ed.). *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories*. Gland : IUCN, 2008. str. 3 a násl. (dále jen Guidelines)

⁷¹ Další možné využití kategorizace IUCN pro chráněná území viz Guidelines str. 5 a násl.

⁷² MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR. Zásady pro kategorizaci chráněných území na základě managementu : Interpretace a aplikace managementových kategorií pro chráněná území v Evropě. *Planeta*. 2001, roč. 9, č. 5.

potřeba revize této kategorizace⁷³, což vyústilo ve vydání nové příručky IUCN dotýkající se možnosti využití managementových kategorií pro chráněná území.

Pro to, abychom mohli porozumět samotné kategorizaci, je nutné si předem vymezit pojem chráněné území dle IUCN: „*jasně definovaný geografický prostor, uznaný, určený a spravovaný prostřednictvím právních nebo jiných účinných prostředků k dosažení dlouhodobé ochrany přírody spolu s ekosystémovými službami a kulturními hodnotami*“⁷⁴. Všechny kategorie a jejich názvy víceméně odpovídají národním pojetí, až na jednu výjimku, kterou je právě kategorie II, národní park, a to z toho důvodu, že se jedná o celosvětově nejdéle používaný název a je tak nejvíce ovlivněn jednotlivými vnitrostátními přístupy⁷⁵. Národní parky mají totiž celosvětově rozhodně jednu společnou proměnnou – jsou pro daný stát nejcenějším přírodním a krajinným dědictvím, jež by mělo být chráněno a zachováno budoucím generacím⁷⁶.

Kategorie II, národní park, který je definován následovně: „*Chráněná území kategorie II jsou rozsáhlá přírodní nebo přírodním stavu blízká území, vyhlášená aby velkoplošně chránila ekologické procesy společně s charakteristickou skladbou druhů a ekosystémů daného území, která rovněž poskytují základ pro environmentálně a kulturně slučitelné spirituální, vědecké, vzdělávací, rekreační a návštěvnické využívání.*“

Hlavní cíle managementu území tkví v ochraně přirozené druhové rozmanitosti včetně jejich ekosystémů a procesů nutných k přirozenému vývoji a zároveň podpoře rekreačních a vzdělávacích funkcí národního parku⁷⁷. Dle hlavního cíle dané kategorie musí být spravovány alespoň tři čtvrtiny území národního parku, zbylá jedna čtvrtina může mít odlišný režim, avšak jen v případě, že bude slučitelný s uskutečňováním hlavního cíle národního parku. Je tedy možná zonace území⁷⁸, nicméně uvedené požadavky nemusí území splňovat v době vyhlášení.

Minimální rozloha národního parku byla dříve přesně stanovena⁷⁹, od roku 2003 se díkce změnila v univerzálnější míru stanovenou velikostí ekosystému, tedy území musí poskytnout

⁷³ IUCN. Resolution Nr. 3.048, Bangkok, Thailand, 17-25 November 2004. In *IUCN. Resolutions and Recommendations*. Gland and Cambridge : IUCN, 2005, str. 54

⁷⁴ Guidelines. str. 8

⁷⁵ Hošek. str. 27

⁷⁶ PELC, F., PLESNÍK J. Národní parky ve světě : Různá podoba, ale stejný cíl. *Ochrana přírody*. 2013, roč. 67, č. 2, str. 32-36. str. 36

⁷⁷ Guidelines. str. 16

⁷⁸ Guidelines. str. 34 a násl.

⁷⁹ CHAPE, S. et al.. *2003 United Nations List of Protected Areas*. Gland, Cambridge : IUCN, Cambridge : UNEP-WCMC, 2003, s. 10

dostatečný prostor pro jeho ochranu i ochranu procesů, jež v rámci ekosystému nutně probíhají⁸⁰.

Národní park v širším měřítku je předmětem zájmu zásad IUCN také v rámci jeho funkcí v krajině – např. pro ochranu stěhovavých druhů ptactva má národní park strategický význam, hovoří se o funkci nášlapného kamenu, dále se také zmiňuje jeho výchovný vliv na návštěvníky parku a přínos pro regionální i státní ekonomiku⁸¹.

Stále však musíme rozlišovat, zda se jedná o národní parky dle vnitrostátního práva či se jedná o kategorii IUCN – příkladem za Českou republiku může být Krkonošský národní park, který dle kategorizace IUCN spadá pod chráněnou krajinu – kategorii V. Tento „nesoulad“ ovšem neznamena, že nejstaršímu národnímu parku ČR se nedostává odpovídající péče či že by byl méně hodnotný, pouze potřebuje managementový přístup odpovídající kategorii V – chráněné krajině především z důvodu ochrany lučních společenstev závislých na sečení a je tudíž nemožné vyloučit lidský zásah, jak požaduje kategorie národního parku. Jednu z funkcí IUCN můžeme demonstrovat na příkladu zmiňovaného KRNP. V roce 1984 byl generálním shromážděním IUCN v Madridu kvůli imisnímu poškození ekosystémů zařazen mezi dvanáct nejohroženějších národních parků světa za účelem vyburcování odpovědných národních i mezinárodních orgánů a institucí k učinění potřebných kroků k jeho záchraně. Tehdejší vláda sice toto „varování“ brala jako útok a snahu o zpochybnění jeho další existence v rámci světové rodiny národních parků a následně přijatá opatření byla spíše formálního charakteru, nicméně v jiných politických kulisách je kontrolní funkce IUCN nezanedbatelná⁸².

2.3. Vybrané mezinárodní dohody se vztahem k problematice národních parků na území ČR a Polska

2.3.1. Mezinárodní globální dohody

Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zejména jako biotopy vodního ptactva (*Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat*) (Ramsarská úmluva)⁸³ byla uzavřena v roce 1971 v Íránu a platí v 168 smluvních státech,

⁸⁰ Guidelines. str. 36

⁸¹ Guidelines. str. 16

⁸² ŠTURSA, J., HŘEBAČKA, J. Půl století prvního českého národního parku. *Ochrana přírody*. 2013, roč. 68, č. 2, str. 2-6. str. 3; BAŠTA, J. Krkonošský národní park 1963-2013. *Krkonoše*. 2013, roč. 46, č. 5, str. 4-10. str. 9

⁸³ Federální ministerstvo zahraničních věcí. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 396/1990 ze dne 28. září 1990 o sjednání Úmluvy o mokřadech majících mezinárodní význam zejména jako biotopy vodního ptactva a Protokolu o její změně.

mezi kterými jsou i Česká republika (federativně od roku 1990) a Polsko (od roku 1978)⁸⁴. Vytvořila pomocí přesně vymezených povinností smluvních států mezinárodněprávní rámec ochrany a rozumného využívání mokřadů a je tak považována za jednu z nejlépe fungujících a nejúspěšnějších mezinárodních úmluv v oblasti ochrany přírody.

Státy se podpisem úmluvy zavázaly k zapsání nejméně jednoho mokřadu ležícím na jejich území do Seznamu mezinárodně významných mokřadů, zachování těchto mokřadů, rozumné využívání mokřadů neuvedených v seznamu, podpoře a zachování vodního ptactva zřizování mokřadních území a zajištění jejich ochrany, podpoře výzkumu mokřadů a vzdělávání odpovědných pracovníků, spolupráci a výměně informací mezi smluvními stranami (čl. 2 a násl. Úmluvy).

Mokřadem se rozumí *území bažin, slatin, rašelinišť i území pokrytá vodou, přirozeně i uměle vytvořená, trvalá či dočasná, s vodou stojatou či tekoucí, sladkou, brakickou či slanou, včetně území s mořskou vodou, jejíž hloubka při odlivu nepřesahuje šest metrů*“ (čl. 1. odst. 1 Úmluvy). V České republice se jedná o 14 mokřadů mezinárodního významu, z čehož se Krkonošská a Šumavská rašeliniště a Mokřady Dolního Podyjí⁸⁵ nacházejí na území národního parku. Dva z nich, Krkonošská rašeliniště a Mokřady Dolního Podyjí, navíc patří do nepříliš rozsáhlého Seznamu Přeshraničních Ramsarských stanovišť (*Transboundary Ramsar Sites List*), Mokřady Dolního Podyjí jsou jako jediné v tomto seznamu součástí trilaterálního ramsarského stanoviště (ČR, Rakousko a Slovensko)⁸⁶. V Polsku se na území národních parků nachází sedm z celkového počtu třinácti mokřadů uvedených v Seznamu mezinárodně významných mokřadů⁸⁷.

Od roku 1990 existuje vedle zmiňovaného seznamu ještě jeden, takzvaný Montreuxský (Montreux record), do kterého smluvní strany uvádějí ty mokřady z hlavního seznamu, kde došlo, dochází nebo reálně hrozí, že dojde ke změnám ekologických poměrů v důsledku technického rozvoje, znečištěním nebo jiným lidským zásahem.⁸⁸

⁸⁴ RAMSAR. *Ramsar Convention : Contracting Parties to the Ramsar Convention on Wetlands* [online]. Gland : Ramsar, 2013-08-20 [cit. 2013-08-23]. Dostupné z WWW: <http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-about-parties-contracting-parties-to-23808/main/ramsar/1-36-123^23808_4000_0__>.

⁸⁵ RAMSAR. *The Ramsar Sites Database: search for sites* [online]. Gland : Ramsar, ca. 2012 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z WWW: <<http://ramsar.wetlands.org/Database/SearchforRamsarsites/tabid/765/Default.aspx>>.

⁸⁶ RAMSAR. *Transboundary Ramsar Sites* [online]. Gland : Ramsar, 2013-07-05 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z WWW: <http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-documents-trss/main/ramsar/1-31-119_4000_0__>.

⁸⁷ RAMSAR. *The Ramsar Sites Database: search for sites* [online]. Gland : Ramsar, ca 2012 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z WWW: <<http://ramsar.wetlands.org/Database/SearchforRamsarsites/tabid/765/Default.aspx>>.

⁸⁸ RAMSAR. Recommendation 4.8 : Change in ecological character of Ramsar sites. 1990. Dostupné z WWW: <http://www.ramsar.org/pdf/rec/key_rec_4.08e.pdf>.

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví⁸⁹ (*Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*) pochází z roku 1972 a jedná se o smlouvu organizace UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – Organizace OSN pro vzdělávání, vědu a kulturu*), jež na svých smluvních státech vyžaduje, aby stanovily kulturní či přírodní dědictví na svém území a přijaly taková opatření, která zabezpečí jeho ochranu, zachování i prezentaci (čl. 1 a 2 a 5 Úmluvy). Takto stanovená místa, stavby, činnosti... se v případě, že mají světovou hodnotu, zapisují na Seznam světového dědictví (čl. 11 Úmluvy). Rozlišuje se dědictví kulturní, přírodní a smíšené. V Seznamu nenajdeme žádné lokality českého přírodního dědictví, Polsko je na tom lépe, zapsaným je Bialowieski NP⁹⁰.

O čtyři roky dříve (1968) byl na generální konferenci UNESCO vyhlášen mezivládní program Člověk a biosféra (Man and Biosphere), jenž má za cíl "*rozvinout v rámci přírodních a socioekonomických věd základnu pro racionální využívání přírodních zdrojů biosféry a pro zlepšení vztahů mezi člověkem a přírodním prostředím; předpovídat důsledky dnešních aktivit na zítřejší svět a tím posilovat lidskou schopnost účinně hospodařit s přírodními zdroji biosféry*" a jeho hlavním přínosem byl vznik sítě biosférických rezervací (v roce 1974 se na poradě se zástupci UNESCO, Světové unie pro ochranu přírody (IUCN) a Organizace pro výživu a zemědělství (FAO) dospělo ke stanovení základního rámce i názvu). Světová síť biosférických rezervací je navržena tak, aby obsahovala všechny typy oblastí biosféry Země a představovala tak reprezentativní ukázky přírodních krajín, ve kterých zároveň hraje důležitou roli člověk a jeho aktivity. Hlavním posláním je ochrana ekosystémů a rostlinných i živočišných druhů, věda a výzkum, ekologická výchova a zajištění udržitelného rozvoje života místních obyvatel. V České republice je 6 rezervací nacházejících se vždy částečně či úplně na území zvláště chráněných území, z národních parků se jedná o NP Šumava a Krkonošský NP⁹¹, v Polsku najdeme 10 biosférických rezervací, mimo jednoho se nachází všechny na území národních parků⁹².

⁸⁹ Federální ministerstvo zahraničních věcí. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 159/1991 Sb. ze dne 6. května 1991 o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví.

⁹⁰ UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION. *World Heritage List* [online]. Paris : UNESCO, 2012 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z WWW: <<http://whc.unesco.org/en/list>>.

⁹¹ JENÍK, J. *Biosférické rezervace České republiky : Příroda a lidé pod záštitou UNESCO*. Praha : Empora, 1996. ISBN 80-85779-31-5; UNESCO. *Some history* [online]. Paris : UNESCO, ca. 2011 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/man-and-biosphere-programme/mab40/infocus-archive/history/w1-potted-history/>>.

⁹² POLSKI KOMITET DS.UNESCO. *Polskie rezerwy biosféry* [online]. Warszawa: PKU, ca. 2011 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.unesco.pl/nauka/czlowiek-i-biosfera-mab/polskie-rezerwy-mab/>>.

Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů⁹³ (Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals – CMS, Bonnská úmluva), která byla uzavřena v roce 1979 v Bonnu, chrání stěhovavé druhy živočichů na základě jejich záchovného statusu – ohrožený druh (příloha I) a nepříznivý záchovný (příloha II) či příznivý záchovný status.

Státy přistoupení k Bonnské úmluvě se zavázaly zajistit bezprostřední ochranu ohroženým druhům (čl. II. odst. 3 písm. b) Úmluvy), zachovat a tam, kde je to možné, obnovit jejich stanoviště klíčová pro odvrácení nebezpečí vyhynutí (čl. III. odst. 4 písm. a) Úmluvy).

Pro ochranu druhů uvedených v příloze II dohoda funguje rámcově a předpokládá následnou mezinárodní spolupráci (např. memoranda porozumění) a přijímání samostatných smluv (čl. IV), jež fungují samostatně a mohou se k nim připojit i nečlenské státy Bonnské úmluvy⁹⁴. Česká republika a Polsko jsou signatáři Dohody o ochraně netopýrů v Evropě (Agreement on the Conservation of Populations of European Bats – EUROBATS), Dohody o ochraně vodních ptáků v Africe a Eurasii (Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds – AEWA) a Memoranda porozumění o ochraně středoevropské populace dropa velkého (Memorandum of Understanding on the Conservation and Management of the Middle-European Population of the Great Bustard)⁹⁵.

Úmluva o biologické rozmanitosti⁹⁶ (Convention on Biological Diversity – CBD) přijatá v roce 1992 na konferenci OSN o životním prostředí v Rio de Janeiru si klade za cíl ochranu biologické rozmanitosti, trvale udržitelný způsob využívání jejích složek a spravedlivé a rovnocenné rozdělení přínosů plynoucích z využívání genetických zdrojů (čl. 1 Úmluvy). Biologickou rozmanitostí se rozumí rozmanitost mezi ekosystémy, mezi druhy i v rámci druhů (genetická rozmanitost). Úmluva mezi opatření, jež mají státy realizovat, řadí i vypracování plánů, programů a strategií k ochraně a trvale udržitelnému využívání biodiverzity, začlenění problematiky biologické rozmanitosti do ostatních programů, plánu a opatření monitoring, zahrnutí zájmů biodiverzity do všech rozhodovacích procesů, motivační

⁹³ Ministerstvo zahraničních věcí. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 127/1994 Sb. o přístupu České republiky k Úmluvě o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, přijaté v Bonnu dne 23. června 1979.

⁹⁴ Přehled o účasti na jednotlivých dohodách a memorandech porozumění: UNEP. *Parties to the CONVENTION ON THE CONSERVATION OF MIGRATORY SPECIES OF WILD ANIMALS* [online]. Bonn : UNEP, 2013-04-01 [cit. 2013-07-31]. Dostupné z WWW: <http://www.cms.int/about/part_1st.htm>.

⁹⁵ Polsko je též členským státem dohody na ochranu malých kytovců Baltského a Severního moře (Agreement on the conservation of small Cetaceans of the Baltic and North Seas - ASCOBANS).

⁹⁶ Ministerstvo zahraničních věcí. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 134/1999 Sb. o sjednání Úmluvy o biologické rozmanitosti.

opatření a finanční podporu, výzkum, výchovu a vzdělávání veřejnosti a hlavně, článek 8⁹⁷ je zavazuje k vytváření systémů chráněných území (čl. 6 a násl.).

2.3.2. *Mezinárodní regionální dohody*

V následujících třech úmluvách regionálního charakteru jsou členskými státy jak Polsko, tak Česká republika, poslední, čtvrtá uvedená se týká pouze Polské republiky.

Úmluva o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť⁹⁸ (*Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats* – Bernská úmluva), která byla přijata ve Švýcarsku v roce 1979 v rámci Rady Evropy, se chápe jako předobraz Směrnice EU o stanovištích a je fakticky jednou z nejvýznamnějších úmluv v ochraně přírody. Jejím cílem je ochrana planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a jejich přírodních stanovišť, prosazování spolupráce mezi státy při ochraně přírody a speciální, zvýšená ochrana ohrožených a zranitelných druhů.

Činnost Sekretariátu Bernské úmluvy zajišťuje Rada Evropy. ČR se podílí na činnosti Stálého výboru Bernské úmluvy, jeho komisí a pracovních skupin od počátku 90. let jako pozorovatel, od roku 1998 jako členský stát Úmluvy prostřednictvím AOPK ČR. Pracovní skupiny se dělí dle předmětu ochrany na ochranu savců, ptáků, obojživelníků a plazů, bezobratlých a na ochranu rostlin. Speciální program Bernské úmluvy Emerald (česky Smaragd) určený pro územní ochranu se dá připodobnit soustavě Natura 2000 s tím rozdílem, že je určen územím ležící mimo státy Evropské unie⁹⁹.

Evropská úmluva o krajině¹⁰⁰ (*European Landscape Convention*) byla uzavřena roku 2000 ve Florencii v rámci Rady Evropy a jejím hlavním cílem je ochrana a zachování rozdílností v evropské krajině. Závazky smluvních stran směřují k vypracování krajinných politik, ohleduplných a z hlediska charakteru krajiny udržitelných za účasti veřejnosti i místních úřadů, a povinnost je zahrnout do politik územního rozvoje a dalších strategických

⁹⁷ Především se jedná o písm. a) týkající se vytváření systému chráněných území a písm. d) o podpoře ochrany ekosystémů a přirozených stanovišť a udržování životaschopných populací druhů v jejich přirozeném prostředí.

⁹⁸ Ministerstvo zahraničních věcí. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 107/2001 Sb. m. s. o přijetí Úmluvy o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť.

⁹⁹ AOPK ČR. *Rada Evropy, Bernská úmluva* [online]. Praha : AOPK ČR, 2011 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.ochranaprirody.cz/mezinarodni-spoluprace/mezinarodni-uskupeni/rada-evropy/>>.

¹⁰⁰ Ministerstvo zahraničních věcí. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 13/2005 Sb. m. s. o sjednání Evropské úmluvy o krajině.

dokumentů. Mezi dalšími opatřeními tradičně najdeme zvyšování povědomí veřejnosti o krajině, vzdělávání v oblasti krajiny, vymezení a hodnocení krajiny na svém území.

Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat¹⁰¹ (*Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians* - Karpatská úmluva) byla sjednána v Kyjevě roku 2003, přispívá ke koordinaci probíhajících i budoucích aktivit a předpokládá postupné přijetí konkrétnějších prováděcích protokolů¹⁰². Členské státy se v ní zavázaly spolupracovat při ochraně a udržitelném rozvoji Karpat s cílem zlepšit kvalitu života, posílit místní ekonomiky a komunity a chránit přírodní hodnoty a kulturní dědictví, k vytvoření ekologické sítě a Karpatské soustavy chráněných území, zajištění vysoké úrovně ochrany a udržitelného využívání přírodních, polopřírodních stanovišť a typických karpatských rostlinných a živočišných druhů, především endemických a ohrožených druhů, velkých šelem.

Úmluva na ochranu mořského životního prostředí Baltského moře¹⁰³ (*Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area* – Helsinská úmluva) byla sjednána státy ležícími na pobřeží Baltského moře včetně Polska roku 1992 v Helsinkách¹⁰⁴. Smluvní strany se zavázaly samostatně či společně přijmout veškerá nutná opatření k předcházení a eliminování znečištění a k podpoře obnovy a uchování rovnováhy stanovišť druhové rozmanitosti i ekologických procesů. Tato úmluva dala vzniknout Komisi pro ochranu baltského mořského prostředí (HELCOM), jež prostřednictvím svého doporučení¹⁰⁵ podnítila vznik systému chráněných pobřežních a mořských území v Baltském moři (BSPA). Na ploše obou polských přímořských národních parků (Slowinski i Wolinski) se nacházejí některá z území BSPA¹⁰⁶.

¹⁰¹ Ministerstvo zahraničních věcí. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 47/2006 Sb. m. s., o sjednání Rámcové úmluvy o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat.

¹⁰² např. Ministerstvo zahraničních věcí. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 61/2010 Sb. m. s. o sjednání Protokolu o ochraně a udržitelném využívání biologické a krajinné rozmanitosti k Rámcové úmluvě o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat.

¹⁰³ Text úmluvy: HELCOM. Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area. Dostupné z WWW: <<http://www.helcom.fi/stc/files/Convention/Conv1108.pdf>>.

¹⁰⁴ Předcházela jí smlouva stejného jména uzavřená roku 1974.

¹⁰⁵ doporučení HELCOM č. 15/584. HELCOM Recommendation 15/5. Dostupné z www: <http://www.helcom.fi/Recommendations/en_GB/rec15_5/>.

¹⁰⁶ HELCOM. Baltic Sea Protected Areas Database. Dostupné z WWW: <<http://bspa.helcom.fi/>>.

2.4. Přeshraniční spolupráce, nadnárodní formy ochrany přírody v Krkonošském národním parku

V roce 1992 se Krkonoše staly rozhodnutím Mezinárodního výboru UNESCO MAB první přeshraniční biosférickou rezervací UNESCO v rámci programu Člověk a biosféra – Man and the Biosphere na světě (KBR)¹⁰⁷. Třemi základními funkcemi těchto rezervací je ochrana přírodní a kulturní různorodosti, podpora trvale udržitelného ekonomického a demografického rozvoje, logistická podpora environmentální výchovy a vzdělávání, výzkumu a monitoringu. Zařazení do systému BR není trvalé, hodnocení, zda území splňuje podmínky, se děje každých deset let¹⁰⁸.

Biosférická rezervace vyžaduje příslušnou právní ochranu a její území se člení na zóny s odlišným stupněm ochrany přírody a lidských aktivit - jádrovou zónu (zajišťuje přísnou právní ochranu přírody pro uchování biodiverzity, možnost výzkumu a monitoringu), nárazníkovou zónu (chrání jádrovou zónu, povoleny jsou lidské aktivity nepoškozující biodiverzitu území) a přechodovou zónu (je možno provádět lesnickou či zemědělskou činnost i aktivity místních obyvatel, zúčastněné strany se snaží o sblížení ekonomických a ochranných cílů a účast při uskutečňování trvale udržitelné péče o území)¹⁰⁹.

V případě KBR se jedná o téměř absolutní překryv národních zonací a dělení území dle výše uvedeného vzorce. Jádrová zóna BR Krkonoše se přibližně překrývá s I. a II. zónou české části národního parku, v Polsku se jedná o území přísné a aktivní ochrany, nárazníková zóna odpovídá III. zóně - území s ochranou přírodního rázu a přechodovou zónu tvoří ochranná pásma¹¹⁰.

KRNAP i KPN v roce 1990 vstoupily do Federace EUROPARC (FE), seskupení evropských chráněných území. Jedním z projektů FE je také Transboundary Parks – following Nature's Design, který podporuje, po splnění přísných kritérií zahrnující mimo jiné nutnost těsné spolupráce, právě přeshraniční parky. V roce 2004 oba národní parky získaly certifikát vzorové přeshraniční spolupráce mezi chráněnými územími v Evropě a staly se tak jedním z devíti přeshraničních NP dosahujících stanovené úrovně (mezi nimi najdeme i NP

¹⁰⁷ ŠTURSA, J. *Krkonoše/Karkonosze přeshraniční biosférická rezervace UNESCO*. Vrchlabí : Správa Krkonošského národního parku, 2011. (dále jen Štursa. Krkonoše) str. 2

¹⁰⁸ Štursa. Krkonoše. str. 8

¹⁰⁹ Štursa. Krkonoše. str. 7

¹¹⁰ Štursa. Krkonoše. str. 16

Šumava)¹¹¹. Program MAB a program Federace EUROPARC se výborně doplňují a přispívají k ochraně přírody a udržitelného územního rozvoje jejich vzájemným propojením¹¹².

Pro plnění cílů BR je nutná nejenom spolupráce vedení obou národních parků, důležité je i zapojení místních samospráv, nevládních organizací a podnikatelské sféry v co nejširší míře, a proto v roce 1996 vznikla Dohoda o vzájemné spolupráci, pod níž najdeme podpisy zástupců všech výše jmenovaných subjektů polských i českých. V rámci dosahování cílů této dohody, tedy harmonického rozvoje Krkonoš včetně maximálního respektu k přírodním a kulturně historickým hodnotám, vznikly Česko-polská rada KBR a Česko-polská kancelář pro KBR¹¹³.

Na hřebenech Krkonoš, nehledě na státní hranici, leží významné území severských rašelinišť. Česká část se stala součástí systému Ramsarské konvence již v roce 1993, připojením polské strany (o celkové rozloze 230 ha) vzniklo v roce 2009 přeshraniční území zařazené mezi celosvětově významné mokřady¹¹⁴.

¹¹¹ EUROPARC FEDERATION. *Certified parks* [online]. Regensburg : EUROPARC, ca. 2012 [cit. 2013-08-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.europarc.org/what-we-do/transboundary-parks/certified-parks/>>.

¹¹² Štursa. Krkonoše. str. 19

¹¹³ Štursa. Krkonoše. str. 20

¹¹⁴ KRNAP. *Ramsarská konvence* [online]. Vrchlabí : KRNAP, ca. 2010 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.krnep.cz/ramsarska-konvence/>>.

3. Unijní právo

Unijní právo je významným prvkem ovlivňujícím právo životního prostředí jednotlivých členských států, Českou republiku a Polsko nevyjímaje. Evropská unie sama je jedním z nejvýznamnějších hráčů na poli mezinárodní ochrany přírody, některé mezinárodní úmluvy jsou uzavírány přímo zástupci EU. Právo EU se vyznačuje velkou environmentální zodpovědností, co se týče multilaterálních smluv na globální úrovni, EU prosazuje velmi přísná pravidla a prostřednictvím svých norem ukládá členským státům cíle v oblasti ochrany životního prostředí tak, aby šla sama příkladem ostatním státům. Hlavními způsoby k naplnění cílů jsou nápravná opatření určená konkrétním environmentálním problémům nebo průřezová opatření začleněná do ostatních politik EU. Evropská politika životního prostředí, opírající se o článek 191 Smlouvy o fungování EU, usiluje o zajištění udržitelného rozvoje evropského modelu společnosti.

3.1. Vývoj

Evropa se v oblasti ochrany životního prostředí zapojuje od 70. let 20. století. Jedná se především o oblasti ochrany kvality ovzduší a vody, ochrany zdrojů a biologické rozmanitosti či nakládání s odpady a řízení činností, které mají negativní dopad na životní prostředí.

Ačkoliv v zakládací smlouvě Evropského hospodářského společenství (1957, Řím) nenajdeme žádné ustanovení týkající se ochrany životního prostředí a Jednotný evropský akt¹¹⁵, jež začlenil do Smlouvy o založení EHS i ochranu životního prostředí, byl přijat až roku 1987, se v roce 1979 podařilo přijmout v oblasti sekundárního práva směrnici o ochraně volně žijících ptáků¹¹⁶.

K celkovému vývoji přístupu EU k ochraně životního prostředí přispěly velkou měrou akční programy¹¹⁷. První byl přijat v roce 1973, a přestože stejně jako pro tři následující nebyla ochrana přírody mezi hlavními tématy, formuloval požadavek na zabezpečení zvláštní ochrany ptáků¹¹⁸. Pátý akční program z roku 1993 reagující na dění konference v Riu de Janeiru již zcela vycházel z principu udržitelného rozvoje a stanovil priority v podobě ochrany biologické rozmanitosti a udržitelného nakládání a hospodaření s přírodními zdroji

¹¹⁵ Jednotný evropský akt. In *Úř. věst. L* 169 ze dne 29. 6. 1987.

¹¹⁶ Směrnice č. 79/409/EHS, dnes v revidovaném znění pod č. 2009/147/ES.

¹¹⁷ KRUŽÍKOVÁ, E. *Ekologická politika a právo životního prostředí v EU*. Praha : Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře, 1997. ISBN 80-902168-2-X. str. 7

¹¹⁸ STEJSKAL, V. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012. ISBN 978-80-87146-65-1. s. 105 (dále jen Stejskal. Vývojové tendence)

včetně zachování přírodní a krajinné rozmanitosti. Akční program nazvaný Životní prostředí 2010 : Naše budoucnost je v našich rukou (pro období v letech 2002 až 2012), v pořadí šestý¹¹⁹, rozvíjí dále ochranu přírody a biologické rozmanitosti stanovením cílů a skupin opatření k jejich realizaci¹²⁰.

Již v roce 2010 Evropská rada uvádí ve svém Sdělení¹²¹, že cíl zastavení úbytku biologické rozmanitosti se dosáhnout nepodařilo a na základě tohoto zjištění byla sestavena Strategie Evropské unie v oblasti biologické rozmanitosti se stanovenými cíly pro rok 2020¹²².

3.2. *Současný stav*

Základ unijní politiky životního prostředí v primárním právu tvoří především čl. 191 a násl. Smlouvy o fungování Evropské unie¹²³, avšak ani zde, ani v jiných pramenech unijního práva, nenalezneme úpravu národních parků. Chráněná území vymezená normami Evropské unie však velkou měrou s národními parky vyhlášenými jednotlivými státy souvisejí. Jsou jimi evropsky významné lokality a ptačí oblasti, které budou dále podrobněji představeny v jednotlivých podkapitolách pojednávajících o dvou významných směrniciích – o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a směrnice o ochraně volně žijících ptáků. Dohromady tato území tvoří ekologickou soustavu chráněných území NATURA 2000.

Život v národních parcích ovlivňují i jiné normy unijního práva např. směrnice o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí¹²⁴, směrnice o posuzování vlivů některých plánů a programů na životní prostředí¹²⁵ směrnice o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s nápravou škod¹²⁶, směrnice o vodách¹²⁷,

¹¹⁹ EVROPSKÁ UNIE. *Evropa: Šestý akční program pro životní prostředí* [online]. Brusel : EU, 2011 [cit. 2013-05-10]. Dostupné z WWW:

<http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/128027_cs.htm>.

¹²⁰ Stejskal. *Vývojové tendence*. str. 106-107

¹²¹ Sdělení Komise KOM (2010) 4 v konečném znění ze zasedání Rady ve dnech 25-26.3. 2010. Varianty koncepce a cíle EU v souvislosti s biologickou rozmanitostí po roce 2010. Brusel 2010. s. 11. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:048:0150:01:CS:HTML>>.

¹²² Blíže viz Stejskal. *Vývojové tendence*. str. 109 -110

¹²³ Smlouva o fungování Evropské unie v konsolidovaném znění. In *Úř. věst.* C 115, 9. 5. 2008, str. 47-199.

¹²⁴ Směrnice EP a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí. In *Úř. věst.* L 26, 28. 1. 2012; Česko. zákon č. 100 o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů. In *Sbírka zákonů ČR*. 2001, částka 40, str. 2794-2822.

¹²⁵ Směrnice 2001/42/ES Evropského parlamentu a Rady ze dne 27. června 2001 o posuzování vlivů některých plánů a programů na životní prostředí. In *Úř. věst.* L 197, 21. 07. 2001, str. 30 - 37

¹²⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí. In *Úř. věst.* L 143, 30.4.2004, s. 56-75, zvláštní vydání v českém jazyce: Kapitola 15, svazek 08, s. 357-375.

směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí¹²⁸ a velkou skupinu tvořící mezinárodní smlouvy s EU jako se smluvní stranou (některé z nich se staly předobrazem sekundárních pramenů EU). V rámci EU funguje i spolupráce České republiky a Polska v rámci Česko-polské mezivládní komise pro přeshraniční spolupráci¹²⁹.

3.2.1. Směrnice o ochraně volně žijících ptáků (směrnice o ptácích)¹³⁰

Směrnice o ptácích poskytuje ochranu všem volně žijícím ptákům s přirozeným výskytem na území EU (čl. 1 směrnice) a sleduje záměr na zachování či změnu populací všech druhů ptáků tak, aby dle vědeckých a kulturních požadavků byly na odpovídající úrovni se zřetelem na hospodářské a rekreační požadavky (čl. 2 směrnice). Ochrana patří i jejich vejcům, hnízdům a stanovištím a směrnice pro ně stanoví přesná pravidla (čl. 5 směrnice) i podrobně definované výjimky z obecné ochrany, není-li možné jiné uspokojivé řešení (čl. 9 směrnice)¹³¹.

K dosažení těchto cílů stanoví směrnice členským státům požadavek na přijetí nezbytných opatření, k nimž patří i zřizování chráněných území, řízená péče o stanoviště a obnova a vytváření biotopů (čl. 3 směrnice). Pro kategorii ptáků uvedenou v příloze I a pro všechny druhy stěhovavých ptáků, jež se na území pravidelně vyskytují, je v rámci zvláštních opatření jmenován požadavek na označení zvláště chráněných oblastí (SPA – Special Protected Area), v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny označované jako ptačí oblasti, a jejich následného nahlášení členskými státy Evropské komisi (čl. 4 směrnice). Vyhlášením zvláště chráněné oblasti členskými státy SPA vzniká, nahlášení Evropské komisi je pouze deklaratorní povahy.

Povinnost států přijmout pro SPA všechna opatření zabraňující znečišťování či poškozování stanovišť či rušení ptáků, pokud tím mohou být významně ovlivněny cíle ochrany stanovišť, která se dotýká i veškerých činností, na ně navázaných předpisů a rozhodnutí i mimo území SPA, platí po přijetí směrnice o stanovištích (viz podkapitola 1.2.2.)

¹²⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23. října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky. In *Úř. věst.* L 327, 22. 12. 2000, str. 1-73, zvláštní vydání v českém jazyce: Kapitola 15, svazek 05, str. 275-346.

¹²⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí. In *Úř. věstník* L 328, 6. 12. 2008, str. 28-37.

¹²⁹ EUROREGION SILESIA. *Česko-polská mezivládní komise pro přeshraniční spolupráci* [online]. Opava, Racibórz : Euroregion Silesia, ca. 2008 [cit. 2013-06-04]. Dostupné z WWW: <http://www.euroregion-silesia.cz/show_text.php?id=cinnost-CZ-PL-mezivladni-komise>.

¹³⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES ze dne 30. listopadu 2009 o ochraně volně žijících ptáků. In *Úř. věst.* L 020, 26. 1. 2010, str. 1-25.

¹³¹ Stejskal. Vývojové tendence. str. 114 -115

pouze pro území, která splňují odborná kritéria, ale dosud jako SPA vyhlášeny nebyly (faktické oblasti ochrany ptactva). Výjimkou může být dle ESD důvod obecného zájmu v daném případě převyšující zájmy ochrany přírody (např. ochrana zdraví, výjimky kvůli hospodářským či rekreačním zájmům se nepřipouští)¹³².

3.2.2. Směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (směrnice o stanovištích)¹³³

Cílem směrnice o stanovištích je zajištění biologické rozmanitosti za pomoci ochrany přírodních stanovišť a volně žijících druhů živočichů a planě rostoucích rostlin zachováním nebo obnovením jejich příznivého stavu v zájmu společenství (viz čl. 2 směrnice). Směrnice členským státům ukládá povinnost vytvořit seznam lokalit s typy přírodních stanovišť uvedené v příloze I nebo se stanovišti pro druhy z přílohy II. Seznam musí být úplný a sestavit se má dle odborných poznatků a dle kritérií uvedených v příloze III (čl. 1 odst. 4 směrnice). Odborné kritérium je až na výjimku odborného uvážení jediné relevantní pro výběr vhodných lokalit¹³⁴.

Evropská komise po dohodě s členským státem, který národní seznam komisi předal, vyhotoví seznam lokalit významných pro Společenství (SCI – Sites of Community Importance). Odepření souhlasu se zařazením lokality na seznam je možné, jen pokud důvod souvisí s ochranou životního prostředí¹³⁵.

Státy mají povinnost přijmout vhodná opatření, aby v oblastech zvláštní ochrany vyloučily poškozování přírodních stanovišť a stanovišť druhů i vyrušování druhů, pro něž jsou tato území určena. Plány a projekty s významným negativním vlivem mohou být provedeny v případě naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu, včetně důvodů sociálního a ekonomického charakteru. Stát musí zajistit veškerá kompenzační opatření nezbytná pro zajištění ochrany celkové soudržnosti sítě NATURA 2000 (o těch uvědomí Komisi). Článek 7 směrnice předvídá, že tento režim (především možnost upřednostnění i veřejného zájmu ekonomického charakteru) se vztahuje i na vyhlášené SPA.

¹³² Evropský soudní dvůr. Rozsudek ze dne 28. února 1991, Komise v. Německo (Leybucht), C-57/89. In *Sbírka rozhodnutí*. 1991, str. I-00883; KOCH, H. *Umweltrecht*. München : Carl Heymans Verlag, 2007. ISBN 978-3-8006-4068-3. (dále jen Koch) str. 349

¹³³ Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. In *Úř. věst. L 206, 22. 7. 1992, str. 7-50, zvláštní vydání v českém jazyce: Kapitola 15, svazek 02, str. 102 – 145.*

¹³⁴ Koch. str. 346

¹³⁵ Evropský soudní dvůr. Rozsudek ze dne 14. ledna 2010, Stadt Papenburg v. Spolková republika Německo, C-228/08. In *Sbírka rozhodnutí*. 2010, str. I-00131.

3.2.3. NATURA 2000

Směrnice o stanovištích v čl. 3 stanoví, že NATURA 2000 je spojitá evropská ekologická síť zvláště oblastí ochrany (SAC - Special areas of Conservation), kterou tvoří ptačí oblasti a evropsky významné lokality. Transponování směrnice o stanovištích a směrnice o ptácích bylo uskutečněno především novelou č. 218/2004 Sb., kterou byla do zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny¹³⁶ vložena IV. část s názvem Natura 2000.

Na českém území najdeme 41 ptačích oblastí a 1082 evropsky významných lokalit¹³⁷, a jelikož jsou území národních parků místem s podobným účelem, v každém českém národním parku najdeme alespoň jednu evropsky významnou lokalitu. Cílem vyhlášení lokalit není zcela vyloučit vliv člověka, proto jsou povoleny všechny plány a projekty bez negativního vlivu. To, zda plány a projekty mohou významně ovlivnit zvláště oblasti ochrany, se rozhoduje v řízení o posuzování vlivů z hlediska zachování předmětu ochrany. Dle ESD se posouzení musí provést, pokud pravděpodobně významný vliv není možné vyloučit na základě objektivních skutečností¹³⁸.

3.2.4. Natura 2000 v Krkonošském národním parku

Ptačí oblast na české straně Krkonoš byla stanovena nařízením vlády České republiky č. 600/2004 Sb. dne 27. 10. 2004 a celý Krkonošský národní park včetně některých částí jeho ochranného pásma spadá pod její ochranu¹³⁹. Stejně tak je celé území, navíc s celým ochranným pásmem, evropsky významnou lokalitou, vyhlášenou nařízením vlády České republiky č. 208/2012 Sb. ze dne 25. dubna 2012 o vyhlášení evropsky významných lokalit zařazených do evropského seznamu¹⁴⁰.

¹³⁶ Zákon České národní rady ze dne 19. února 1992 č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

¹³⁷ AOPK ČR. *Seznam ptačích oblastí* [online]. Praha : AOPK ČR, ca. 2012 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <http://www.nature.cz/natura2000-design3/web_lokality.php?cast=1804&akce=seznam&quickfilter=11&show_all=0>; AOPK ČR. *Seznam lokalit*

[online]. Praha : AOPK ČR, ca. 2012 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <http://www.nature.cz/natura2000-design3/web_lokality.php?cast=1805&akce=seznam&quickfilter=3&show_all=0>.

¹³⁸ Evropský soudní dvůr. Rozsudek ze dne 7. září 2004, Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee a Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v. Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, C-127/02. In *Sbírka rozhodnutí*. 2004, str. I-07405.

¹³⁹ HORÁKOVÁ, V., FLOUSEK, J., HARČARIK, J. *NATURA 2000 v Krkonoších*. Vrchlabí : Správa Krkonošského národního parku, 2006. (dále jen NATURA) str. 2

¹⁴⁰ NATURA. str. 6

Na polské straně Krkonoš se situace téměř identicky opakuje - na celém svém území je ptačí oblastí¹⁴¹, spolu s ochranným pásmem (včetně chráněné krajinné oblasti) tvoří evropsky významnou lokalitu¹⁴².

¹⁴¹ FUNDACJA EKOROZWOJU. *PLB020007 KARKONOSZE* [online]. Warszawa : FE, ca. 2012 [cit. 2013-07-31]. Dostupné z WWW: <<http://obszary.natura2000.pl/index.php?dzial=2&kat=10&art=23>>.

¹⁴² FUNDACJA EKOROZWOJU. *PLH020006 Karkonosze* [online]. Warszawa : FE, ca. 2012 [cit. 2013-07-31]. Dostupné z WWW: <<http://obszary.natura2000.pl/index.php?dzial=2&kat=9&art=10&limit=0>>.

4. Současný stav právní úpravy národních parků

4.1. Česká republika

4.1.1. Prameny právní úpravy

Zastřešujícími normami v českém právu jsou i v případě národních parků normy ústavní, přesněji Ústava České republiky¹⁴³ a Listina základních práv a svobod¹⁴⁴. Již v preambuli Ústavy nalezneme závazek k ochraně přírodního bohatství, jenž je dále rozveden v čl. 7. Hned článek první určuje náš vztah k mezinárodnímu právu, stanoví, že Česká republika dodržuje závazky, jež pro ni vyplývají z mezinárodního práva, s čímž souvisí čl. 10, který staví závazky z mezinárodních smluv, které jsou vyhlášené, Parlament dal souhlas k jejich ratifikaci a jimiž je Česká republika vázána, co do přednosti aplikace před zákonná ustanovení¹⁴⁵. Je důležité zmínit, že tyto smlouvy musejí být samovykonatelné, tedy dostatečně přesné, aby nevyžadovaly provedení zákonem.¹⁴⁶

Pro správu národních parků jsou dále určující články týkající se správních orgánů všeobecně - čl. 2 odst. 3 a 4, čl. 79 nebo čl. 99 a násl. (právo na samosprávu).

Listina obsahuje základní katalog lidských práv a svobod, jež spolu nejsou vždy vzájemně v souladu. Čl. 35 zakotvuje právo na příznivé životní prostředí spolu se zákazem poškozovat při výkonu práv přírodu nad míru stanovenou zákonem. Listina tak stanovuje rámec možných zásahů a omezení dalších osobnostních práv a svobod, které jsou třeba pro uskutečňování práva na příznivé životní prostředí, v našem případě prostřednictvím provozování a zakládání národních parků. Do tohoto rámce spadá i čl. 11 (vlastnické právo, zásada vlastnictví zavazuje, jeho výkon nesmí poškozovat přírodu nad míru stanovenou zákonem), čl. 14 (svoboda pohybu a její možné omezení mimo jiné z důvodu ochrany přírody). Možnost omezení práv a svobod zákonem, třeba pro účely ochrany přírody, spolu s otázkou výkonu státní moci a ukládání povinností jen na základě zákona, najdeme v čl. 2 odst. 2 a 3 a čl. 4.

Vybrané normy mezinárodního a unijního práva, jež jsou pramenem právní úpravy ochrany národních parků, jsou uvedeny v příslušných kapitolách.

¹⁴³ Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992 (z. č. 1/1993 Sb.)

¹⁴⁴ Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.

¹⁴⁵ Nebylo tomu však vždy, před novelou z. č. 395/2011 Sb. se toto ustanovení týkalo pouze mezinárodních smluv o lidských právech.

¹⁴⁶ ŠTURMA, P. et al. *Mezinárodní právo životního prostředí : 1. část (obecná)*. Beroun : IFEC, 2004. ISBN 978-80-903409-8-9. s. 113

Ustanovení upravující ochranu přírody v národních parcích, správu a zřizování i jejich fungování nejsou obsažena souhrnně v jednom zákoníku, nalezneme je roztroušené v množství specializovaných předpisů. Základní úprava problematiky národních parků se nachází v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, uplatní se i řada složkových zákonů - zákon č. 289/1995 Sb., o lesích (dále jen LesZ)¹⁴⁷, zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (dále jen vodní zákon)¹⁴⁸, zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti (dále jen MyslZ)¹⁴⁹, nebo zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů (dále jen zákon o rybářství)¹⁵⁰, a průřezových zákonů v čele se zákonem č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (dále jen stavební zákon)¹⁵¹ či zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí¹⁵². Speciální zákon se vztahuje na NP České Švýcarsko, jímž byl v roce 1999 zřízen¹⁷. Na správu národních parků a organizaci jejího výkonu se vztahují např. zákon č. 500/2004 Sb., správní řád¹⁵³ a č. 2/1969 Sb., kompetenční zákon¹⁵⁴, problematiku odpovědnosti i v oblasti ochrany přírody nalezneme např. v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník¹⁵⁵, zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích¹⁵⁶, zákoně č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob¹⁵⁷.

V oblasti podzákoných předpisů se národních parků týkají přirozeně nařízení vlády, kterými byly vyhlášeny NP Šumava, NP Podyjí a Krkonošský NP¹⁶, dále nařízení vlády vymezující příslušné ptačí oblasti zasahující území národních parků¹⁵⁸ a ustavující tzv. národní seznam evropsky významných lokalit¹⁵⁹, prováděcí vyhlášky MŽP k zákonu o ochraně přírody a krajiny¹⁶⁰ a vyhlášky určující zonaci ochrany přírody¹⁶¹.

¹⁴⁷ Zákon ze dne 3. listopadu 1995 č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon)

¹⁴⁸ Zákon ze dne 28. června 2001 č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)

¹⁴⁹ Zákon ze dne 27. listopadu 2001 č. 449/2001 Sb., o myslivosti

¹⁵⁰ Zákon ze dne 10. února 2004 č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství)

¹⁵¹ Zákon ze dne 14. března 2006 č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

¹⁵² Zákon ze dne 20. března 2001 č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů

¹⁵³ Zákon ze dne 24. června 2004 č. 500/2004 Sb., správní řád

¹⁵⁴ Zákon České národní rady ze dne 8. ledna 1969 č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky (kompetenční zákon)

¹⁵⁵ Zákon ze dne 8. ledna 2009 č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁵⁶ Zákon České národní rady ze dne 17. května 1990 č. 200/1990 Sb., o přestupcích

¹⁵⁷ Zákon ze dne 27. října 2011 č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹⁵⁸ Nařízení vlády ze dne 29. září 2004 č. 534/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Podyjí, nařízení vlády ze dne 27. října 2004 č. 600/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Krkonoše, nařízení vlády ze dne 8. prosince 2004 č. 681/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Šumava, nařízení vlády ze dne 8. prosince 2004 č. 683/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Labské pískovce

¹⁵⁹ Nařízení vlády ze dne 22. prosince 2004 č. 132/2005 Sb., kterým se stanoví národní seznam evropsky významných lokalit

¹⁶⁰ Vyhláška ministerstva životního prostředí České republiky ze dne 11. června 1992 č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, vyhláška

4.1.2. Institucionální zajištění národních parků a rada národního parku

Ochrana přírody je specifická a náročná oblast vykonávaná orgány státní správy a jako takovou jí zákon svěřuje určeným orgánům zřízeným přímo pro tuto činnost či alespoň orgánům s dostatečnou průpravou, odborností a kvalifikovaným personálem, poněvadž bez efektivního institucionálního zajištění by nebylo možné naplňovat cíle národních parků. S hlavním úkolem národního parku, ochrany přírody, se pojí také nutnost zajištění edukativní, výzkumné činnosti, stejně tak umožnění turistického a rekreačního vyžití. Na tom, jaký bude další vývoj na území národního parku, mají zájem různorodé skupiny pro stát důležitých osob. Spolupráce a zapojení na jisté úrovni při správě, v tomto případě prostřednictvím rady národního parku, může zajistit snadnější následné přijetí navržených změn¹⁶².

Ministerstvo životního prostředí zákon uvádí jako ústřední orgán ochrany přírody (§ 79 odst. 1 ZOPK) a s tím mu plynou povinnosti vydávání souhlasů s použitím ustanovení o zásazích proti škůdcům a o případech mimořádných škod (§ 22 ZOPK, § 79 odst. 3 písm. d) ZOPK), ve stanovených případech vydávání výjimek ze základních ochranných podmínek (§ 43 odst. 2 ZOPK), zajištění zpracování a schválení plánů péče (§ 78 odst. 3 písm. h) ZOPK), uplatňování stanovisek k politice územního rozvoje a k zásadám územního rozvoje (§ 78 odst. 3 písm. q) ZOPK), vydání vyhlášek k vymezení zón ochrany přírody (§ 78 odst. 4 písm. f) ZOPK) či vyhlášení přírodních památek v národním parku nebo jeho ochranném pásmu (§ 79 odst. 4 písm. h) ZOPK). MŽP působí dále jako odvolací orgán proti rozhodnutí správ NP (§ 78 odst. 3 písm. p)), má pravomoc rušit nařízení správ NP, pokud je v rozporu se zákonem či prováděcím předpisem, a vydává vyhlášku o poplatcích dle § 24 odst. 3 ZOPK. MŽP také přísluší na území národního parku působnost krajského úřadu a ministerstva v případě problematiky lesů (§ 49 odst. 4 LesZ), myslivosti (§ 57 odst. 5 ZMys), čímž se stává ústředním orgánem i v oblasti lesního hospodaření a myslivosti, podobně ho stanoví ústředním orgánem i zákon o rybářství.

Institucí spjatou s životem a chodem národního parku nejvíce je správa národního parku. V rámci systému veřejné správy je možné je nazvat speciálními orgány pověřenými výkonem státní správy založené na monokratickém principu. Zákon o ochraně přírody a krajiny

Ministerstva životního prostředí ze dne 28. února 2011 č. 64/2011 Sb., o plánech péče, podkladech k vyhlášení, evidenci a označování chráněných území

¹⁶¹ Např. vyhláška Ministerstva životního prostředí ze dne 22. března 2002 č. 118/2002 Sb., o vymezení zón ochrany přírody Národního parku České Švýcarsko

¹⁶² PRIMACK, R. B.; KINDLMANN, P. JERSÁKOVÁ, J. *Biologické principy ochrany přírody*. Praha : Portál, 2001. ISBN: 80-7178-552-0. (dále jen Primack) str. 240 a násl.

výslovně jmenuje správu NP v § 75 mezi orgány ochrany přírody. Formu správního úřadu má pouze NPČŠ, správy ostatních národních parků nebyly zřízeny zákonem, jak to požaduje čl. 79 Ústavy¹⁶³. Správy NP Krkonoše, NP Podyjí a NP Šumava tak nejsou organizačními složkami státu (§ 3 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb.¹⁶⁴), ale příspěvkovými organizacemi¹⁶⁵ (§ 54 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb.), tedy právními osobami pověřenými výkonem státní správy. Forma instituce ovlivňuje především systém hospodaření¹⁶⁶.

Zbytková působnost dle § 78 odst. 1 ZOPK určuje, že na úseku ochrany přírody a krajiny ve vyjmenovaných zvláště chráněných územích (včetně národních parků a jejich ochranných pásem) vykonávají státní správu správy NP mimo případů, kdy je stanovena příslušnou obcí či MŽP (v praxi se jedná pouze o MŽP, jelikož obce reálně nemají na území národního parku působnost žádnou (§ 76 ZOPK)). Správa NP může mít svůj obvod odlišný od území národního parku, především se jedná o ochranná pásma, teoreticky i národní přírodní rezervace či památky nacházející se mimo plochu národního parku (vyhláška č. 46/2010 Sb.¹⁶⁷ tuto eventualitu nerozvíjí). Nejasností v kompetencích znovu způsobuje fakt, že tři národní parky v České republice byly vyhlášeny ještě před přijetím zákona o ochraně přírody a krajiny formou nařízení vlády. Dle § 78 odst. 3 ZOPK mohou správy NP svůj správní obvod vydávat nařízení bez určení, zda jde o opatření obecné povahy či podzákonný právní předpis¹⁶⁸. Současná právní úprava umožňuje MŽP vydat pouze nařízení v rámci obecné ochrany rostlin a živočichů (§ 5 odst. 1 ZOPK a § 79 odst. 4 písm. h) ZOPK), v ostatních případech je příslušná správa NP.

Jak ZOPK, tak zákon o rybníkářství a zákon o ochraně zemědělského půdního fondu¹⁶⁹, udělují správě NP na jejím území působnost v této oblasti, působnost pro státní správu lesů jim však přiznána není (tu mají obecní úřady obcí s rozšířenou působností dle § 47 odst. 1

¹⁶³ STANĚK, J. Správní akty jsou závazné : Postavení národních parků a jejich správ je nezpochybnitelné. *Veřejná správa*. 2001, č. 32. Dostupné také z WWW:

<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/s/2001/0032/32naz1.html>>.

¹⁶⁴ Zákon ze dne 27. června 2000 č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, dále jen zákon č. 219/2000 Sb.

¹⁶⁵ Ministr životního prostředí. Rozhodnutí č. 9/91 z 27. června 1991 (zřízení příspěvkové organizace Správa národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava); Ministr životního prostředí. Rozhodnutí č. 10/91 ze dne 27. června 1991 (Správa NP Podyjí); Ministr životního prostředí. Rozhodnutí č. 10/95 z 30. března 1995 (Správa KRNP).

¹⁶⁶ § 45 a násl. a § 53 a násl. zákona č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech. Zákon ze dne 27. června 2000 č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla)

¹⁶⁷ Vyhláška MŽP ze dne 3. února 2010 č. 46/2010 Sb., o příslušnosti správ národních parků a správ chráněných krajinných oblastí k výkonu státní správy ve správních obvodech tvořených národními přírodními rezervacemi, národními přírodními památkami a jejich ochrannými pásmy

¹⁶⁸ Porovnej Nejvyšší správní soud. Rozsudek ze dne 15. prosince 2010 č.j. 7 Ao 6/2010 – 44, a naproti tomu: MIKO, L. et al.. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-585-8. (dále jen Miko) str. 299

¹⁶⁹ Zákon České národní rady ze dne 12. května 1992 č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu

písm. a) lesního zákona)¹⁷⁰. Správy NP mají právo hospodařit s lesním majetkem ve vlastnictví státu ležícím na území národního parku (§ 22 odst. 2 a 3 ZOPK, § 17 vyhlášky č. 395/1992 Sb.), a to i prostřednictvím speciálně k tomuto účelu zřízené právnické osoby, což dává možnost řídit účinněji management lesních ekosystémů a s tím i celkový vývoj národního parku. Správa drobných vodních toků je též věcí správ NP (§ 48 odst. 3 VodZ).

V neposlední řadě fungují správy NP jako vysoce odborné organizace ochrany přírody, do jejíhož okruhu činností patří např. strážní a informační služby, pečují o zvláště chráněná území i mimo obvod národního parku a samozřejmě jim náleží povinnost navrhování plánu péče (§ 78 odst. 9 ZOPK).

Poradní funkci správ jednotlivých NP zastávají rady národních parků. Zastoupení svých zájmů zde hájí především územní samosprávy, odborné instituce i reprezentanti podnikatelských zájmů, turistického ruchu a v neposlední řadě zástupci nevládní ochrany přírody.

Dle § 20 odst. 1 ZOPK zřizuje orgán ochrany přírody - správa NP (§ 78 odst. 9 ZOPK), k projednání a posouzení všech důležitých dokumentů ochrany a řízení NP a jeho ochranného pásma radu NP jako iniciativní a konzultační orgán pro záležitosti příslušného NP. Je důležité upozornit, že nejde o druh správního orgánu a jejich činnost není výkonem státní správy¹⁷¹, i když se vyjadřují, jak zákon demonstrativně uvádí, i k členění parku do jednotlivých zón, plánu péče, návštěvnímu řádu, územnímu plánování i způsobu péče o les.

V radě zasedají zástupci obcí, krajů a v případě horských oblastí se zřízenou Horskou službou též její delegáti. Je možné, aby se více subjektů nechalo zastoupit pouze jednou společnou osobou¹⁷². Další členy jmenuje správa NP a jejich počet není stanoven. Jedná se o zástupce nejvýznamnějších právnických a fyzických osob s podnikatelskou činností na území národního parku, zejména z oblasti lesnictví, zemědělství, obchodu a cestovního ruchu, odborníků z vědeckých a odborných pracovišť, popřípadě z jiných orgánů státní správy (§ 20 odst. 2 ZOPK). Zástupcům obcí propůjčuje zvláštní postavení ustanovení § 20 odst. 3 ZOPK. Návrh návštěvního řádu, plánu péče a zón musí správa NP vždy dohodnout s tímto zástupcem a pokud konsenzus nenajdou, řeší se neshoda prostřednictvím MŽP. Rada předloží rozpor se

¹⁷⁰ Správy věcně lesní hospodaření ovlivňují speciálními instituty ZOPK: závaznými stanovisky k lesním hospodářským plánům (§ 4 odst. 3 ZOPK), udělováním výjimek k hospodaření vyžadujícímu intenzivní technologie (§ 16 odst. 1 písm a) ZOPK.) atd.

¹⁷¹ Miko. str. 151.

¹⁷² Miko. str. 152

svým stanoviskem a MŽP věc po projednání s dotčenými obcemi rozhodne (§ 20 odst. 4 ZOPK). Toto rozhodnutí není rozhodnutím dle správního řádu¹⁷³.

Vnitřní členění rady, organizace, způsob jednání a postavení členů upravují vnitřní předpisy jako statuty a jednací řády. Pracovní skupiny, sekce a jiné útvary rad NP sdružují své členy většinou dle odbornosti na skupiny zabývajícími se managementem ekosystémů a na druhé straně vyjadřující se k regionálnímu rozvoji, návštěvnosti atd. Jednotlivé správy NP mohou s vybranými obcemi, kraji a jinými subjekty spolupracovat i na nestátní úrovni¹⁷⁴.

Odborným orgánem státní správy pověřeným dozorem nad dodržováním právních předpisů v oblasti životního prostředí je Česká inspekce životního prostředí zřízená MŽP. Mezi její další úkoly patří dohledová činnost nad plněním rozhodnutí správních orgánů v oblasti životního prostředí.

Poslední instituce, jež je nutné zmínit v souvislosti s národními parky, je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, organizační složka státu zřízená MŽP, jejímž posláním je péče o přírodu a krajinu, tedy především sledování stavu a případných změn sledovaných biotopů a populací ohrožených druhů. AOPK je pověřena vyplácením finančních náhrad za ztížení výkonu zemědělského a lesnického hospodaření i hospodaření na rybnících. Spravuje státní majetek v národních parcích¹⁷⁵. Doplnkovou činností je edukativní činnost prostřednictvím vedení specializované knihovny.

4.1.3. Definování národního parku a jeho charakteristika

Systematicky se národní park řadí do zvláštní části územní ochrany přírody, jež dle § 14 zákona poskytuje ochranu územím přírodovědecky či esteticky velmi významným nebo jedinečným. Chráněná území mohou být dle velikosti maloplošná a velkoplošná. Národní parky tak spolu s chráněnými krajinnými oblastmi (CHKO) coby velkoplošná území dotváří soustavu jinak maloplošných území národních přírodních rezervací (NPR), přírodních rezervací (PR), národních přírodních památek (NPP) a přírodních památek (PP).

¹⁷³ V tomto případě se nerozhoduje o subjektivních právech a povinnostech fyzických a právnických osob. Miko. str. 152; Stanovisko č.j. 410/2349/02 MŽP zmiňuje nelogičnost závěru, že správní rozhodnutí by mělo upravovat otázku, která má být upravena vyhláškou. Současně doporučuje, aby rozhodnutí mělo povahu zápisu o projednání s obcemi se závěrem podepsaným statutárním zástupcem ministerstva. Viz MŽP. č.j. 410/2349/02. In PRCHALOVÁ, Jana et al. Soubor stanovisek k zákonu o ochraně přírody a krajiny v letech 1992 – 2005. *Planeta*. 2005, roč. 12, č. 5. str. 53.

¹⁷⁴ např. České Švýcarsko o.p.s. založené Správou NPCŠ, městem Krásná Lípa, a Základní organizací Českého svazu ochránců přírody Tilia Krásná Lípa, od roku 2011 patří mezi zakladatele i Ústecký kraj.

¹⁷⁵ HOŠEK, M., KOZUBKOVÁ, J. PEŠOUT, P., PLEŠNÍK, J., ZOHORNA J. Agentura ochrany přírody a krajiny, Praha: AOPK ČR, 2008. ISBN 978-80-87051-45-0. str. 3

Obecnou definici pojmu najdeme v zákoně o ochraně přírody a krajiny, § 15: *Rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam, lze vyhlásit za národní parky.* S následujícími ustanoveními tvoří základ právní úpravy. Jak již výše uvedené třídění napovídá, aby se území mohlo stát národním parkem, musí se jednat o území velkého rozsahu, přesná čísla ale v žádném českém právním předpise nenajdeme.

Charakteristickým znakem je též jedinečnost v národním či mezinárodním měřítku a mimořádný vědecký význam neživé přírody, živočichů a rostlin. Všechny naše národní parky toto splňují kombinací výskytu endemických či ohrožených druhů, specifickou skladbou hornin a jedinečností celých ekosystémů.

Třetí charakteristikou je přirozenost nebo jen malá ovlivněnost ekosystémů lidskou činností na značné části území národního parku. Na českém území se bude jednat o ekosystémy přirozených lesů, přirozených jezer, primárního bezlesí a neregulovaných vodních toků. Stejně jako v případě velikosti ale nenajdeme v tomto zákoně ani jinde přesné vymezení této kategorie. Dle kategorizace IUCN se jedná o tři čtvrtiny území, musíme však vzít v úvahu, že tento požadavek se vztahuje k cílům, díky nimž jsou národní parky budovány a náš zákon o ochraně přírody a krajiny hovoří o požadavcích nutných pro vyhlášení určitého území národním parkem.

Zásady správy a rozhodovací činnosti orgánů jsou ukotveny v § 15 odst. 2 ZOPK, který stanoví, že veškeré využití národních parků musí být podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů a musí být v souladu s vědeckými a výchovnými cíli sledovanými jejich vyhlášením. Dle § 15 odst. 3 najdeme posláním jednotlivých parků v zákonech, jimiž byly vyhlášeny. Skutečnost, že jediným národním parkem vyhlášeným zákonem, je NP České Švýcarsko, není překážkou k nalezení posláním dalších tří národních parků, jelikož až na odlišnou formu vyhlášujícího dokumentu, nařízení vlády, se strukturou jedná stále o zakládající dokument s příslušnými náležitostmi, navíc zákon v přechodných ustanoveních stanovuje, že národní parky existující již před účinností ZOPK jsou chráněny stejně jako národní parky vyhlášené dle tohoto zákona.

Posláním tří nejstarších národních parků je formulováno velmi shodně, nařízení hovoří o uchování a zlepšení přírodního prostředí s demonstrativními výčty způsobů těchto činností, dále pak o ochraně planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a zachování typického

vzhledu krajiny a jako neposlední v řadě zmiňují výchovné a vědecké poslání a turistické využívání v míře, jež nebude zhoršovat dochované přírodní prostředí¹⁷⁶.

Zákon o NP České Švýcarsko podobně stanoví jako poslání uchování a zlepšení přírodního prostředí, ochranu planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů, zachování typického vzhledu krajiny a ochranu jedinečných geomorfologických hodnot¹⁷⁷. Na rozdíl od trojice nařízení však neobsahuje žádný demonstrativní výčet činností pro naplňování poslání uchování a zlepšení přírodního prostředí, zákon také opustil model zdůrazňování výchovně-vědeckého poslání a turistiky. Poslání nejsou řazena v přesně daném sledu dle priority, proto se občas dostávají jednotlivé zájmy do konfliktu. Typicky se bude jednat o kolizi mezi striktní ochranou rostlin a živočichů a ochranou přírodních procesů, která naopak může vést k vymizení některých druhů v dané lokalitě, stejně tak samovolný ekosystémový vývoj nemusí být vždy v souladu s požadavkem zachování krajinného rázu.

Požadavek zákonné formy vyhlášení dokumentu pro národní park stanovený v § 15 odst. 3 ZOPK má své opodstatnění. Z Listiny vyplývá, že povinnosti mohou být stanoveny toliko zákonem, z čehož plyne možnost stanovit v samotném zakládacím dokumentu přímé zákazy určitých nežádoucích činností, na rozdíl od situace, kdy jsou národní parky vyhlášeny nařízením, které může stanovit jen seznam činností vázaných na souhlas správního orgánu.

4.1.4. Návrh a postup při vyhlášení národního parku

Procedurální otázky návrhu a postupu při vyhlášení národního parku i jeho ochranných pásem (stejný postup se použije v případě změn ve vymezení způsobu a rozsahu ochrany) nalezneme v ZOPK, přesněji v §40, jehož součástí je i vyhodnocení dochovanosti přírodního stavu na daném území a návrh bližších ochranných podmínek. Návrh a jeho vypracování zajišťuje MŽP, podrobnější postup a náležitosti návrhu jsou upraveny ve vyhlášce MŽP č. 64/2011 Sb. Záměr vyhlášení národního parku má být projednán i s ústředními orgány státní správy dotčenými podle zvláštních předpisů (§ 41 odst. 2 ZOPK). Návrh MŽP zasílá všem dotčeným krajům a obcím a zveřejňuje ho s vysvětlujícími informacemi na portálu veřejné správy. Obce, jež obdržely tento návrh, ve lhůtě pěti dnů ode dne, kdy jim návrh došel, doručují veřejnou vyhláškou oznámení o předložení návrhu k projednání postupem dle § 25 správního řádu. Vlastníkům nemovitostí zapsaných v daném území v katastru

¹⁷⁶ Srovnej § 2 odst. 1 nařízení vlády č. 163/1991 Sb., § 2 odst. 1 nařízení vlády č. 164/1991 Sb. a § 2 odst. 1 nařízení vlády č. 165/1991 Sb.

¹⁷⁷ Viz § 1 odst. 1 zákona o NP České Švýcarsko

nemovitostí se tedy osobně nedoručuje, tak jak se děje v případě maloplošných zvláště chráněných území, z veřejné vyhlášky obce je však možné zjistit, kde se dá seznámit s úplným zněním návrhu, i podmínky pro podání námitek v prekluzivní lhůtě.

Námítky mohou podávat jak vlastníci dotčených nemovitostí, tak samozřejmě obce i kraje, i když pro vlastníky nemovitostí jsou možnosti námitek omezené. Správního řízení, které je povětšinou pro všechny podané námítky společné, se mohou zúčastnit i občanská sdružení podle § 70 ZOPK či obce podle § 71 odst. 3 ZOPK (pokud obce samotné nepodaly námítky, pak by šlo o účastníky podle § 27 odst. 1 správního řádu), nebo účastníci řízení podle § 27 odst. 2 správního řádu¹⁷⁸. Dle výsledku tohoto správního řízení, fakultativní části postupu projednání návrhu na vyhlášení NP, se v případě vyhovění námítkám návrh náležitě upraví (§ 40 odst. 4 ZOPK) a je připraven k výslednému přijetí klasickým způsobem zákonodárným sborem. Evidenci zvláště chráněných území má na starosti Agentura ochrany přírody a krajiny, spravující ústřední seznam ochrany přírody (§ 42 ZOPK).

Jak se však již ukázalo v případě připravovaného zákona o NP Šumava, praxe může být dosti odlišná od zamýšleného. Zákonodárce může přijetím nového zákona jakýkoli zákon změnit, není jím tedy striktně vázán a v případě, když se od zákonem předepsaného postupu odchýlí, tato nová úprava bude mít aplikační přednost před původními ustanoveními bez možnosti nápravy pro ty ze subjektů, které původně měly možnost do přijetí návrhu zasahovat. Zákon o ochraně přírody a krajiny počítá s tím, že návrh podává MŽP, pokud však své zákonodárné iniciativy využijí zástupci krajů nebo samotní poslanci, „komplikované“ zapojení krajů, obcí i jednotlivců a námitkové řízení může být eliminováno a zákon bude platně přijat. Ani § 40 odst. 7 ZOPK stanoví, že omezení vlastníků v důsledku zavedení ochrany v daném území nesmí být na základě řízovacího předpisu větší, než bylo předvídáno v návrhu na vyhlášení NP (popř. již upraveném na základě výsledku námitkového řízení), nemusí být zárukou, že v průběhu projednávání návrhu zákona (včetně vládního) nebude návrh pozměněn na úkor tohoto ustanovení.

4.1.5. Systém ochrany přírody v národních parcích

Již § 15 odst. 2 ZOPK stanoví zásadu, že všechny činnosti se na území NP musí uskutečňovat v souladu s cílem ochrany přírody a v souladu s vědeckým a výchovným posláním národního parku, která má důležitou roli v činnosti státní správy. Jednal-li by orgán

¹⁷⁸ KRISTEN, M. Řízení o námítkách v procesu vyhlášení zvláště chráněných území a jejich ochranných pásem. *Ochrana přírody*. 2001, roč. 56, č. 2, str. 14-15. str. 14

státní správy v rozporu s touto zásadou, bylo by rozhodnutí neplatné¹⁷⁹. Společné základní ochranné podmínky nalezneme v § 16 ZOPK, bližší, specifické, jsou určeny pro každý národní park v jeho zřizovacím předpise. Dohromady tvoří režim ochrany národního parku.

Prvním ze zákazů uvedených v § 16 ZOPK je zákaz používání intenzivních technologií při hospodaření. V demonstrativním výčtu nalezneme prostředky a činnosti, které mohou buď způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů, a nebo nevratně poškozovat půdní povrch. Je třeba upozornit na fakt, že hospodaření není pouze ekonomicky orientovaná činnost, jedná se o jakoukoli činnost vykonávaná s cílem zachovat pozemky v požadovaném stavu¹⁸⁰. S hospodářskou činností na území národních parků se počítá dnes i v budoucnu, jedná se tedy o velmi důležitý a používaný nástroj ochrany, jelikož se využívá např. i při hrozbě poškozování půdního povrchu způsobujícího erozi a odnos svrchních vrstev půdy, či využívání biocidů¹⁸¹.

Další zákazy uvedené v § 16 ZOPK se věnují zneškodňování odpadů, táboření, vjezdu motorových vozidel mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody, pořádání hromadných veřejných akcí, některých sportovních aktivit jako např. horolezectví a vodáctví, pořádání vyhlídkových letů motorovými prostředky, sběru rostlin a odchytu zvířat, rozšiřování geograficky nepůvodních druhů, zavádění intenzivních chovů zvěře, změny vodního režimu pozemků, některých nových staveb a chemického posypu cest, přičemž tato ustanovení v sobě rovnou zahrnují některé výjimky, např. vjezd vozidel orgánu státní správy mimo silnice a místní komunikace nebo možnost vykonání jinak zakázané činnosti na místech vyhrazených orgánem ochrany přírody (táboření), někdy je navíc potřeba souhlas orgánu ochrany přírody (vodní sporty). Forma souhlasu není stanovena, dle okolností může jít o rozhodnutí ve správním řízení či závazné stanovisko podle § 149 správního řádu (pokud slouží jako podklad pro vydání jiného rozhodnutí)¹⁸².

Další možností na získání výjimky z některého ze zákazů je vydání správního rozhodnutí podle § 43 ZOPK, což je možné, když veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody.

Pokud se jedná o veřejný zájem výrazně převažujícím nad zájmem ochrany přírody, uděluje výjimku MŽP, nicméně schvaluje ji usnesením vláda. Ministerstvo životního prostředí má lhůtu dlouhou 60 dní k předložení na jednání vlády a ve lhůtě 30 dní od tohoto

¹⁷⁹ Miko. str. 137.

¹⁸⁰ Miko. str. 140.

¹⁸¹ AOPK ČR. Metodický list : Komentář k zákazům vztahujícím se k hospodářskému využívání pozemků ve zvláště chráněných územích. *Ochrana přírody*. Příloha, 2007, roč. 62, č. 1.

¹⁸² Dle posledního vývoje judikatury Nejvyššího správního soudu nelze použít ustanovení návštěvního řádu NP jako předem daný souhlas s určitou činností tak, jak to dovozoval Komentář. Viz Nejvyšší správní soud. Rozsudek č.j. 6 Ao 5/2010-43 ze dne 13. října 2010

projednání musí rozhodnout podle vládního usnesení. Toto ustanovení je v několika ohledech problematické. Zprvč znění jeho prvního odstavce není vydařené, jelikož porovnává zájem na ochranu přírody a veřejný zájem, tedy nepřímó říká, že zájem na ochranu přírody není veřejným zájmem. Dále jsou ve výčtu uvedeny ustanovení týkající se výjimek ze zákazů § 45h a § 45i, ač neobsahují žádné zákazy. Poslední problém se týká účasti veřejnosti, resp. občanských sdružení, jejichž hlavním posláním podle stanov je ochrana přírody a krajiny, disponujících právní subjektivitou, které mají dle § 70 ZOPK právo účastnit se správního řízení. Formulace ustanovení o vázanosti MŽP vládním usnesením totiž toto právo činí naprosto prázdným, jelikož v případě možné účasti jsou nevládní organizace odmítány s odkazem na nutnost řídit se vládním usnesením.¹⁸³

V ostatních případech je příslušným orgánem správa národního parku. Vedle veřejného zájmu se může jednat i o činnost v zájmu ochrany přírody nebo o takovou činnost, jež nemá významný vliv na zachování předmětu ochrany národního parku. Tento koncept vydávání výjimek vychází již z novelizovaného znění zákona, i přesto je terčem mnoha kritik pro svou benevolenci¹⁸⁴.

Bližší ochranné podmínky stanovené v jednotlivých zřizovacích dokumentech se projevují buď jako zákazy, nebo činnosti vázané na souhlas orgánu státní správy dle § 44 odst. 3 ZOPK. Forma souhlasu je totožná jako u obecných ochranných podmínek – buďto se bude jednat o závazné stanovisko, či o rozhodnutí ve správním řízení.

Mezi zákazy uvedenými v bližších ochranných podmínkách NP České Švýcarsko můžeme rozdělovat na celouzemní nebo vztahující se na určitou část národního parku. Zákaz zasahovat do přirozeného vývoje skalních útvarů se uplatňuje na celém území a výjimku tvoří situace, kdy je bezprostředně v ohrožení život, zdraví nebo hrozí škoda značného rozsahu (§3 odst. 1 písm. a) ZNPČŠ). Z této i všech ostatních zvláštních ochranných podmínek je možno udělit výjimku v případech existence jiného veřejného zájmu výrazně převyšujícího zájem na ochranu přírody samotnou správou národního parku (§3 odst. 4 ZNPČŠ). Toto ustanovení dle zásady speciality však zcela vylučuje použití § 43 spolu s 16 odst. 1 písm. o) ZOPK.

Národní parky KRNAP, Podyjí a Šumava mají bližší ochranné podmínky značně podobné, nejenom mezi sebou, ale také často se základními ochrannými podmínkami, což v praxi způsobuje aplikační problémy. Přidruženou obtíž způsobenou postupnými změnami souvisejících předpisů se stala i interpretace nařízení. Dle § 90 odst. 14 ZOPK se zákazy

¹⁸³ K tomu a další viz STEJSKAL, V. Ochrana přírody již není dle Parlamentu ČR veřejným zájmem? *České právo životního prostředí*. 2010, roč. X, č. 2, str. 97-99. str. 98

¹⁸⁴ ŠMÍDOVÁ, L. Výjimky ze základní územní ochrany zvláště chráněných území. *Ochrana přírody*. 2010, roč. 65, č. 3, str. 16-17.

v nařízeních o vyhlášení všech tří národních parků chápou jako činnosti vázané na souhlas orgánu ochrany přírody s režimem dle § 44 odst. 3 ZOPK¹⁸⁵ čímž se, jelikož se toto ustanovení neuplatní ani v případě NP České Švýcarsko (viz výše), významně utlumilo i použití § 16 odst. 1 písm. o), jehož význam tkvěl v uvádění do souladu ukládání sankcí za porušení zákazů z podzákoných předpisů s čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny¹⁸⁶. Porušení zákazu např. v nařízení vlády o vyhlášení NP Podyjí se dnes nechápe jako zakázaná činnost, ale jako vykonávání činnosti vázané na souhlas orgánu ochrany přírody bez souhlasu¹⁸⁷.

Dokument, jenž zabezpečuje ochranu přírody při běžném turistickém provozu, návštěvní řád, vydávají jednotlivé správy národních parků formou opatření obecné povahy dle §19 ZOPK. Mohou se vztahovat na celé území či pouze na jeho specifickou část. Návštěvní řády určují podmínky platící pro vstup, vjezd a volný pohyb osob mimo zastavěná území obcí včetně vymezení zakázaných turistických i rekreačních aktivit, samozřejmě jen v rámci omezení vyplývajících ze zákona. Pro osoby pracující a také bydlící v národním parku se povětšinou stanoví nějaké omezení působnosti.

Ochranu ekonomického rázu zajišťuje § 23 ZOPK, jež formuluje zákaz zcizovat lesy, lesní půdní fond, vodní toky a vodní plochy spadající do území národního parku, které jsou ve vlastnictví státu (výjimku tvoří majetkové restituce a směny pozemků provedené v zájmu ochrany přírody), a dále poplatky za vjezd či setrvání motorovými vozidly na území národního parku nebo za vstup do vybraných míst mimo zastavěná území obcí dle § 24 ZOPK. Dále má stát předkupní právo k nezastavěným pozemkům mimo sídelních útvarů v národním parku (§ 61 ZOPK). Na tuto úpravu navazuje zákon č. 95/1999 Sb. se svým § 2 odst. 1 písm. i), stanovící, že nelze převádět státní zemědělské pozemky v I. a II. zónách národních parků. Prosazování důležitých opatření v národním parku, kde většinu pozemků vlastní stát, není tak komplikované, stejně tak se uplatní v menší míře nutnost náhrad za omezení vlastnického práva, potřebných v případě dohod se soukromými vlastníky.

Významným institutem ochrany je ochranné pásmo. To může být vyhlášeno dle § 37 odst. 1 ZOPK z důvodu ochrany před rušivými vlivy z okolí národního parku, stejným postupem,

¹⁸⁵ Takový zákaz je možné dle Komentáře prolomit vydáním výjimky ze základní ochranné podmínky stanovené v § 16 odst. 1 písm. o) ZOPK. Podle důvodové zprávy naopak má ustanovení § 90 odst. 14, řešit otázku nemožnosti povolení výjimek z činnosti zakázané podle zřizovacích předpisů vydaných před přijetím zákona č. 114/1992 Sb. Miko str. 147; Poslanecká sněmovna ČR. Vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 161/1999 Sb., kterým se vyhláší Národní park České Švýcarsko a mění se zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. V. volební období, 2008, sněmovní tisk č. 632.

¹⁸⁶ Miko. str. 146 - 147

¹⁸⁷ § 87 odst. 2 písm. n) a § 88 odst. 2 písm. n) ZOPK

jakým se vyhláší národní park sám (§ 40 ZOPK). Pro toto území se stanovují zásahy a činnosti vyžadující souhlas orgánu ochrany přírody. Stavební činnosti, terénní a vodohospodářské úpravy, použití chemických prostředků nebo změny kultur na pozemcích vyžadují souhlas přímo ze zákona (§ 37 ZOPK). Z našich národních parků mají zřízena ochranná pásma pouze dva – Krkonošský NP a NP Podyjí¹⁸⁸, ale podobně zastávají u zbývajících dvou tuto funkci navazující chráněné krajinné oblasti – CHKO Labské pískovce, CHKO Lužické hory (obojí pro České Švýcarsko) a CHKO Šumava).

V rámci systému ochrany nesmíme opominout ani závazná stanoviska vydávaná jednotlivými správami národních parků (§ 44 odst. 1 ZOPK). Tato závazná stanoviska se vydávají buď samostatně (ohlášení stavby), nebo pro možnost následného vydání taxativně vyjmenovaných rozhodnutí podle stavebního (vydání územního rozhodnutí) a vodního zákona (povolení k nakládání s vodami). Pro jiné činnosti, které by mohly ovlivnit národní park, platí pak úprava dle § 12 či § 65 ZOPK, vyžadující daleko větší míru vyjednávání, hledání konsenzu a dobré vůle na obou stranách, jelikož orgán ochrany přírody zde nemá svěřeno rozhodující slovo např. v podobě závazného stanoviska¹⁸⁹.

Specifickou oblastí zasahující do oblasti ochrany národních parků je ochrana evropsky významných lokalit a ptačích oblastí při rozhodovací a plánovací činnosti (§ 45g, §45h, 45i ZOPK). Tato ustanovení transponující příslušné články směrnic o stanovištích a o ptačích obsahují zákaz udělení povolení, souhlasu, kladného stanoviska či výjimky, pokud by došlo k významnému negativnímu ovlivnění předmětů ochrany v ptačích oblastech a evropsky významných lokalitách, také postup, který tento zákaz eliminuje, a hodnocení vlivů koncepcí a záměrů na evropsky významné lokality a ptačí oblasti.

4.1.6. Členění území národních parků

Velkoplošné chráněné území jako je národní park nemůže být, zvláště pak v České republice s tak hustým osídlením, naprosto neporušené území, se zachovaným přírodním charakterem, jež potřebuje být na celé ploše chráněné stejně. Vždy se najdou místa ovlivněná více či méně lidskou činností uprostřed jinak ochrany hodného prostředí. I přesto je potřeba celou oblast chránit jako celek, a tak bývají zařazeny do národního parku i oblasti, které nejsou pro park přínosné. Pro takovou část parku se můžou stanovit jiná pravidla, než pro jádrovou oblast ochrany, což zajišťuje zonace chráněného území.

¹⁸⁸ § 11 nařízení vlády č. 194/1991 Sb. a § 11 nařízení vlády č. 195/1991 Sb.

¹⁸⁹ Miko. str. 198.

Základ právní úpravy leží v § 17 ZOPK, který zmiňuje nejčastější členění na 3 zóny s odstupňovanou ochranou, již bez možnosti jiného řešení uspořádání uvádí, že nejpřísnější režim se stanovuje pro první zónu. Vymezení zón se děje na základě výskytu přírodních hodnot vyžadujících ochranu. První zóna je přísně přírodní a jedná se o území v rámci národního parku nejvýznamnější, s přirozenými či málo pozměněnými ekosystémy, jejímž cílem ochrany je uchování či obnovení samořídících funkcí ekosystémů. Zřizovací předpisy všech našich národních parků na základě mezinárodních standardů nabádají k vyloučení lidských zásahů v prvních zónách, nicméně nejedná se o striktní zákazy. Druhá zóna, řízená přírodní, obsahuje významné přírodní hodnoty, převažují však již pozměněné ekosystémy, lesního i zemědělského typu. Za cíl se považuje udržení přírodní rovnováhy s co nejširší druhovou rozmanitostí i přibližování lesních ekosystémů přirozeným společenstvům. Třetí zóna odpovídá ekosystémům pozměněných značným způsobem, plochy v současnosti i v budoucnosti využívané, místa s rekreačním určením a samozřejmě zastavěné části obcí. Podrobnější rozdělení zón, či dělení speciální, spolu s managementovými opatřeními, je uvedeno v plánech péče.

Vymezení zón či změna jejich hranic se děje vyhláškou MŽP, s předchozím projednáním s dotčenými obcemi. S drobnými odchylkami se jedná o postup projednání návrhu na vyhlášení národního parku.

Režimy a charakteristika jednotlivých zón se liší především v množství uplatňovaných zákazů uvedených v základních i bližších ochranných podmínkách, jež se odvíjí od přísnosti ochrany. V základních ochranných podmínkách je pro první zónu národního parku zakázáno povolovat a umisťovat nové stavby, vstupovat mimo cesty vyznačené se souhlasem orgánu přírody (nevztahuje se na vlastníky a nájemce pozemků), měnit současnou skladbu a plochu kultur, nevyplývá-li změna z plánu péče, a hnojit, používat kejdu, silážní šťávy a ostatní tekuté odpady¹⁹⁰. První zónu také správa národního parku příslušně vyznačí přímo v terénu, přičemž bližší určení způsobu provedení stanoví § 10 vyhlášky 64/2011 Sb.

Zákon o národním parku České Švýcarsko obsahuje zákaz volného pobíhání domácích zvířat pro první i druhou zónu, pro první zónu také zákaz skladování pohonných hmot a chemických přípravků (§ 3 odst. 2 a 3 ZNPČŠ), stejně tak povinnost vlastníků a uživatelů hospodařit tak, aby bylo dosaženo přirozených lesních ekosystémů, odpovídajících růstovým podmínkám s maximálním omezením lidských zákazů (§ 5 odst. 1 písm. a) ZNPČŠ). Ve druhé a třetí zóně se hospodaření musí sladit s cílem přirozené skladby porostů,

¹⁹⁰ Pojem kultura v tomto ustanovení dle výkladu nepoukazuje na druhové složení lesních porostů (zakázáno dle § 16 odst. 1 písm. a), ale na druh pozemků. Miko. str. 147

odpovídající danému stanovišti (§ 5 odst. 1. písm. b) ZNPČŠ). Mimo NPČŠ se setkáváme s obsahovou duplicitou ochranných podmínek bližších a základních. Zákazy uvedené pouze v bližších ochranných podmínkách stanovují omezení stavební činnosti také pro druhou i třetí zónu (§ 8 odst. 4 a 5 jednotlivých nařízení) a nebo skladování chemických přípravků v lesích na území první zóny (§ 9 odst. 3 jednotlivých nařízení).

Další rozdíly mezi jednotlivými zónami obsahují i návštěvní řády a rozdílný přístup se uplatňuje i v případě poplatků. Přechodná omezení vstupu či přímo jeho zákaz mohou správy parků přijímat prostřednictvím opatření obecní povahy dle § 64 a § 78 odst. 2 písm. ZOPK pro případ hrozby poškození na území národního parku. Stejně jako v případě vymezení první zóny národního parku, i v tomto případě se v terénu a na turistických cestách vhodně umisťují výstrahy. Nejvíce využití se tomuto institutu dostává v druhých zónách z důvodu ochrany druhů před rušením či sešlapem v určitých kritických obdobích roku. Tyto zákazy přijaté prostřednictvím opatření obecní povahy není možné dle ZOPK prolomit, je třeba vždy již v opatření přesně určit situace, na něž se zákaz vztahovat nebude. Oblasti vytyčené jednotlivými opatřeními obecní povahy se však dle judikatury nepovažují za další druh zóny¹⁹¹.

4.1.7. Plány péče

Plán péče je specializovaný nástroj sloužící orgánům státní správy k organizačně vyspělejšímu přístupu k ochraně a správě určitého konkrétního chráněného území. Není tedy určen výhradně národním parkům, ale z oficiálních plánovacích nástrojů je nejspeciřičtější. Dokument ve stanovené právní formě, který slouží jako plán péče, obsahuje charakteristiku území, cíle i prostředky, díky nimž bude možné v určitém časovém období těchto cílů dosáhnout¹⁹². Plány péče se vyvinuly na základě potřeby národních parků, jejichž území jsou osídlená, byla vždy využívána a potřeba využití tu stále je, ač již původního jako je těžba dřeva či nového, např. turistické aktivity.

Zákon o ochraně přírody a krajiny vymezuje ve svém § 38 odst. 1 institut plánu péče o zvláště chráněné území a jeho ochranné pásmo jako *odborný a koncepční dokument ochrany*

¹⁹¹ Nejvyšší správní soud. Rozsudek ze dne 15. prosince 2010 č.j. 7 Ao 6/2010 – 44 mimo jiné uvádí: „Jsou-li dány důvody k nejpřísnějšímu režimu ochrany i u jiných území, než jaká jsou nyní součástími prvních zón ochrany NP Šumava, je na příslušných orgánech, nadaných k tomu pravomocí, a tedy zásadně i demokratickou legitimitou, aby taková území do prvních zón ochrany zařadily. Nedošlo-li však k tomu, není možno fakticky téhož cíle dosáhnout užitím právních nástrojů, které takovému cíli neslouží.“

¹⁹² LEE, T. MIDDLETON, J. *Guidelines for Management Planning of Protected Areas*. Cambridge, Gland : IUCN, 2003.

přírody, který na základě údajů o dosavadním vývoji a současném stavu zvláště chráněného území navrhuje opatření na zachování nebo zlepšení stavu předmětu ochrany ve zvláště chráněném území a na zabezpečení zvláště chráněného území před nepříznivými vlivy okolí v jeho ochranném pásmu. Cílem je regulování soustavné lidské činnosti na území národního parku za pomoci komplexní odborné péče.

Plán péče se sestavuje na základě množství dat o vývoji a současném stavu určitého území a ovlivňuje další dění v národním parku v rozmezí od deseti do patnácti let. Podrobnější úprava obsahu, jeho náležitostí a povinných údajů stanoví § 1 a 2 vyhlášky č. 64/2011 Sb. Přijatá ustanovení plánů péče nejsou závazná pro fyzické ani právnické osoby, nicméně fungují jako podklad pro tvorbu dalších plánovacích dokumentů a přijímání rozhodnutí (např. plánovací dokumentace dle stavebního zákona, lesní hospodářské plány, udělování výjimek ze základních ochranných podmínek...). Pokud by některý z dokumentů neodpovídal plánu péče, neměl by být schválen, ani přijat.

Dohled nad zpracováním plánů péče pro národní parky provádí MŽP (§ 38 odst. 2 ZOPK), faktické vypracování zajišťují jednotlivé správy národních parků (§ 78 odst. 9 ZOPK). Zajištění realizace plánu péče má na starosti též MŽP ve spolupráci se správami národních parků (§ 38 odst. 6 a § 79 odst. 3 písm. h) ZOPK) Opatření stanovená v plánech péče vykonávají pak již jen samotné správy národních parků.

Vydání plánu péče a jeho postup je upraven v § 38 odst. 3 a 4 ZOPK a § 3 vyhlášky č. 64/2011 Sb. s tím, že na přípravě a shromáždění materiálů a informací se pracuje nejméně 2 roky před skončením platnosti plánu péče předcházejícího, nejméně jeden rok před skončením platnosti se zveřejňuje. Oznámení o možnosti seznámit se s obsahem je povinně vyvěšeno na portálu veřejné správy a na úředních deskách dotčených obcí.

Návrh plánu péče se projednává s dotčenými kraji a obcemi a na základě jednání je možné jej upravit, stejně tak může kdokoli vznést připomínku. Orgánem ochrany přírody příslušným k projednání je MŽP (§ 79 odst. 3 písm. h) ZOPK), které má o průběhu schvalovacího procesu povinnost sepsat protokol, jenž slouží jako schvalovací dokument. Připomínky se nemusejí vyřizovat individuálně či zvláštním postupem, zákon předepisuje pouze povinnost uvést způsob, jakým se připomínky vypořádaly.

Na úrovni správy národního parku je plán péče projednáván radou (§ 20 odst. 1 ZOPK). Po dobu platnosti je samozřejmě možné plán péče změnit a děje se tak prakticky stejným postupem jako u schvalování nového návrhu plánu péče (§ 3 odst. 3 vyhlášky č. 64/2011 Sb.).

4.1.8. Lesní hospodaření, myslivost a rybářství v národních parcích

Z hlediska ekosystémového složení všech českých národních parků je otázka lesního hospodaření a myslivosti jednou z nejdůležitějších, a proto je jim v této práci věnována větší pozornost. Získávání užitku z přírodních zdrojů není samozřejmě v tomto případě cílem, každopádně v některých případech je nutné, alespoň dočasně, postupy těchto odvětví využívat. Jedná se především o otázku přemnožené zvěře, která nemá na území národního parku přirozeného predátora a způsobuje tak škody na jiných, ohrožených druzích. Do budoucna se však předpokládá např. návrat velkých predátorů, ať už přirozeně či uměle. S lesním hospodařením se v druhých a třetích zónách počítá i do budoucna. Lesní hospodaření v okrajových částech parku je nezbytné pro dobré vztahy s okolními vlastníky lesa a např. ochranou před šířením dřevokazného hmyzu.

Od 1. listopadu 2009 není zákon o ochraně přírody a krajiny speciálním vůči předpisům o lesích a myslivosti. Stalo se tak novelou zákona, která tuto zásadu uvedenou v § 90 odst. 4 ZOPK vyškrtla. Použití ustanovení zákona o lesích a mysliveckého zákona na území národního parku je možné však pouze za předpokladu, že se zajistí soulad s požadavky zákona o ochraně přírody a krajiny, především ochrannými podmínkami.

Úvodní ustanovení o národních parcích (§ 15 odst. 2 ZOPK) stanoví, že: *Veškeré využití národních parků musí být podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů a musí být v souladu s vědeckými a výchovnými cíli sledovanými jejich vyhlášením* a v základních ochranných podmínkách (§ 16 odst. 1 písm. a) ZOPK) hned na prvním místě zákon uvádí zákaz pro celé území národního parku hospodařit na pozemcích způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů anebo nevratně poškozovat půdní povrch, což nám spolu s § 22 ZOPK stanovuje základní rámec pro lesní hospodaření v národních parcích. Ustanovení § 22 odst. 1 ZOPK a § 8 odst. 1 a) LesZ určují, že les na území národního parku není lesem hospodářským. Bude se jednat buď o les zvláštního určení či les ochranný, pokud do něj byl zařazen. Nejvýznamnějším důsledkem této kategorizace je možnost odklonu od ustanovení lesního zákona v souladu s účelem těchto lesů, např. možnost prodloužení lhůt pro zalesňování holin a zajišťování porostů za předpokladu, že to tak stanoví lesní hospodářský plán, osnova či rozhodnutí orgánu státní správy lesů (§ 36 odst. 1 LesZ)¹⁹³.

¹⁹³ ZNPČS navíc ve svém § 5 odst. 2 vylučuje v lesích na území I. zóny používat ustanovení lesního zákona o lhůtách k zalesnění lesních holin, o zajištění lesních porostů a o přednostním zpracování nahodilé těžby.

Největší diskuse se však v posledních letech zaměřuje na § 22 odst. 1 ZOPK, týkající se použití ustanovení o zásazích proti kalamitním škůdcům, o mimořádných okolnostech a nepředvídaných škodách (mohou být použita pouze se souhlasem a v rozsahu stanoveném orgánem ochrany přírody a tím je dle § 79 odst. 3 písm. d) ZOPK ministerstvo ŽP.)

Nejenom, že MŽP není jednotné ve svých stanoviscích, která ustanovení mezi ty dotčené § 22 odst. 1 ZOPK řadí¹⁹⁴, navíc se objevuje množství různých výkladů § 22 ZOPK způsobující někdy až vytvoření jakýchsi managementových zón mající pro zachování nebo poškození předmětů ochrany dopad stejného významu jako zonace ochrany přírody podle ZOPK.

Někteří odborníci přes značné výjimky platící pro území národního parku z lesního zákona doufají, že budoucí úprava lesního hospodaření v národních parcích bude mít vlastní úpravu s úplným vyloučením či výrazným omezením použití lesního zákona¹⁹⁵.

Právem myslivosti se rozumí dle §2 písm. h) MyslZ: *souhrn práv a povinností zvěř chránit, cílevědomě chovat, lovit, přivlastňovat si ulovenou nebo nalezenou uhynulou zvěř, její vývojová stadia a shozy paroží, jakož i užívat k tomu v nezbytné míře honebních pozemků.* Zákon o myslivosti mimo kompetence orgánů státní správy (§ 57 MyslZ) neobsahuje žádné ustanovení obsahující odchylky pro chráněná území a jeho cíl je v zásadě opakem požadavku formulovaném pro národní parky, a to ochrana ekosystémů v co nejpřirozenějším stavu, čímž se rozumí i vyloučení (či alespoň omezení) zásahu člověka do vývoje populací. Správy NP mají možnost výkon práva myslivosti omezit nebo vyloučit (§ 21 ZOPK)¹⁹⁶, což je spolu se zákazy obsažených v základních ochranných podmínkách (§ 16 odst. 1 písm. h), i) ZOPK) jádrem úpravy myslivosti na území národních parků¹⁹⁷.

Oblast rybářství na území národních parků je v rukou jejich jednotlivých správ, jelikož správy figurují jako orgán vykonávající státní správu rybářství podle zákona o rybářství (§ 19 odst. 1 písm. f) RybZ) a zákon o ochraně přírody a krajiny navíc v § 78 odst. 8 ukládá správám NP na území národních parků (bez ochranného pásma) působnost svěřenou podle zvláštních předpisů krajským úřadům, obecním úřadům obcí s rozšířenou působností, obcím a

¹⁹⁴ Vydání souhlasu se vztahuje k používání § 32 odst. 1, 2, 3 a 9 a § 33 odst. 1 LesZ, podle názoru MŽP i na § 32 odst. 6 a 10 LesZ (Ministr životního prostředí. Rozhodnutí ze dne 7.4. 2008 č.j. 1799/M/08 26038/ENV spis. zn.: R/2062, s. 30; jindy MŽP uvádí pouze § 32 odst. 2, 3 a 9 LesZ (Ministerstvo životního prostředí. Sdělení odboru legislativního, odboru národních parků a odboru zvláště chráněných částí přírody MŽP k použití ustanovení lesního zákona o zásazích proti škůdcům a o případech mimořádných okolností a nepředvídatelných škod v národních parcích (NP) a národních přírodních rezervacích (NPR). Věstník Ministerstva životního prostředí. 2011, č. 4, s. 2 (Sdělení)).

¹⁹⁵ MLČOCH, S. Vztah práva ochrany přírody k lesnímu právu. *Ochrana přírody*. 2008, roč. 63, č. 1.

¹⁹⁶ Forma tohoto aktu není výslovně předepsána, za subsidiárního použití správního řádu lze dovodit, že jde o rozhodnutí ve správním řízení. Miko. str. 153

¹⁹⁷ § 16 odst. 1 písm. g) ZOPK se dle výkladu nevztahuje na činnosti související s výkonem práva myslivosti. Miko. str. 143

pověřeným obecním úřadům na úseku rybářství. Ústředním orgánem státní správy rybářství je pro území národních parků MŽP, nicméně v některých případech rozhoduje ministerstvo zemědělství, obecný ústřední orgán státní správy rybářství (§ 22 odst. 1 a 2 a § 23 RybZ). Stejně jako výkon práva myslivosti mají správy NP možnost výkon práva rybářství v určitých částech nebo na celém území NP omezit či vyloučit (§ 21 a § 78 odst. 2 písm. j) ZOPK).

4.2. Polsko

4.2.1. Prameny právní úpravy

Úprava ochrany přírody se v polském ústavním systému nachází v Konstitučním zákoně¹⁹⁸ (KZ) z roku 1997. Konstituční zákon se dotýká oblastí v České republice upravené ve dvou ústavních zákonech - Ústavě a Listině. Polská republika se v něm hlásí k zásadě trvale udržitelného rozvoje (čl. 5 KZ). Zásadu, že omezení výkonu ústavních práv a svobod se může dít jen na základě zákona, a to jen pokud je to nutné v demokratickém státě k ochraně určitých institutů, mezi nimiž najdeme i životní prostředí, nicméně nemohou porušit podstatu práv a svobod, najdeme v čl. 31 odst. 3 KZ. Článek 74 KZ hovoří o povinnosti veřejných orgánů provádět politiku zajišťující ekologickou bezpečnost současných i budoucích generací, chránit životní prostředí a podporovat aktivity občanů k ochraně a zlepšování životního prostředí. Tento článek zakotvuje i všeobecné právo na informace o životním prostředí a jeho ochraně. Jádrem ochrany přírody je pak čl. 86 KZ. Ten uvádí následující: „každý je povinen dbát o stav životního prostředí a je odpovědný za způsobení jeho zhoršení. Zásady této odpovědnosti stanoví zákon“.

Ustanovení týkající se zařazení norem mezinárodního práva a zásadu vázanosti Polské republiky mezinárodními závazky upravují článek 9 a čl. 87 a násl. KZ. Možnost přenesení některých státních pravomocí na nadnárodní organizaci najdeme v čl. 90 KZ, včetně možnosti schválení tohoto kroku v referendu. Pro správu národních parků jsou důležitá obecná ustanovení určující pravomoci a fungování orgánů státu a samosprávy (čl. 7, 16, 92, 94 KZ), pro ochranu přírody je zajímavým především čl. 68 odst. 4 KZ, který stanoví, že „orgány veřejné správy musí bojovat proti epidemii nemoci a prevenci negativní zdravotní důsledky degradace životního prostředí“.

¹⁹⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483

Normy mezinárodního práva a práva EU platné pro Polsko jsou hlavním tématem samostatných kapitol této diplomové práce, proto se jim tato kapitola již blíže věnovat nebude.

Zásada obecné povinnosti dbát o stav životního prostředí a odpovědnosti za jeho zhoršení je rozpracována především v zákoně o ochraně přírody¹⁹⁹ (ZOP), dílčí úpravu problematiky národních parků nalezneme ve složkových zákonech jako např. zákon o právu vodním²⁰⁰ (ZPV), zákon o lesích²⁰¹ (ZLes), zákon o ochraně zemědělských a lesních pozemků²⁰² (ZZLP), zákon o myslivosti²⁰³ (ZMysl), zákon o vnitrozemském rybářství²⁰⁴ (ZRYb), zákon o rybolovu²⁰⁵ (ZoRyb) a průřezových zákonech, např. zákon o územním plánování a rozvoji²⁰⁶, zákon o národním systému environmentálního managementu a auditu²⁰⁷, zákon o zachování veřejného charakteru zásob strategických přírodních zdrojů²⁰⁸ (jedná se mj. podzemní a povrchové vody, vody mořské polských výsostných vod, nerostné suroviny, státní lesy, fosílie a přírodní zdroje na území národních parků). Orgány státní správy pověřené správou národních parků jsou vázány obecnými předpisy pro státní správu, např. zákon o resortech státní správy²⁰⁹ (ZRSS).

Ze skupiny podzákoných právních předpisů jsou pro národní parky klíčová nařízení Rady ministrů, jimiž jsou jednotlivé parky vytvářeny (čl. 10 odst. 1 ZOP)²¹⁰; nařízeními mohou být měněny hranice parků, či mohou sloužit k likvidaci národních parků, dále nařízení ministra životního prostředí o statutu jednotlivých národních parků²¹¹ a vyhlášky ministra životního prostředí o úkolech ochrany jednotlivých národních parků na stanovená období²¹².

¹⁹⁹ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Dz. U. nr 92, poz. 880

²⁰⁰ Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne. Dz. U. 2001 nr 115 poz. 1229

²⁰¹ Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach. Dz. U. 1991 nr 101 poz. 444

²⁰² Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Dz. U. 1995 nr 16 poz. 78

²⁰³ Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie. Dz. U. 1995 nr 147 poz. 713

²⁰⁴ Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym. Dz. U. 1985 nr 21 poz. 91

²⁰⁵ Ustawa z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie. Dz. U. 2004 nr 62 poz. 574

²⁰⁶ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Dz. U. 2003 nr 80 poz. 717

²⁰⁷ Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o krajowym systemie ekzarządzania i auditu (EMAS). Dz. U. 2011 nr 178 poz. 1060

²⁰⁸ Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju. Dz. U. 2001 nr 97 poz. 1051

²⁰⁹ Ustawa o działach administracji rządowej. Dz. U. 1997 nr 141 poz. 943

²¹⁰ Słowiński NP byl zřízen nařízením v roce 1966, které bylo nahrazeno v roce 2004 novým nařízením.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 września 1966 r. w sprawie utworzenia Słowińskiego Parku Narodowego. Dz. U. 1966 nr 42 poz. 254; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 marca 2004 r. w sprawie Słowińskiego Parku Narodowego. Dz. U. 2004 nr 43 poz. 390

²¹¹ např. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 lutego 2013 r. w sprawie nadania statutu Karkonoskiemu Parkowi Narodowemu z siedzibą w Jeleniej Górze. Dz. U. 2013 nr 0 poz. 307

²¹² např. Zarządzenie nr 10 Ministra Środowiska z dnia 13 stycznia 2009 r. w sprawie zadań ochronnych dla Słowińskiego Parku Narodowego

4.2.2. Institucionální zajištění národních parků a vědecká rada NP

Ministr životního prostředí provádí úkoly vlády v oblasti ochrany přírody s pomocí hlavního konzervátora přírody (tajemník nebo náměstek ministra). Toho jmenuje a odvolává předseda Rady ministrů na žádost ministra životního prostředí (čl. 92 ZOP). Ministr ŽP nařízením přijímá stanovy národních parků, které určují vnitřní organizaci národního parku, způsob fungování orgánů tak, aby bylo zajištěno řádné fungování a plnění povinností národního parku, patří mu též vrchní dohled nad činností národních parků, včetně dohledu nad přijatými normativními akty ředitele národního parku vydaných v rámci jeho funkce orgánu ochrany přírody (čl. 8f a 9 odst. 1 a 3 ZOP), je odvolacím orgánem proti správnímu rozhodnutí vojvody o nabytí užívacích práv k nemovitostem státu na území národního parku (čl. 10 odst. 3 a 3b ZOP).

Ministr ŽP vydává vyhlášky vymezující ochranná pásma NP, jež jsou obligatorní pro všechny národní parky, včetně fakultativních chráněných zón pro lovnou zvěř (čl. 11 odst. 4 ZOP). Takto stanovené ochranné pásmo a samotná ochrana zvěře je v kompetenci ředitele národního parku (čl. 11 odst. 5 ZOP). Ministrovi ŽP taktéž přísluší určovat formou vyhlášky, které národní parky či jejich části podléhají s ohledem na rozmanitost přírody a krajiny národních parků, zvýšení cestovního ruchu a jeho dopad na přírodu národních parků poplatkové povinnosti vstupného (čl. 12 odst. 10 ZOP) a po poradě s ředitelem národního parku povolovat výjimky ze zákazů uvedených v čl. 15 odst. 1 a čl. 51 odst. 1 i 1a a čl. 52 odst. 1 i 1a (čl. 15 odst. 3 ZOP). V neposlední řadě nařízením ministr ŽP určuje stanovy parku, tedy jeho vnitřní organizaci, způsob fungování orgánu národního parku, přesněji způsob výkonu pravomocí ředitele NP a způsob zplnomocnění třetí osoby ředitelem NP (čl. 8b ZOP).

Ministr ŽP přijímá plány ochrany pro jednotlivé národní parky, stejně tak jako postupy pro přípravu, změny, rozsah prací na návrhu plánu ochrany, včetně uvedení rozsahu ochrany zdrojů, složek ŽP a jednotlivých druhů rostlin a živočichů (čl. 19 odst. 5 a čl. 56 odst. 2b ZOP), vyhotovuje i návrh celostátního programu ochrany a udržitelného využívání biologické rozmanitosti, včetně návrhu akčního plánu, který je poté schválen usnesením Rady ministrů (čl. 111 odst. 1a 3 ZOP). Mezi úkoly ministra ŽP patří mimo jiné i oblast lesnictví, ochrany lesů, lesních pozemků a myslivosti. Ministru ŽP přísluší také dozor nad vrchním inspektorem ochrany životního prostředí, jakož i nad činností Národního fondu pro ochranu životního prostředí a vodního hospodářství a Národního lesnického podniku "Státní lesy" (čl. 28 zákona

o resortech státní správy²¹³). Dozor nad státními lesy a jejich hospodařením stanoví i zákon o lesích (čl. 4 odst. 4 a 5 odst. 1 ZLes), dále jej za hlavní orgán myslivosti stanovuje čl. 6 ZMysl.

Generální ředitel pro ochranu životního prostředí vede centrální registr forem ochrany přírody a vydává rozhodnutí spojená s nabytím užívacího práva k nemovitostem na území národního parku státem (čl. 10 odst. 3b. ZOP).

Správou národního parku je pověřen ředitel národního parku, orgán ochrany přírody (čl. 91 bod 2c ZOP), jenž ho reprezentuje i navenek (čl. 8d ZOP) a je jmenovaný ministrem životního prostředí, který ho taktéž může odvolat. Kandidáta vybírá v otevřeném výběrovém řízení porota, jejíž složení, stejně jako náležitosti, které musí splňovat osoba pro možnost účasti ve výběrovém řízení, nalezneme v článku 8c ZOP. Ředitel provádí plán ochrany (před jeho přijetím ochranná opatření), má pravomoc vydávat nařízení o fungování národního parku, jenž obsahuje možnosti a způsoby vstupu veřejnosti. Okruh nařízení, které je ředitel parku oprávněn a povinen vypracovat, najdeme především v článku 12 a 15 zákona o ochraně přírody. Tyto akty jsou všeobecně závazné jen na území národního parku. Ředitel NP vykonává na území parku pravomoci regionálního ředitele a v těchto věcech je jeho přímým nadřízeným orgánem ministr ŽP (čl. 94 ZOP). Přísluší mu i pravomoci Komise pro lesní hospodářství v oblasti lesů (čl. a 31 ZLes), jež spadají pod užívací právo parku. Zákon o ochraně přírody jmenuje okruh článků zákona o lesích, v nichž se stanovují povinnosti a pravomoc starosty a které připadnou na území národního parku řediteli NP. Zákon o ochraně přírody také jasně definuje pravomoci ředitele NP ohledně přestupkového řízení a jeho účast v řízení před soudy i spolupráci s policejními orgány.

Konzultačním a poradním orgánem pracujícím pro ředitele NP je Vědecká rada NP, jejíž členy v počtu 10 až 20 na dobu pěti let jmenuje nařízením ministr ŽP. Jedná se o zástupce ochrany přírody z praxe i vědy a ekologických organizací, místní samosprávy a příslušných krajských a obecních vlád (čl. 98 odst. 1 ZOP). Úkoly vědecké rady národního parku spočívají zejména v posouzení stavu zdrojů i složek přírody, rostlinných a živočišných druhů, přezkoumání návrhů plánu ochrany i navrhované podmínky ochrany; vyhodnocení stavu provádění plánů ochrany, ročních ochranných opatření a účinnost opatření pro zachování zdrojů; hodnocení programů a vědecký výzkum v oblasti ochrany přírody; poskytování návrhů a názorů na ochranu přírody a fungování národního parku (čl. 98 ZOP).

²¹³ Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, Dz.U. 1997 nr 141 poz. 943 a Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska. Dz.U. Nr 248, poz. 1493 oraz Nr 284, poz. 1671

Dozorem nad dodržováním právních předpisů v oblasti životního prostředí je v Polsku pověřena Inspekce ochrany životního prostředí a Vrchní inspektor ochrany životního prostředí patří mezi ústřední orgány státní správy. Mezi její další úkoly patří dohledová činnost nad plněním rozhodnutí správních orgánů v oblasti životního prostředí.

4.2.3. Definování národního parku a jeho charakteristika

Zákon o ochraně přírody v čl. 6 odst. 1 jmenuje mezi formami ochrany přírody národní parky. V zákoně nenajdeme nám z českého práva známé dělení na obecnou a zvláštní ochranu přírody, ani dělení na územní a druhovou ochranu. Formami ochrany zákon dále rozumí přírodní rezervace, krajinné parky, oblasti chráněného krajinného rázu, území Natura 2000, přírodní památky, dokumentační stanoviště, ekologické prvky krajiny, přírodně-krajinářské soubory a druhovou ochranu rostlin, živočichů a hub.

Forma ochrany přírody dle polského doktrinárního pojetí chápána jako institut založený na vymezení konkrétního předmětu (lokalita, objekt, druh), uznání za chráněný obecně závazným právním předpisem a podrobení předmětu speciálnímu právnímu režimu a ustanovení deliktní odpovědnosti za porušení stanovených zákazů k ochraně předmětu²¹⁴. Dělení dle předmětu, jak je vymezeno výše, může být zavádějící v případech, kdy se předmět ochrany může podřadit pod více pojmů – např. alej stromů lze chápat jako určité území i jako objekt. Základ tohoto dělení někteří autoři spatřují v čl. 127 ZOP, který uvádí samostatně zákazy platné pro formy územní ochrany a pro formy druhové a objektové ochrany²¹⁵.

Národní park v Polsku má stanovenou minimální rozlohu – NP se rozkládá na ploše o výměře nejméně 1 000 ha. Území musí být jedinečné z přírodovědeckého, sociálního, kulturního a vzdělávacího hlediska a ochraně podléhá vše včetně krajinného rázu. Cílem národního parku je zachování biologické rozmanitosti, přírodních zdrojů, objektů a prvků neživé přírody a krajinných hodnot, obnovení přirozeného stavu přírodních zdrojů a složek životního prostředí, obnova přírodních stanovišť, stanovišť rostlin, zvířat a hub. (čl. 8 ZOP). V roce 2009 byl do zákona o ochraně přírody vložen článek 8a²¹⁶, který změnil právní statut národních parků, které jsou nyní právními osobami veřejného práva.

Zákon o ochraně přírody zmiňuje v čl. 8b základní poslání národních parků: zajištění ochrany ekosystémů s ohledem na dosažení cílů uvedených v čl. 8 odst. 2 ZOP, zpřístupnění

²¹⁴ K tomu a další viz HABUDA, A. Formy ochrany přírody v polském právu a právní vědě. *České právo životního prostředí*. 2012, roč. XII, č. 31, str. 72- 91.

²¹⁵ Radecki. *Ustawa*. str. 65

²¹⁶ *Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych*. Dz. U. Nr 157, poz. 1240

parku na základě zásad stanovených v plánech ochrany dle čl. 18 ZOP, úkolů ochrany zmíněných v čl. 22 ZOP či v předpisech vydaných ředitelem národního parku a uskutečňování činností souvisejících s environmentální výchovou. Na národní parky se vztahuje zákon o svobodě podnikání²¹⁷, pokud zákon o ochraně přírody nestanoví jinak.

4.2.4. Návrh a postup při zřizování národního parku

Problematika vzniku národních parků doznala velkých změn novelou zákona o ochraně přírody z roku 2011²¹⁸. Národní parky se staly právními osobami státu dle článku 9 bodu 14 zákona o veřejných financích²¹⁹, jež také stanoví, že vznik národního parku je možný pouze přijetím zákona. Potvrzuje to i čl. 10 odst. 3 ZOP, který v souvislosti s nabytím uživatelského práva k státnímu majetku hovoří o zákonu o vzniku národního parku. Stejně tak je zapotřebí zákonné formy v případě rušení národního parku (čl. 10 odst. 1b ZOP).

V zákoně o ochraně přírody v současnosti nenajdeme žádné ustanovení, jež by stanovilo náležitosti zákona o vzniku národního parku, a tak lze usuzovat, komparací s předchozím zněním čl. 10 ZOP, že zákon o vzniku národního parku má pouze stvrzovací hodnotu, prohlášení o vzniku národního parku obsahující jeho název a datum nabytí účinnosti tohoto zákona. Vše ostatní spadá pod pravomoc Rady ministrů, která nařízením určí území, průběh hranic, ochranné pásmo a označí státní nemovitosti, ke kterým nezíská národní park uživatelské právo²²⁰. Rada ministrů může také svým nařízením zmenšit území národního parku či změnit průběh hranic.

Nařízení je přijímáno zvláštním postupem s nutností získání souhlasu dotčených orgánů místních samospráv (obecních a okresních rad, zastupitelstev vojvodství) a názoru dotčených nevládních organizací. Souhlas je forma závazného stanoviska, a pokud orgán samosprávy nesouhlasí s určením či změnou hranic, není možné původní návrh schválit. K vyjádření mají stanovenu 30 denní lhůtu, v případě nepřijetí usnesení platí návrh v nezměněné podobě. V případě zamítavého stanoviska je možný postup dle článku 3 § 2 bod 6 zákona o právu řízení před správními soudy²²¹, tedy podat žalobu k správnímu soudu, kterému svědčí právo kontroly nad správními akty vydanými orgány samosprávy. I přes

²¹⁷ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie dzialalnosci go-spodarczej. Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447

²¹⁸ novela z 8. srpna 2011 o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw Dz. U. nr 224, poz. 1337

²¹⁹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Dz. U. nr 157, poz. 1240

²²⁰ Radecki. Ustawa. str. 110

²²¹ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Dz.U. 2002 nr 153 poz. 1270

neúspěšnost žaloby je poté možné schválit původní návrh nařízení s pouhým vyloučením daného samosprávného celku.

Před zmiňovanou novelou se zákonu o ochraně přírody vytýkala především tato skutečnost, tedy de facto právo veta přiznané orgánům místních samospráv, které se původně vztahovalo nejenom na nařízení týkající se velikosti a hranic národního parku, ale také k samotnému vyhlášení národního parku (jež se dělo stejnou formou - nařízením Rady ministrů). Za dobu trvání nového zákona o ochraně přírody totiž i přes velké snahy nevzniknul žádný národní park i přesto, že Národní strategie pro ochranu a udržitelné využívání biologické rozmanitosti přijatá pro léta 2007 až 2013 uvádí mezi prioritami rozšíření Krkonošského a Bělověžského NP a vyhlášení Jurajského, Turnického či Mazurského NP.

Posudek nevládní organizace závazný není, Rada ministrů může rozhodnout odlišně, musí tento krok však odůvodnit. Stejně jako v případě orgánů samospráv, je toto právo neziskových organizací vázáno na lhůtu třiceti dnů, jinak se k němu nepřihlíží.

V současné době parlamentní výbory vypracovávají vědeckou analýzu socioekonomického dopadu možného rozšíření národních parků, jenž může dále sloužit jako podklad pro vznik a podobu jednotlivých zákonů o zřízení národního parku, resp. k tvorbě i rozšíření s údaji mapujícími skutečnosti relevantní pro rozhodnutí ohledně parků, jejichž vytvoření či rozšíření je deklarováno v Národní strategii pro ochranu a udržitelné využívání biologické rozmanitosti²²².

V polském právu musíme tedy rozlišovat zákon o zřízení národního parku jako takového, tedy rozhodnutí o tom, že park je, a dále nařízení o stanovení jeho hranic, ke kterému se vyjadřují jednotlivé orgány samosprávy ve formě závazných stanovisek. Jedná se tedy o vytvoření jakési zákonné skořápky, kterou je následně potřeba vyplnit formou nařízení. Připomeňme si, že ani touto cestou prozatím k žádnému vyhlášení národního parku nedošlo.

4.2.5. Systém ochrany přírody v národních parcích

Pro ochranu území národního parku a na něm se vyskytujících živočišných a rostlinných druhů, ekosystémů a krajinného rázu stanoví každý stát určité podmínky, oproti nechráněnému území omezení či vyloučení určitých činností, které mohou znamenat potenciální hrozbu ohrožení zákonem chráněných hodnot a zajišťují tak jistotu právní ochrany přírody. Zákon o ochraně přírody přímo stanoví určité zákazy, další najdeme v právních

²²² Goss, M.: Nic o nas bez nas. Nasz dziennik, 2013

předpisech týkajících se jednotlivých konkrétních národních parků. Obecné, tedy zákonné podmínky platí jak pro národní parky, tak pro přírodní rezervace (čl. 15 ZOP).

V národních parcích je tak např. zakázáno stavět či rozšiřovat budovy a technická zařízení, chytat a zabíjet volně žijící živočichy ve všech vývojových stádiích, ničit jejich stanoviště, sbírat a ničit rostliny či houby, používání chemických a biologických přípravků na ochranu rostlin a používání hnojiv, měnit vodní poměry, regulovat vodní toky, těžit horniny včetně rašeliny, rozdělovat oheň a manipulovat s otevřeným ohněm, poškozovat půdu včetně provádění jakýchkoli změn jejího účelového vymezení a využívání, provozovat výrobní, obchodní a zemědělské činnosti, horolezectví, speleologie a využívání vodních nádrží, rušení ticha, provádět terénní práce, které trvale poškozují území a např. vysazovat nepůvodní druhy rostlin, živočichů a hub.

V samotném článku 15 jsou uvedeny výjimky, kdy se těchto zákazů nepoužije, přičemž forma těchto výjimek je dvojitá. První možností je stanovení určitých výjimek obecně pro všechny zákazy - jedná se o vykonávání činností plynoucích z plánu ochrany nebo z ochranných podmínek, provádění záchranných operací a činností vztahujících se k bezpečnosti obecně, výkonu úkolů obrany regionu v případě vojenského ohrožení státu a výkonu běžného obhospodařování v krajině fyzickými a právníckými osobami při výkonu vlastnického práva v souladu s předpisy občanského zákoníku (čl. 15 odst. 2 ZOP). Druhou formou je získání individuální výjimky udělením povolení ve formě správního rozhodnutí ministra ŽP vydaného na základě stanoviska ředitele národního parku. Žádost musí být oprávněná, a to z důvodů ochrany přírody, vědeckého výzkumu, vzdělávání, kulturních, turistických, rekreačních, sportovních a náboženských účelů za předpokladu, že tato činnost nebude mít negativní dopad na přírodu národního parku, nebo v případě, že je činnost třeba pro realizaci liniových investic ve veřejném zájmu, neexistuje alternativní řešení a je zajištěna kompenzace environmentálních škod ve smyslu čl. 3 bod 8 zákona o ochraně životního prostředí (čl. 15 odst. 3 ZOP).

Co se týče taxativnosti jednotlivých zákazů, můžeme v článku 15 ZOP nalézt jak ustanovení absolutní, tak relativní povahy. Ty, u nichž je možné stanovit jiné řešení, jsou typizované v několika okruzích – výjimka je možná, jestliže činnost slouží cílům ochrany přírody (čl. 15 bod 1 a 7), pokud je stanoveno jinak v plánu ochrany či v ochranných podmínkách (čl. 15 bod 4, 11), pokud s tím souhlasí příslušný orgán ochrany přírody (čl. 15 bod 24, 25 ZOP) a na místech vyznačených příslušným orgánem veřejné správy (čl. 15 bod

10, 17 ZOP)²²³. Mimo bodu 25 čl. 15 ZOP, který výslovně zmiňuje odsouhlasení ministrem ŽP, je odpovědným orgánem k určování vyznačených míst a udělování souhlasu ředitel NP. Jako forma souhlasu je možné nařízení nebo správní rozhodnutí²²⁴.

Přes společné znění zákazů v úpravě pro národní parky i přírodní rezervace a považování obou za základ právního systému ochrany přírody v Polsku²²⁵ mezi nimi najdeme samozřejmě i jiný rozdíl než ve velikosti území. Jedná se především o odlišné vymezení orgánů pravomocných k udělení daných výjimek, národní parky zásadně podléhají přísnější ochraně a v počtu přírodní rezervace národní parky mnohonásobně převyšují.

Bližší ochranné podmínky stanovené v nařízeních, kterými byly národní parky založeny²²⁶ či které nahradily tato nařízení²²⁷, jsou vesměs opakováním obecných (tento stav je způsoben stářím předpisů, jež spadají do období platnosti zákona o ochraně přírody z roku 1991). Navíc v nich najdeme např. zákazy týkající se nakládání s odpady a prodeje a konzumace alkoholických nápojů. Nařízení obsahují i výjimky ze zákazů, mimo nařízení o Slowinském NP, např. v případě provádění vědeckého výzkumu se souhlasem ředitele NP, toto i ostatní výjimky jsou momentálně pokryty samotným zněním zákazů či výjimek uvedených v zákoně o ochraně přírody.

Článek 8e zákona o ochraně přírody stanoví řediteli NP povinnost přijmout formou nařízení rozhodnutí o místech, která a jak jsou přístupná veřejnosti včetně pravidel pro návštěvníky²²⁸, a toto nařízení se stává další důležitou součástí systému ochrany přírody národního parku.

Národní parky coby právnické osoby spadají pod kategorii státem vytvořených právnických osob za účelem poskytování veřejných služeb dle čl. 9 bod 14 zákona o veřejných financích²²⁹ a toto uspořádání jim umožňuje podnikat i mimo oblasti činností ochrany přírody, tedy dle zásad zákona o svobodě podnikání, samozřejmě s jistými omezeními vycházejícími z předpisů o ochraně přírody (čl. 8b odst. 2 ZOP). Dále mají

²²³ Radecki. Ustawa. str. 98

²²⁴ Radecki. Ustawa. str. 149

²²⁵ HABUDA, A. Formy ochrany přírody v polském právu a právní vědě. *České právo životního prostředí*. 2012, roč. XII, č. 31, str. 72- 91. str. 80

²²⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 września 1993 r. w sprawie utworzenia Parku Narodowego Gór Stołowych, Dz.U. 1993 nr 88 poz. 407

²²⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 maja 1996 r. w sprawie Karkonoskiego Parku Narodowego, Dz.U. 1996 nr 64 poz. 306; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 lipca 1996 r. w sprawie Białowieskiego Parku Narodowego, Dz.U. 1996 nr 93 poz. 424; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 marca 2004 r. w sprawie Słowińskiego Parku Narodowego, Dz.U. 2004 nr 43 poz. 390

²²⁸ např. Zarządzenie nr 36/2011 Dyrektora Białowieskiego Parku Narodowego z dnia 29 grudnia 2011 roku w sprawie sposobów udostępniania obszarów i miejsc, oraz zasad udostępniania Białowieskiego Parku Narodowego

²²⁹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240

národní parky užívají a předkupní právo k pozemkům ve vlastnictví státu ležících v jejich území. Pro budovy, zařízení a jiné stavby, ležící na těchto pozemcích, platí jiný režim – od okamžiku vzniku národního parku přecházejí do jeho vlastnictví.

Další součástí systému ochrany je stanovení poplatkové povinnosti, jež zákonodárce rozdělil do dvou skupin – za vstup a za zpřístupnění. Vstupné se vybírá za vstup či vjezd do národního parku či jeho určitých částí a to buď do míst podléhajících přísné ochraně, anebo míst, která slouží pro vědecké, vzdělávací, turistické a rekreační účely (čl. 26 odst. 5 ZOP). Zpřístupněním národního parku nebo některé jeho části se rozumí možnost fotografování nebo natáčení a využívání zdrojů, rostlinných a živočišných druhů a složek přírody za účelem vzdělávání, turistiky, rekreace a sportovního vyžití (čl. 22 odst. 5 ZOP). Zavedení poplatků není povinné (čl. 12 odst. 3 ZOP), o tom, ve kterých národních parcích se bude vybírat vstupné, rozhoduje znění vyhlášky ministra ŽP²³⁰. Jakmile nabude tato vyhláška účinnosti, vybírání poplatků se stává povinností národního parku. Výši poplatků za vstup stanoví ředitel NP, jenž je omezen horní hranicí. Otázky ohledně poplatků za zpřístupnění řeší samostatně ředitel NP, tedy zda vůbec a v jaké výši se poplatky budou vybírat.

Vytvoření ochranného pásma národního parku je v Polsku obligatorní, čl. 11 ZOP stanoví povinnost určit a vyznačit ochranné pásmo, přičemž tuto funkci může plnit i přírodní rezervace. V tom případě je totiž možné, aby se pro ochranné pásmo přijala opatření sloužící k ochraně přírodní rezervace. V rámci ochranného pásma NP je možné stanovit i ochrannou oblast pro lovnou zvěř, jež slouží k ochraně zvířat žijících na území národního parku.

Ředitel NP je oprávněn se závazně vyjadřovat k projektům a plánům týkajících se národního parku (jeho části) či ochranného pásma či k plánům, jež by mohly mít negativní vliv na přírodu v národním parku (čl. 10 odst. 6 ZOP).

Oblast ochrany národních parků v Polsku významně definuje ochrana evropsky významných lokalit a ptačích oblastí, jelikož všechny národní parky jsou v celém rozsahu i součástí systému Natura 2000²³¹. Při rozhodovací a plánovací činnosti (čl. 20 odst. 5, čl. 28, 29, 30, 32, 33, 36 ZOP) se musí dbát na evropský rozměr ochrany.

²³⁰ např. Rozporządzenie ministra środowiska z dnia 18 marca 2013 r. w sprawie parków narodowych lub niektórych ich obszarów, gdzie za wstęp pobiera się opłaty. Dz.U. z 2013 poz. 400

²³¹ MINISTERSTWO ŚRODOWISKA: *Parki narodowe* [online]. Warszawa: MŚ, ca. 2010 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z WWW: <http://www.mos.gov.pl/artukul/2236_parki_narodowe/311_parki_narodowe.html>.

4.2.6. Členění území národních parků

Území polských národních parků se dělí do tří kategorií – přísné ochrany, aktivní ochrany a ochrany krajiny. Každý národní park má svoje dělení určené ve svém plánu ochrany národního parku (čl. a 20 odst. 3 ZOP), jehož návrh, tudíž i kategorie ochrany navrhuje ředitel NP. Přísnou ochranou se rozumí úplné a trvalé zanechání přímých lidských zásahů do ekosystémů a přírodních prvků a procesů v přírodních chráněných oblastech (čl. 5 bod 9 ZOP), aktivní ochrana znamená použití ochranných opatření, v případě nutnosti, s cílem obnovit přirozený stav ekosystémů a přírodních složek nebo zachování přírodních stanovišť a stanovišť rostlin, živočichů a hub (čl. 5 bod 5 ZOP), ochranou krajiny rozumíme zachování charakteristiky a vlastností krajiny (čl. 5 bod 8 ZOP).

Hlavní funkcí území přísné ochrany (ÚPO) je ochrana všech prvků přírody – půdy, vodních ekosystémů, porostů, fauny i flory a také přirozeného průběhu přírodních procesů vyskytujících se vzájemně mezi těmito druhy rostlin a živočichů např. v původním pralese Bělověžského národního parku. Za předpokladu, že průběh nenaruší ani neohrozí přirozený průběh přírodních procesů nebo vzácné druhy rostlin a živočichů, je možné v ÚPO provádět výzkumné práce. Zákonodárce v definici pojmu přísné ochrany používá přívlastek přímých lidských zásahů, což má samozřejmě své opodstatnění. Jak již bylo zmíněno v úvodu, nemůžeme národní park naprosto oddělit od okolního prostředí, proto se nemůže podařit zanechat všech zásahů, vždy bude i ÚPO ovlivňovat kvalita ovzduší, které je ovlivněno lidskou činností, kvalita vod atd.

Již samo pojmenování území podléhající aktivní ochraně (ÚAO) značí, že na těchto územích probíhají nějaké činnosti. Aktivní ochrana spočívá v provádění konkrétních opatření s cílem obnovit přirozený stav ekosystémů a přírodních složek nebo zachování přírodních stanovišť a stanovišť rostlin, živočichů a hub. K aktivní ochraně se přistupuje na územích, kde přírodní regulační procesy byly značně otřeseny a bez lidského zásahu je obtížné dosáhnout pozitivních změn. Pro dosažení nejlepších výsledků ochrany se v současnosti projevuje snaha o volbu takových řešení, které se zaměřují na ochranu celých ekosystémů, tedy nejlepší způsob, jak chránit všechny složky životního prostředí, při zachování odpovídajících vztahů mezi jejími jednotlivými složkami.

Třetí kategorii tvoří území s nejmenším stupněm ochrany, území ochrany krajiny, mezi něž náleží např. území obcí nacházejících se v národním parku a místa tradičního zemědělství. Pozemky tvořící tato území vyznačující se tradičním vzhledem klasicky obhospodařované krajiny nepodléhají snaze o vykoupení od původních vlastníků, ba naopak, s cílem zachovat

současný krajinný ráz se jim ponechávají k obhospodařování. Do této zóny patří i území, které v budoucnu bude zařazeno do ÚAO, nicméně se prozatím nepodařilo dohodnout na prodeji s majiteli pozemků či se čeká na výkup státem. Přístup se liší v závislosti na stupni existujících negativních změn v krajinném rázu té které oblasti se snahou a podporou týkající se přijetí nových postupů příznivých pro životní prostředí a obnovení původních funkcí.

4.2.7. Ochranné plány

Ochranný plán národního parku je koncepční dokument, který neslouží k vyřešení konkrétních případů, každopádně může ovlivnit např. dohodu orgánů ochrany přírody a hospodařících subjektů týkající se výkonu specifických činností s možným negativním dopadem na ochranu přírody. Návrh plánu ochrany národního parku sestavuje jeho ředitel (čl. 19 ZOP), na vytvoření plánu ochrany má lhůtu pěti let od vzniku národního parku (čl. 18 ZOP). Plán svou vyhláškou přijímá ministr ŽP a ředitel NP mu návrh předloží i s názory příslušných obecních zastupitelstev. Na rozdíl od zákona z roku 1991 neobsahuje nynější zákon o ochraně přírody definici plánu ochrany. Současné chápání plánu ochrany je ovšem odlišné - přesto, že je plán ochrany přijímán prostřednictvím právního aktu obecně závazného, on sám takovou vlastností nedisponuje²³². Bližší podmínky plánu ochrany tak stanoví nařízení ministra ŽP z roku 2005²³³.

K plánům ochrany má možnost se kdokoli vyjádřit (čl. 19 odst. 1a ZOP), s čímž souvisí povinnost ředitele parku zveřejnit informace stanovené v čl. 39 zákona o přístupu k informacím²³⁴ a určit, kde se s nimi dá seznámit, včetně možností, způsobu, místu a lhůtě týkající se případných připomínek a názorů. Orgán zpracovávající projekt plánu ochrany připomínky a názory zváží a k přijatému dokumentu připojí odůvodnění obsahující informace o podílu veřejnosti na konečném znění a o tom, jak byly připomínky a názory vzaty v úvahu a v jakém rozsahu. Ředitel poté seznámí veřejnost se skutečností, že plán ochrany byl přijat a také s tím, kde je možné se s jeho obsahem i odůvodněním týkajícím se vypořádání se s připomínkami a názory seznámit. Ředitel NP má možnost v případě potřeby navrhnout

²³² Radecki, Ustawa. str. 175

²³³ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzenia projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody. Dz.U. 2005 nr 94 poz. 794

²³⁴ Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Dz.U. 2008 nr 199 poz. 1227

příslušné změny plánu ochrany, v tom případě se postupuje dle stejného postupu jako u přijímání nového plánu ochrany včetně práva veřejnosti se ke změně vyjádřit.

Plán ochrany se připravuje pro dobu 20 let a při jeho přípravě se musí zohlednit charakteristika a stav přírody, analýzy účinnosti prozatím používaných způsobů ochrany přírody a identifikovat stávající i potenciálně hrozících vnitřních i vnějších ohrožení, určit hospodářské a společenské aspekty a stav územního hospodaření (čl. 20 odst. 1 ZOP). Plán ochrany musí v konečné podobě obsahovat cíle ochrany přírody a uvedení přírodních a společenských faktorů ovlivňující jejich realizaci, určení a popis způsobů zabránění či zmenšení reálných i možných ohrožení a jejich vliv, určit oblasti přísné, aktivní ochrany a ochrany krajiny, stanovení ochranných opatření pro každou z oblastí s ohledem na povahu, rozsah a umístění těchto činností, identifikace oblastí a míst sloužících k vědeckým, vzdělávacím účelům, turistice, volnému času, sportu, rekreačnímu rybolovu a rybaření, míst, kde může být prováděna výroba, probíhat obchod a zemědělství. Poslední obligatorní součástí plánu ochrany je stanovení některých bodů, které je nutné zohlednit v jiných plánovacích dokumentech (čl. 20 odst. 3 ZOP). V částech, v jakých se národní parky překrývají s oblastmi Natura 2000, musí plány ochrany národního parku zohlednit plány ochrany či ochranné úkoly systému Natura 2000.

Podrobnější pravidla pro sestavení plánů ochrany vydává ministr ŽP (čl. 21 ZOP)²³⁵, přičemž zohledňuje nutnost chránit zdroje, živočichy, rostliny a prvky živé a neživé přírody v národních parcích, včetně technických, organizačních a finančních možností a úrovně znalostí a vědy v oblasti ochrany přírody. V době před přijetím plánu ochrany jeho úlohu plní ochranné úkoly. Trochu nekonceptně ukládá čl. 22 ZOP vypracování ochranných úkolů dohledovému orgánu, tedy ministru životnímu prostředí. Tyto ochranné úkoly, obsahově podobné plánu ochrany, se přijímají na jeden, maximálně pět let.

4.2.8. Lesní hospodaření, myslivost, rybářství a právní úprava ochrany mořských oblastí

Ředitel NP na území národního parku zastává úlohu a vykonává kompetence lesních orgánů dle čl. 8e odst. 4 ZOP odkazující na příslušné ustanovení zákona o lesích. Řediteli NP tak přísluší dohled nad hospodařením v lesích nespádajících do vlastnictví státu ležících na území národního parku včetně vydávání správních rozhodnutí (čl. 5 odst. 2-4 ZLes), výkon

²³⁵ Tato pravidla najdeme v Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzenia projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody. Dz.U. 2005 nr 94 poz. 794

preventivních a ochranných opatření proti vzniku a šíření požárů (čl. 9 odst. 1 bod 1 ZLes), ochrana půdy a lesních vod (čl. 9 odst. 1 bod 3 ZLes), jakož i vydávání rozhodnutí, kterými se tyto povinnosti provádí (čl. 9 odst. 1 bod 2 ZLes). Dalšími povinnostmi ředitele NP je označování dřeva vytěženého na území národního parku (čl. 14a odst. 1 a 2 ZLes), stanovení sezónních zákazů vstupu do lesů a označení lesů, do nichž je vstup zakázán stále či sezónně (čl. 26 odst. 3 a 4 ZLes), a poskytování pomoci vlastníkům lesa nacházející se na území národního parku včetně možnosti poskytnutí sazenic stromů a keřů zdarma za účelem znovuoobnovení lesního porostu ve zvlášť odůvodněných případech (čl. 35 odst. 2 a 3 ZLes).

Novela zákona o ochraně přírody z roku 2008 (čl. 10 odst. 7 a 8) přinesla novou úpravu souhlasu s plánovacími dokumenty lesního hospodaření, přesněji se jedná o tyto tři: lesní hospodářské plány pro lesy ve vlastnictví státu (čl. 19 odst. 1 ZLes), zjednodušené lesní hospodářské plány pro lesy nepatřící do vlastnictví státu a lesy spadající do státního zemědělského fondu (čl. 19 odst. 2 ZLes), vymezení úkolů v oblasti lesního hospodářství ohledně lesů do velikosti 10 ha (čl. 19 odst. 4 ZLes) ve formě rozhodnutí starosty (nepatřící státu) nebo dohody nadlesního (lesy spadající do státního zemědělského fondu).

Zákon o ochraně přírody rozlišuje mezi územím a ochranných pásmem národního parku, přičemž pro ochranné pásmo je souhlas ředitele NP nutný v případě všech jmenovaných plánovacích dokumentů, které by mohly mít negativní vliv na ochranu přírody v národním parku, a pro samotné území národního parku podléhají nutnosti souhlasu zjednodušené lesní hospodářské plány a úkoly v oblasti lesního hospodaření, pokud by mohly mít negativní vliv na ochranu přírody národního parku.

Lov je definován zákonem o myslivosti jako činnost patřící do oblasti ochrany životního prostředí, ochrana zvěře (divoké zvěře) a řízení jejích populací v souladu s ekologickými zásadami a zásadami racionálního hospodaření v oblasti zemědělství, lesnictví a rybářství (čl. 1 ZMysl). Zákon o myslivosti ve svých ustanoveních obsahuje odlišnou úpravu pro území národních parků, např. čl. 26 bod 1 uvádí, že národní parky nespádají do loveckých obvodů a čl. 8 odst. 3c bod 1 stanoví, že roční lovecké plány loveckých obvodů sousedících s národním parkem se dodatečně předkládají k připomínkám řediteli NP, dále také určuje, že odstřely lovné zvěře sloužící k regulaci stavu populací se řídí předpisy ochrany přírody, a zároveň na zásadách zákona o myslivosti a v souladu s ochrannými obdobími a výběrovými kritérii (čl. 8 odst. 2 ZMysl).

Pokud je v ochranném pásmu vyhlášeno ochranné území pro lovnou zvěř, ani to se nezařazuje do loveckých obvodů (čl. 11 odst. 3 ZOP). Toto území slouží k ochraně lovné zvěře žijící na území národního parku a není v něm povolen lov. Vyhlášení ochranného území

pro lovnou zvěř má formu vyhlášky ministra životního prostředí, vydané samostatně po vzniku národního parku. V současnosti má vyhlášeno ochranné území pro lovnou zvěř 8 národních parků, v Bělověžském NP je tímto územím celé ochranné pásmo národního parku²³⁶.

Otázku rybařství v polském právu najdeme ošetřenou v zákoně o ochraně přírody a v zákoně o vnitrozemském rybařství²³⁷. Zákon o ochraně přírody stanoví, že rybolov je na území národních parků zakázán, mimo vyznačená místa určená v plánu ochrany či ochranném zadání (čl. 15 odst. 1 písm. 14, čl. 20 odst. 3 b. 5) ZOP). Zákon o vnitrozemském rybařství stanoví, že povrchové vody nacházející se na území NP nepatří do rybařských obvodů, pokud v nich není výkon práva rybařství povolen (čl. 12 odst. 1a ZRyb). Nejvyšším orgánem, jež má na starosti právo rybolovu, je ministr rybolovu (čl. 23c zákona o resortech státní správy²³⁸).

Právní úpravu ochrany mořských oblastí náležících k území národních parků najdeme v čl. 10 odst. 4 zákona o ochraně přírody. Zákonodárce odkazuje na úpravu dílu III zákona o mořských oblastech, který mimo jiné určuje, co se rozumí pod pojmem mořské oblasti. Mezi ně se řadí vnitřní mořské vody (např. přístavní vody, některé zálivy, část řeky Odry...), teritoriální vody (vodní plocha moře o šířce 12 námořních mil od základní linie moře) a výlučná ekonomická zóna (oblast navazující na teritoriální moře zahrnující vodu, mořské dno i hmotu pod ním, hranici vod v místech nenavazujících na teritoriální moře stanoví mezinárodní dohody). Tím, že zákon o ochraně přírody nechává úpravu ochrany mořských oblastí ležících v území národního parku na zákoně o mořských oblastech (stejně jako neurčuje ředitele NP orgánem v oblasti výkonu práva rybařství), spadá řízení těchto oblastí do působnosti orgánů námořní správy (ministr mořského hospodářství a prakticky ředitel státního mořského úřadu) a vylučuje to ve věcech uvedených v čl. 42 zákona o námořních oblastech působnost orgánů ochrany přírody. Orgány námořní správy však musí vzít v úvahu omezení vyplývající ze vzniku národního parku²³⁹.

²³⁶ Např. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej zwierząt łownych w otulinie Białowieskiego Parku Narodowego. Dz.U. 2011 nr 85 poz. 465

²³⁷ Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym. Dz.U. 1985 nr 21 poz. 91

²³⁸ Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej. Dz. U. 1997 nr 141 poz. 943

²³⁹ GRUSZECKI, K. *Ustawa o ochronie przyrody : Komentarz*. Kraków : Wolters Kluwer Polska SA, 2005. ISBN 83-7444-049-x. str. 57

5. Srovnání právních úprav v českém a polském právu

5.1. Institucionální zajištění národních parků

V základních přístupech se český a polský přístup k vymezování a přidělování pravomocí příliš neliší. Co se týče formálních rozdílů, nejvíce viditelným rozdílem je svěření pravomocí v případě ČR do rukou ministerstva ŽP/správy NP atd. a v Polsku ministrowi ŽP/řediteli NP. Důležité je však především to, že péče o ochranu přírody v podobě národních parků mají v obou státech na starosti orgány státní správy, jež byly zřízeny přímo za tímto účelem či alespoň mající dostatečnou průpravu, odbornost a kvalifikovaný personál.

Ministr ŽP v Polsku a Ministerstvo ŽP v ČR jsou vrchním/ústředním orgánem v oblasti ochrany přírody a oba zastávají podobné funkce v souvislosti s problematikou lesů, myslivosti, koncepčních nástrojů (plánů péče i plánů ochrany).

Zákonodárce v České republice se vydal jiným směrem, když změnil formu správy národních parků a z důvodu nesjednocení a nepřijetí vyhlášovacích zákonů pro jednotlivé národní parky máme správy NP v různých formách – Správa NP České Švýcarsko je v postavení správního úřadu ve smyslu čl. 79 Ústavy, zatímco ostatní správy národních parků zůstaly ve formě státních příspěvkových organizací, samostatných právnických osob a vykonávají tak státní správu nepřímou. Polská republika přijetím současného zákona o ochraně přírody nezměnila formu národních parků jen pro parky vzniknuvší v budoucnu, ale určila formu státní právnické osoby i pro všechny stávající národní parky ode dne vstoupení zákona v platnost.

Národním parkům a jejich správě/řediteli je svěřen majetek státu ležící na jejich území, se kterým hospodaří, především se jedná o péči o lesní pozemky, myslivost a rybaření. Samostatnými oblastmi, jež vykonávají správa NP i ředitel NP, je zajišťování odborné činnosti, informační služby, osvětová činnost a práce s veřejností.

Shrneme-li hlavní úkoly správ NP a ředitelů NP, můžeme mluvit o kompetenci správního orgánu, funkci odborných organizací zajišťující mimo jiné i osvětovou činnost pro návštěvníky národních parků a funkce hospodáře lesního majetku ve státním vlastnictví²⁴⁰.

Oba státy dbají na zapojení veřejnosti, odborníků a především místních samospráv do rozhodování týkající se národních parků nacházejících se na jejich území. Za tímto účelem zřizují poradní, iniciativní a konzultační orgán - v České republice Radu národního parku,

²⁴⁰ Stejskal. Úvod. str. 544

v Polsku Vědeckou radu národního parku. Orgány nejsou vybaveny právem veta, v České republice však v případě nesouhlasu zástupců obcí se zněním některých dokumentů (plán péče, návštěvní řád či zonace) dochází k obligatornímu předložení rozporu MŽP, jež má za úkol po projednání s nesouhlasícími obcemi rozhodnout. Rozdíl v chápání úlohy ekologických nestátních organizací je patrný z výčtu subjektů, které participují a jsou součástí rad - ve výčtu členů rad národních parků nejsou výslovně uvedeny nevládní organizace, jejichž posláním je ochrana přírody, nebo turistická sdružení.

5.2. Definování národního parku a jeho charakteristika

Česká a polská právní úprava má mnoho společných rysů. Polský zákon o ochraně přírody je mladšího data a obsahuje některé instituty, které jsou v České republice řešeny samostatným zákonem (odpovědnost za škody způsobené vybranými chráněnými druhy), velkým rozdílem v systematice týkající se národních parků je neexistence dělení ochrany na obecnou, zvláštní územní a druhovou v polském právu, vše spadá pod kategorii „formy ochrany přírody“. V polské literatuře²⁴¹ se setkáme s dělením ochrany přírody na územní, druhovou a objektovou ochranu, přičemž mezi nimi dochází k prolínání a doplňování.

V obou zemích se národní park chápe jako velkoplošné chráněné území, vyznačující se jedinečností (ať již přírodovědeckého, sociálního, kulturního a vzdělávacího rázu v Polsku, nebo v České republice mimořádného vědeckého a výchovného významu rostlin, živočichů a neživé přírody). Na rozdíl od českého zákona, polský uvádí minimální rozlohu území pro jeho vyhlášení národním parkem, a to 1000 ha.

Poslání českých národních parků najdeme dle zákona o ochraně přírody a krajiny v jednotlivých zakládacích dokumentech, zatímco polský zákon o ochraně přírody základní poslání národního parku vymezuje sám. Jedná se o zajištění ochrany ekosystémů s ohledem na dosažení cílů uvedených v čl. 8 odst. 2 ZOP (zachování biologické rozmanitosti, přírodních zdrojů, objektů a prvků neživé přírody a krajinných hodnot, obnovení přirozeného stavu přírodních zdrojů a složek životního prostředí, obnova přírodních stanovišť, stanovišť rostlin, zvířat a hub), zpřístupnění parku na základě zásad stanovených v plánech ochrany dle čl. 18 ZOP, úkolů ochrany zmíněných v čl. 22 ZOP či v předpisech vydaných ředitelem národního parku, a uskutečňování činností souvisejících s environmentální výchovou. V zakládacích dokumentech českých národních parků se objevuje uchování a zlepšení

²⁴¹ RADECKI, W. et al. *Teoretyczne podstawy prawa ochrony przyrody*. Wrocław : Towarzystwo Naukowe Prawa Ochrony Środowiska, 2006. ISBN 83-6064-401-2.

přírodního prostředí, ochrana planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů, zachování typického vzhledu krajiny a až na České Švýcarsko také ochrana přírodních procesů, výchovné a vědecké poslání a turistické využívání v míře, jež nebude zhoršovat dochované přírodní prostředí.

5.3. Návrh a postup při zřizování národního parku

Český i polský národní park je možné zřídit pouze přijetím zákona. Tím veškerá podobnost v postupu pravděpodobně končí, jelikož vyhlášení národního parku v Polsku má spíše stvrzovací hodnotu v tom smyslu, že veškeré další náležitosti obsahuje až nařízení Rady ministrů. Novela, jež přivedla tento systém k životu, měla za cíl změnit desetiletí trvající stav, kdy v Polsku nevznikl žádný nový národní park a ani plánované zvětšení území některých již existujících neprobíhalo vůbec hladce. Původní znění článku 10 ZOP propůjčovalo územním samosprávám na všech úrovních ležících v plánovaném území národního parku právo veta v otázce samotného vzniku i rozšiřování národního parku. I přesto současná situace není úplně ideální, žádný nový národní park vyhlášen zatím nebyl. Účast samosprávy na schvalování hranic a podobě národního parku samozřejmě stále platí, nicméně jeden nesouhlas neznamená konec celého projektu, jako tomu bylo doposud. Předchozí úprava byla kritizována i mezinárodními nevládními organizacemi, které poukazovaly na možné porušení Konstitučního zákona, jelikož ten ukládá ochranu přírody do rukou zákonodárního sboru a v případě možnosti veta územních samospráv tuto ochranu nemůže vykonávat²⁴².

Český právní řád stanoví pro národní park speciální postup pro přijetí zákona o vyhlášení národního parku zahrnující především spolupráci s dotčenými územními samosprávnými celky a majiteli pozemků, nicméně v případě, že návrh zákona předloží jiný subjekt než Ministerstvo ŽP, tento postup není nutný a bude se postupovat běžně.

Obecně se obě země přiklonily zvolením zákonné formy k zemím příkládajícím národním parkům důležitost a význam, oproti dřívější možnosti vyhlášení národního parku prostřednictvím nařízení. Toto uspořádání zajišťuje větší stabilitu, i když v případě „skořápkového“ vyhlášení národního parku v Polsku vyvstává otázka, zda pouhá holá existence bez území je dostačující.

²⁴² např. SZEŚCİŁO, D. *Regulacja tworzenia i powiększania parków narodowych w Polsce* [online]. Warszawa : CLIENTEARTH, 2011 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.clientearth.org/reports/rapor-to-parkach-narodowych-clientearth.pdf>>.

5.4. Systém ochrany přírody v národních parcích

Hlavním institutem sloužícím k ochraně přírody je stanovení určitých činností zakázaných na území národního parku. V této oblasti si je česká i polská právní úprava velmi podobná, zákon o ochraně přírody a krajiny i zákon o ochraně přírody shodně stanoví obecné zákazy a na tuto úpravu navazuje soubor bližších ochranných podmínek, které najdeme ve zřizovacích předpisech (ČR) nebo nařízeních tykajících se jednotlivých národních parků v případě Polska.

V českém zákoně jsou výjimky částečně přímo uvedeny u jednotlivých zákazů – činnost je možná na místě určeném správou NP, popř. je navíc ještě potřeba souhlas k dané činnosti. Další možností je individuální výjimka v případě veřejného zájmu převyšujícím zájem na ochranu přírody, či pokud se jedná o činnost v zájmu ochrany přírody nebo o takovou činnost, jež nemá významný vliv na zachování předmětu ochrany národního parku.

Polská úprava zná taktéž výjimky uvedené přímo u samotných zákazů, dále je možné získání individuální výjimky udělením povolení z taxativně stanovených důvodů (důvodů ochrany přírody, vědeckého výzkumu, vzdělávání, kulturních, turistických, rekreačních, sportovních a náboženských účelů, v případě že tato činnost nebude mít negativní dopad na přírodu národního parku, nebo v případě, že je činnost třeba pro realizaci liniových investic ve veřejném zájmu, neexistuje alternativní řešení a je zajištěna kompenzace environmentálních škod). Navíc polský zákon vyjmenovává obecné výjimky: vykonávání činností plynoucích z plánu ochrany nebo z ochranných podmínek, provádění záchranných operací a činností vztahujících se k bezpečnosti obecně, výkonu úkolů obrany regionu v případě vojenského ohrožení státu a výkonu běžného obhospodařování v krajině fyzickými a právníckými osobami při výkonu vlastnického práva v souladu s předpisy občanského zákoníku.

Jelikož všechny české národní parky mají ochranná pásma či přiléhají k jiným chráněným oblastem, jež plní tutéž funkci, není absence všeobecné povinnosti je vytvořit, jak to stanoví polský zákon, nijak patrná. Polská úprava dokonce počítá s tím, že místo ochranného pásma může k národnímu parku přiléhat jiná chráněná oblast.

Další regulační činností je i přítomnost poplatkové povinnosti, vstupného a poplatku za zpřístupnění, na území některých polských národních parků. Seznam vybraných národních parků je přijímán ministrem ŽP, jestliže je národní park v seznamu uveden, ředitel tohoto konkrétního parku je povinen vstupné vybírat. Výše není taxativně stanovena, řediteli NP je limitován pouze maximální výší. V ČR § 24 ZOPK umožňuje zavést poplatky za vjezd či

setrvání motorovými vozidly na území národního parku nebo za vstup do vybraných míst mimo zastavěná území obcí, neexistuje však možnost podmínit plošně vstup do národního parku zaplacením vstupného.

V systému ochrany přírody má nezastupitelné místo i oprávnění správ NP/ředitelů NP vyjadřovat se a vydávat závazná stanoviska ohledně rozhodování jiných orgánů veřejné správy, stejně tak pravomoc vydávat nařízení pro území spadající pod správu národního parku, včetně návštěvního řádu/pravidel pro návštěvníky. Významným činitelem ovlivňujícím ochranu národních parků je jejich začlenění do systémů Natura 2000 a unijní legislativa.

5.5. Členění území národních parků

Členění území národních parků řadíme mezi způsoby ochrany přírody v národních parcích, jelikož umožňuje rozdílný přístup dle potřeby té které konkrétní vymezené části území. V České republice se setkáváme s dělením na zóny s různou mírou omezení činností, jež na nich mohou vykonávat či nikoli. První zóna je přísně přírodní a jedná se o území v rámci národního parku nejvýznamnější, s přirozenými či málo pozměněnými ekosystémy, jejímž cílem ochrany je uchování či obnovení samořídících funkcí ekosystémů. Druhá zóna, řízená přírodní, obsahuje významné přírodní hodnoty, převažují však již pozměněné ekosystémy, lesního i zemědělského typu. Snaha směřuje k udržení přírodní rovnováhy s co nejširší druhovou rozmanitostí a k přibližování lesních ekosystémů přirozeným společenstvům. Třetí zóna zahrnuje ekosystémy pozměněné značným způsobem, plochy v současnosti i v budoucnosti využívané, místa s rekreačním určením a zastavěné části obcí.

Pro polské národní parky se nezavedla terminologie zón, ale jejich dělení jim odpovídá. Na rozdíl od znění vyhlášovacích předpisů v České republice, které pro první zónu vyloučení přímých zásahů pouze doporučují, polský zákon o ochraně přírody pro území s přísnou ochranou nařizuje úplné a trvalé zanechání přímých lidských zásahů do ekosystémů a přírodních prvků a procesů v přírodních chráněných oblastech. Území s aktivní ochranou umožňuje v případě nutnosti použití ochranných opatření s cílem obnovit přirozený stav ekosystémů a přírodních složek nebo zachování přírodních stanovišť a stanovišť rostlin, živočichů a hub, nejméně přísné podmínky stanoví území s ochranou krajiny, kterou rozumíme zachování charakteristiky a vlastností krajiny, mezi něž spadají území obcí nacházejících se v národním parku a místa tradičního zemědělství.

5.6. Plány péče a ochranné plány

Pro efektivní zabezpečení ochrany přírody v dlouhodobém horizontu je potřeba stanovit určitý postup, zavést hodnocení již provedených kroků a určit celkově strategii, jak co nejlépe dosáhnout cílů, jež byly pro konkrétní národní park stanoveny. Pro tyto účely nám slouží odborné a koncepční dokumenty, v české právní úpravě se jedná o plány péče, v polském právu hovoříme o ochranných plánech. Tento dokument je sestavován správou NP/ ředitelem NP na určité období (ČR 10-15 let, Polsko 20 let), je možné ho měnit dle aktuální situace a potřeb, každopádně určuje rámec pro určení a výkon ochranných opatření a obsahuje charakteristiku území, cíle i prostředky, díky nimž je možné v určitém časovém období těchto cílů dosáhnout. Dohled nad jeho přijímáním a řádným vykonáváním přísluší MŽP/ ministři ŽP, jeho podobu projednávají příslušné Rady NP/Vědecké rady NP. Ostatní plánovací dokumenty veřejné správy musí tyto plány zohlednit.

Polský zákon o ochraně přírody připouští i možnost, kdy plán ochrany po založení národního parku ještě není přijat a jeho úlohu pak zaujímají ochranné úkoly. Jejich přípravu a výkon svěřuje zákon ministři ŽP, mohou být v platnosti maximálně pět let, což je horní hranice pro přijetí plánu ochrany.

Podrobnější úprava vydávání a podoby plánů péče/plánů ochrany se nalézá ve vyhlášce MŽP/Ministra ŽP.

5.7. Lesní hospodaření, myslivost a rybářství

Lesy rozprostírající se na území národních parků jsou shodně v obou úpravách předmětem samostatné úpravy odlišující se od běžných hospodářských lesů. České i polské orgány ochrany přírody disponují právem hospodařit s lesním majetkem státu nacházejícím se na jejich území, právem vydávat závazná stanoviska týkající se lesních plánovacích dokumentů, jež by se mohly dotýkat území národního parku. Ředitelům NP jsou navíc svěřeny pravomoci lesních orgánů a dohled nad hospodařením v lesích nespádajících do vlastnictví státu ležících na území národního parku včetně vydávání správních rozhodnutí. V tomto ohledu mají větší kompetence než české správy NP.

Polský zákon o myslivosti ve svých ustanoveních obsahuje odlišnou úpravu pro území národních parků, národní parky nespádají do loveckých obvodů a roční lovecké plány loveckých obvodů sousedících s národním parkem se dodatečně předkládají k připomínkám řediteli NP, dále také určuje, že odstřely lovné zvěře sloužící k regulaci stavu populací se řídí

předpisy ochrany přírody, a zároveň na zásadách zákona o myslivosti a v souladu s ochrannými obdobími a výběrovými kritérii. Polský zákon o ochraně přírody umožňuje zřízení ochranného území pro lovnou zvěř v ochranném pásmu, a pokud je zřízeno, ani ono není součástí loveckého obvodu.

České právo myslivosti nestanoví jiný režim pro území národních parků, obsahuje pouze ustanovení týkající se pravomoci správ NP v oblasti myslivosti. Je tak na uvážení samotných správ NP, zda omezí či vyloučí výkon myslivosti na svém území. Některá omezení plynou i z ochranných podmínek.

Hlavním rozdílem mezi právní úpravou ČR a Polska v oblasti práva rybářství tkví ve větších pravomocech českých správ NP, které jsou přímo určeny jako orgány státní správy na úseku výkonu práva rybářství na území národních parků. Polský zákon o ochraně přírody ukotvuje možnost určit v plánech ochrany místa, kde je rybolov povolen, pokud takováto částí území plány ochrany nestanoví, je rybolov primárně zakázán. Vybrané části území, kde je rybolov povolen, pak nicméně spadají do širších rybářských oblastí mimo území národního parku.

Závěr

Vnitrostátní právní úprava národních parků v České i Polské republice se vyznačuje zajímavou spletností a komplikovaností vztahů způsobenou mimo jiné prolínáním vnitrostátních pravidel, mezinárodních standardů a specifické unijní ochrany přírody. Jednotlivé přístupy od sebe nelze jednoduše oddělit, jelikož se vzájemně ovlivňují a doplňují. Nejviditelnějším příkladem na mezinárodní úrovni je tendence států figurujících v této práci (nejenom) o zařazení národních parků v rámci systematiky IUCN do kategorie II – národní park, což přispívá k přehodnocování a přibližování úpravy vyšším managementovým standardům. V případě České republiky je v současnosti právní úprava národních parků velmi podobná, nicméně i přesto je umožňuje spravovat natolik odlišně, že spadají pod různé kategorie IUCN. Krkonošský národní park patří do kategorie V, České Švýcarsko na své zařazení stále čeká, Podyjí a Šumava jsou v kategorii II, bohužel osud zařazení Šumavy není jistý. Pro sjednocení by jistě velmi pomohlo přesnější zkonkretizování cílů a poslání jednotlivých národních parků.

Evropský systém ochrany přírody disponuje na rozdíl od nevymahatelnosti kategorizace IUCN závazností a z toho důvodu zajišťuje především prostřednictvím soustavy NATURA 2000 a jejích ptačích oblastí a evropsky významných lokalit na území národních parků dodržování přísných pravidel a tím i funkčnější ochranu. Unijní právo tedy neupravuje problematiku národních parků přímo, nepřímý vliv na jejich území je ovšem velmi výrazný.

Správa národních parků je v obou zemích z větší části v rukou specializovaných orgánů státní správy provádějící funkci odborných organizací zajišťující mimo jiné i osvětovou činnost pro návštěvníky národních parků, funkce hospodáře lesního majetku ve státním vlastnictví a jiná managementová opatření. V oblasti hospodaření s lesy jsou ředitelé NP v Polsku nadáni většími pravomocemi než správy NP v České republice, jako první krok by mohl český zákonodárce znovu zavést specialitu zákona o ochraně přírody a krajiny před lesním zákonem.

Úprava postavení poradních orgánů zastupující účast územních samosprávných celků a veřejnosti na dění v národních parcích v podobě polského zákona o ochraně přírody by mohla inspirovat k obligatornímu povolání zástupců občanských sdružení ekologického a turistického charakteru do rad NP, na rozdíl od současné fakultativní možnosti dle uvážení správy NP. Vzhledem k příhraničnosti všech našich stávajících národních parků a např. již existující přeshraniční radě v Krkonošském národním parku se dá též uvažovat o zákonné úpravě tohoto institutu mezinárodní spolupráce. Mimo to však Rady NP a Vědecké rady NP

mají podobné funkce a zabývají se podobnými dokumenty. Zástupci obcí a krajů mají v České republice specifické, silnější postavení, pokud nesouhlasí s projednávaným dokumentem (spadající pod taxativní výčet uvedený v zákoně), o nesouladu rozhoduje Ministerstvo ŽP, což rozhodně napomáhá k větší spolupráci a omezuje to možné následné nepřijetí daného řešení.

Oba státy chápou národní park jako velkoplošné území mimořádného významu, jež je nutné chránit i prostřednictvím práva. Území se chrání proti působení a zásahům člověka, aby se zachoval jeho co nejpřirozenější ráz i pro budoucí generace. Důležitými funkcemi je i umožnění vědeckého bádání, vzdělávání, rekreace a turistiky.

Národní parky v obou zemích vznikají prostřednictvím zákona, stejným způsobem je možné měnit jejich hranice i parky rušit. Pro sjednocení úpravy je nutné, aby byl nynější přechodný stav tří národních parků vyhlášených nařízením vlády změněn jejich znovuyhlášením již formou zákona. Nemilou shodou v Polské i České republice je i poměrně dlouhodobé neplnění strategických cílů státními legislativami v oblasti rozšiřování a vyhlášení nových národních parků způsobené velkou měrou neochotou územních samospráv a hájení soukromých ekonomických cílů, částečně i neinformovaností části místních obyvatel, kteří nejsou příznivě nakloněni myšlence zřízení národního parku na území, kde žijí, což v porovnání s historickým vývojem, tedy snahami soukromých osob spjatými s daným územím o uznání právního statusu národního parku, znamená de facto úplný obrat situace.

Ochranné podmínky České a Polské republiky jsou vyjádřeny především souborem činností na území národního parku zakázaných či omezených, vázaných na konkrétní místo či na souhlas příslušného orgánu, přičemž systém je doplněn i o možnosti výjimek ve stanovených případech. Prospěšným krokem se zdá být úprava bližších ochranných podmínek stanovených ve vyhlášovacích předpisech, aby více odpovídala specifikům dané chráněné lokality a tím jí poskytla lepší ochranu.

Celé území národního parku nepodléhá vždy stejnému režimu. Zóny, či jiný systém dělení reflektuje stav území a cíle, jichž se na něm chce dosáhnout. Polská úprava by mohla být inspirativní v přístupu k nejcennějším oblastem národního parku, kdy na rozdíl od českého doporučení vyhlášovacích dokumentů o vhodnosti úplné bezzásahovosti v I. zóně, polský zákon tento způsob nařizuje. Stejně tak II. zóny by mohly být dle polského vzoru území podléhající aktivní ochraně chápány jako oblasti, které se za pomoci určitých zásahů dovedou na úroveň, kdy již zásahy potřeba nebudou a začlení se k území s přísnou ochranou / do I. zóny.

Na závěr můžeme zkonstatovat, že česká právní úprava poskytuje územím národních parků kvalitní správu, což dokládá například získání Evropského diplomu pro chráněná území Národním parkem Podyjí, vždy je však nutné sledovat vývoj a změny v přístupech k ochraně životního prostředí, ochraně přírody, zlepšovat a zvyšovat ochranu národních parků, přiměřeně k lidskému životu, kdy studium nekončí absolvováním vzdělávací instituce, ale probíhá po celý život.

Seznam zkratek

AOPK - Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

BR - biosférická rezervace

BSPA - Baltic Sea Protected Areas

ČR - Česká republika

EHS - Evropské hospodářské společenství

ESD - Soudní dvůr EU

EU - Evropská Unie

FE - Federace EUROPARC

HELCOM - Komise pro ochranu baltského mořského prostředí

CHKO - chráněná krajinná oblast

IUCN - Světový svaz ochrany přírody

KBR - Biosférická rezervace UNESCO Krkonoše

KPN - Karkonoski park narodowy

KRNAP - Krkonošský národní park

KZ - polský Konstituční zákon

LesZ - zákon o lesích

MaB - Man and Biosphere

MyslZ - zákon o myslivosti

MŽP - Ministerstvo životního prostředí

NP - národní park

NPČŠ - Národní park České Švýcarsko

NPP - národní přírodní památka

NPR - národní přírodní rezervace

PP - přírodní památka

PR - přírodní rezervace

RybZ - zákon o rybářství

SAC - Special areas of Conservation

SCI - Sites of Community Importance

SNR - Slovenská národní rada

SPA - Special Protected Area

ÚAO - území aktivní ochrany

UNESCO - Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu

ÚPO - území přísné ochrany

ZLes - polský zákon o lesích

ZMysl - polský zákon o myslivosti

ZNPČŠ - zákon o národním parku České Švýcarsko

ZOP - polský zákon o ochraně přírody

ZOP - ustawa o ochronie przyrody

ZOPK - český zákon o ochraně přírody a krajiny

ZOPK - zákon o ochraně přírody a krajiny

ZoRyb - polský zákon o rybolovu

ZPV - polský zákon o právu vodním

ZRSS - polský zákon o resortech státní správy

ZRyb - polský zákon o vnitrozemském rybářství

ZZLP - polský zákon o ochraně zemědělských a lesních pozemků

ŽP - životní prostředí

Použitá literatura

Monografie a příspěvky do sborníků

DAMOHOŘSKÝ, M. aj. *Právo životního prostředí*, 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-338-7.

GRUSZECKI, K. *Ustawa o ochronie przyrody : Komentarz*. Kraków : Wolters Kluwer Polska SA, 2005. ISBN 83-7444-049-x.

HOŠEK, M., KOZUBKOVÁ, J. PEŠOUT, P., PLESNÍK, J., ZOHORNA J. *Agentura ochrany přírody a krajiny*. Praha: AOPK ČR, 2008. ISBN 978-80-87051-45-0.

JENÍK, J. *Biosférické rezervace České republiky : příroda a lidé pod záštitou UNESCO*. Praha : Empora, 1996. ISBN 80-85779-31-5.

KOCH, H. *Umweltrecht*. München : Carl Heymans Verlag, 2007. ISBN 978-3-8006-4068-3.

KRUŽÍKOVÁ, E. *Ekologická politika a právo životního prostředí v EU*. Praha : Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře, 1997. ISBN 80-902168-2-X.

MIKO, L. et al.. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-585-8.

PAWLIKOWSKI, J.G. *Prawo ochrony przyrody*. Kraków : Państwowa Rada Ochrony Przyrody, 1927.

PRIMACK, R. B.; KINDLMANN, P. JERSÁKOVÁ, J. *Biologické principy ochrany přírody*. Praha : Portál, 2001. ISBN: 80-7178-552-0.

RADECKI, W. *Ustawa o ochronie przyrody : Komentarz*. Wydanie III. Warszawa : Difin, 2012. ISBN: 978-83-7641-571-0.

RADECKI, W. et al. *Teoretyczne podstawy prawa ochrony przyrody*. Wrocław : Towarzystwo Naukowe Prawa Ochrony Środowiska, 2006. ISBN 83-6064-401-2.

RADECKI, W., SOMMER, J. Koncepcie regulaci prawnej ochrony przyrody. In SOMMER, J. *Prawne formy ochrony przyrody*. Warszawa : SGGW-AR, 1990, str. 16 – 18.

STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany a péče o biologickou rozmanitost*. Praha : Linde, 2006. ISBN 80-7201-609-1.

STEJSKAL, V. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012. ISBN 978-80-87146-65-1.

ŠTURMA, P. et al. *Mezinárodní právo životního prostředí : 1. část (obecná)*. Beroun : IFEC, 2004. ISBN 978-80-903409-8-9.

Časopisecké články

AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY. Metodický list : Komentář k zákazům vztahujícím se k hospodářskému využívání pozemků ve zvláště chráněných územích. *Ochrana přírody*. Příloha, 2007, roč. 62, č. 1.

BAŠTA, J. Krkonošský národní park 1963-2013. *Krkonoše*. 2013, roč. 46, č. 5, str. 4-10.

BRZEZIŃSKI, W. Nowa polska ustawa o ochronie przyrody. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*. 1949, roč. 5, č. 7-8, str. 3-4.

DAMOHORSKÝ, Milan. Padesát let od přijetí prvního českého zákona o ochraně přírody. *Ochrana přírody*. 2006, roč. 61, č. 6, s. 161-162.

GOSS, M. Nic o nas bez nas. *Nasz dziennik*, 2013, č. 47.

HABUDA, A. Formy ochrany přírody v polském právu a právní vědě. *České právo životního prostředí*. 2012, roč. XII, č. 31, str. 72- 91.

HOŠEK, M. Kdy je národní park národním parkem? : Světová kategorizace chráněných území v tuzemské praxi. *Ochrana přírody*. 2013, roč. 68, č. 2, str. 25-28.

KRISTEN, M. Řízení o námitkách v procesu vyhlášení zvláště chráněných území a jejich ochranných pásem. *Ochrana přírody*. 2001, roč. 56, č. 2, str. 14-15.

MAXIMOVIČ, R. Co předcházelo zákonu na ochranu přírody. *Ochrana přírody*. 1956, roč. 11, č. 8, str. 232-239.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR. Zásady pro kategorizaci chráněných území na základě managementu : Interpretace a aplikace managementových kategorií pro chráněná území v Evropě. *Planeta*. 2001, roč. 9, č. 5.

MLČOCH, S. Vztah práva ochrany přírody k lesnímu právu. *Ochrana přírody*. 2008, roč. 63, č. 1. str. 12-16.

PAWLIKOWSKI, J. G. Rozbudowa prawnych podstaw ochrony przyrody. *Ochrona Przyrody* 1934, č. 14.

PELC, F., PLESNÍK J. Národní parky ve světě : různá podoba, ale stejný cíl. *Ochrana přírody*. 2013, roč. 68, č. 2, str. 32-36.

PEŠOUT, P., PELC, F. Soustava národních parků v ČR : součást naší přírodní pokladnice. *Ochrana přírody*. 2013, roč. 68, č. 2, str. 11-16.

PRCHALOVÁ, Jana et al. Soubor stanovisek k zákonu o ochraně přírody a krajiny v letech 1992 – 2005. *Planeta*. 2005, roč. 12, č. 5, s. 53

RADECKI, W. Przywrócić rangę prawu ochrony przyrody. *Aura*. 2001, roč. 38, č. 9, str. 4 – 6.

RAJ, A. Karkonoski park narodowy slaví 50 let. *Krkonoše*. 2009, roč. 42, č. 5, str. 4-9.

STANĚK, J. Správní akty jsou závazné : Postavení národních parků a jejich správ je nezpochybnitelné. *Veřejná správa*. 2001, č. 32.

STEJSKAL, V. Ochrana přírody již není dle Parlamentu ČR veřejným zájmem? *České právo životního prostředí*. 2010, roč. X, č. 2, str. 97-99.

STEJSKAL, V. Právo ochrany přírody v Polsku. *České právo životního prostředí*. 2008, roč. VIII, č. 23, str. 73-80,

STEJSKAL, V. Právo ochrany přírody v Polsku. *České právo životního prostředí*. 2008, ročník VIII, č. 23, str. 73-80.

ŠMÍDOVÁ, L. Výjimky ze základní územní ochrany zvláště chráněných území. *Ochrana přírody*. 2010, roč. 65, č. 3, str. 16-17.

ŠTURSA, J., HŘEBAČKA, J. Půl století prvního českého národního parku. *Ochrana přírody*. 2013, roč. 68, č. 2, str. 2-6.

TOMIAŁOJĆ, L. Przywrócić rangę ochronie przyrody. *Aura*. 2001, roč. 38, č. 7, str. 4-6.

WODZICZKO, A.: Naukowo-organizacyjne zagadnienia ochrony przyrody w Polsce. *Kosmos, seria B*. 1935, roč. LX, č.1, str. 29.

Elektronické dokumenty

AOPK ČR. *Natura 2000* [online]. Praha : AOPK ČR, ca. 2012 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.ochranaprirody.cz/uzemni-ochrana/natura-2000/>>.

AOPK ČR. *Rada Evropy, Bernská úmluva* [online]. Praha : AOPK ČR, 2011 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z WWW:

<<http://www.ochranaprirody.cz/mezinarodni-spoluprace/mezinarodni-uskupeni/rada-evropy/>>.

AOPK ČR. *Seznam lokalit* [online]. Praha : AOPK ČR, ca. 2012 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW:

<http://www.nature.cz/natura2000-design3/web_lokality.php?cast=1805&akce=seznam&quickfilter=3&show_all=0>.

AOPK ČR. *Seznam ptáčích oblastí* [online]. Praha : AOPK ČR, ca. 2012 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW:

<http://www.nature.cz/natura2000-design3/web_lokality.php?cast=1804&akce=seznam&quickfilter=11&show_all=0>;

BIAŁOWIESKI PARK NARODOWY. *Walory przyrodnicze* [online]. Białowieża: BPN, ca. 2007 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z WWW:

<http://bpn.com.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=41>.

BROUMOVSKO. *Stolové Hory (PL)* [online] . Kudowa Zdroj : Broumovsko, ca. 2010 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.broumovsko.cz/cz/stolove-hory-pl/stolove-hory-pl>>.

EUROPARC FEDERATION. *Certified parks* [online]. Regensburg : EUROPARC, ca. 2012 [cit. 2013-08-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.europarc.org/what-we-do/transboundary-parks/certified-parks/>>.

EUROREGION SILESIA. *Česko-polská mezivládní komise pro přeshraniční spolupráci* [online]. Opava, Racibórz : Euroregion Silesia, ca. 2008 [cit. 2013-06-04]. Dostupné z WWW: <http://www.euroregion-silesia.cz/show_text.php?id=cinnost-CZ-PL-mezivladni-komise>.

EVROPSKÁ UNIE. *Evropa: Šestý akční program pro životní prostředí* [online]. Brusel : EU, 2011 [cit. 2013-05-10]. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/128027_cs.htm>.

FUNDACJA EKOROZWOJU. *PLB020007 KARKONOSZE* [online]. Warszawa : FE, ca. 2012 [cit. 2013-07-31]. Dostupné z WWW: <<http://obszary.natura2000.pl/index.php?dzial=2&kat=10&art=23>>.

FUNDACJA EKOROZWOJU. *PLH020006 Karkonosze* [online]. Warszawa : FE, ca. 2012 [cit. 2013-07-31]. Dostupné z WWW: <<http://obszary.natura2000.pl/index.php?dzial=2&kat=9&art=10&limit=0>>.

GENERALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA. *Natura 2000 w Polsce* [online]. Warszawa: GDOŚ, ca. 2012 [cit. 2013-05-05]. Dostupné z WWW: <<http://natura2000.gdos.gov.pl/strona/natura-2000-w-polsce>>.

INSTYTUT NA RZECZ EKOROZWOJU. *VIII. aktualny etap tworzenia sieci Natura 2000 w Unii Europejskiej i w Polsce* [online]. Warszawa : IRE, 2011 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z WWW: <http://natura2000.org.pl/e-szkolenia/e2-siec-obszarow-natura-2000-w-polsce-2/_aktualny_etap_tworzenia_sieci_natura_2000_w_unii_europejskiej_i_w_polsce_/#2>.

IUCN. *About IUCN* [online]. Gland : IUCN, up. 2013 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.iucn.org/about/>>.

IUCN. *Regional Councillors: East Europe, North and Central Asia* [online]. Gland : IUCN, 2012 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <http://www.iucn.org/about/union/council/iucn_council_2012_16/east_europe__north_and_central_asia/>.

IUCN. *WCPA* [online]. Gland : IUCN, up. 2012 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW:

<http://www.iucn.org/about/work/programmes/gpap_home/gpap_wcpa/>.

IUCN. *Welcome to the IUCN Members' web pages* [online]. Gland : IUCN, up. 2013 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.iucn.org/about/union/members/>>.

IUCN. *Who are our Members?* [online]. Gland : IUCN, up. 2013 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <http://www.iucn.org/about/union/members/who_members/>.

KRKONOŠSKÝ NÁRODNÍ PARK. *Krkonošská flóra* [online]. Vrchlabí : KRNAP, ca. 2010 [cit. 2013-04-16]. Dostupný na WWW: <<http://www.krnep.cz/flora-a-vegetace/>> a Fauna Krkonoš [online]. Vrchlabí : KRNAP, ca. 2010 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.krnep.cz/fauna/>>.

KRNAP. *Krkonošský národní park a jeho historie* [online]. Vrchlabí : KRNAP, ca. 2002 [cit. 2013-08-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.krnep.cz/krnap-a-jeho-historie/>>.

KRNAP. *Ramsarská konvence* [online]. Vrchlabí : KRNAP, ca. 2010 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.krnep.cz/ramsarska-konvence/>>.

ŁABASZEWSKI, W. *Parki narodowe* [online]. Warszawa : MOS, 2009-04-14 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z WWW:

<http://www.mos.gov.pl/artukul/2236_parki_narodowe/311_parki_narodowe.html>.

MARKOVÁ, I. *Společenstva mechorostů vázaná na specifické mikroklimatické podmínky a ekologicky vyhraněná stanoviště* [online]. Krásná Lípa : NPČŠ, ca. 2000 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.npcs.cz/flora>>.

MINISTERSTWO ŚRODOWISKA: *Parki narodowe* [online]. Warszawa: MŚ, ca. 2010 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z WWW:

<http://www.mos.gov.pl/artukul/2236_parki_narodowe/311_parki_narodowe.html>.

MOLDAN, B. *Rio +20 II.* [online]. Praha : Moldan, 2012 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.moldan.cz/index.php/83-aktuality/185-rio-20-ii>>.

MŽP. *Světový svaz ochrany přírody (IUCN)* [online]. Praha : MŽP, ca. 2010 [cit. 2013-06-05]. Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/svetovy_svaz_ochrany_prirody>.

SZEŚCIŁO, D. *Regulacja tworzenia i powiększania parków narodowych w Polsce* [online]. Warszawa : CLIENTEARTH, 2011 [cit. 2013-08-04]. Dostupné z WWW:

<<http://www.clientearth.org/reports/rapor-to-parkach-narodowych-clientearth.pdf>>.

NÁRODNÍ PARK ČESKÉ ŠVÝCARSKO. *Lesy* [online]. Krásná Lípa : NPČŠ, ca. 2000 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.npcs.cz/lesy>>.

PARK NARODOWY GÓR STOŁOVYCH. *Geologia i geomorfologia* [online]. Kudowa Zdrój: PNGS, ca. 1995 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z WWW:

<<http://www.pngs.com.pl/pl/przyroda/przyr.html>>.

POLSKI KOMITET DS.UNESCO. *Polskie rezerwy biosfery* [online]. Warszawa: PKU, ca. 2011 [cit. 2013-08-04]. Dostępne z WWW: <<http://www.unesco.pl/nauka/czlowiek-i-biosfera-mab/polskie-rezerwy-mab/>>.

RAMSAR. *Database Ramsar Information Service* [online]. Gland : Ramsar, ca 2012 [cit. 2013-06-21]. Dostępne z WWW: <<http://ramsar.wetlands.org/Database/SearchforRamsarsites/tabid/765/Default.aspx>>.

RAMSAR. *Ramsar Convention : Contracting Parties to the Ramsar Convention on Wetlands* [online]. Gland : Ramsar, 2013-08-20 [cit. 2013-08-23]. Dostępne z WWW: <http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-about-parties-contracting-parties-to-23808/main/ramsar/1-36-123^23808_4000_0__>.

RAMSAR. *Recommendation 4.8 : Change in ecological character of Ramsar sites* [online]. Montreaux : Ramsar, 1990 [cit. 2013-08-20]. Dostępne z WWW: <http://www.ramsar.org/pdf/rec/key_rec_4.08e.pdf>.

RAMSAR. *The Ramsar Sites Database: search for sites* [online]. Gland : Ramsar, ca. 2012 [cit. 2013-06-21]. Dostępne z WWW: <<http://ramsar.wetlands.org/Database/SearchforRamsarsites/tabid/765/Default.aspx>>.

RAMSAR. *Transboundary Ramsar Sites* [online]. Gland : Ramsar, 2013-07-05 [cit. 2013-06-21]. Dostępne z WWW: <http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-documents-trsss/main/ramsar/1-31-119_4000_0__>.

SŁOWINSKI PARK NARODOWY. *Historia, stan prawny* [online]. Smółdzino : Slowinski PN, ca. 2008 [cit. 2013-04-16]. Dostępne z WWW: <<http://slowinskipl.pl/pl/historia-stan-prawny.html>>.

UNESCO. *Some history* [online]. Paris : UNESCO, ca. 2011 [cit. 2013-06-17]. Dostępne z WWW: <<http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/man-and-biosphere-programme/mab40/infocus-archive/history/w1-potted-history/>>.

UNESCO. *World Heritage List* [online]. Paris : UNESCO, 2012 [cit. 2013-06-17]. Dostępne z WWW: <<http://whc.unesco.org/en/list>>.

UNEP. *About UNEP : The Organization* [online]. Nairobi: UNEP, ca. 2012 [cit. 2013-03-28]. Dostępne z WWW: <<http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=43>>.

UNEP. *Parties to the CONVENTION ON THE CONSERVATION OF MIGRATORY SPECIES OF WILD ANIMALS and its Agreements* [online]. Bonn : UNEP, 2013-04-01 [cit. 2013-07-31]. Dostępne z WWW: <http://www.cms.int/about/part_lst.htm>.

Ostatní prameny

DUDLEY, N. (ed.). *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories*. Gland : IUCN, 2008.

CHAPE, S. et al.. 2003 *United Nations List of Protected Areas*. Gland, Cambridge : IUCN, Cambridge : UNEP-WCMC, 2003.

HORÁKOVÁ, V., FLOUSEK, J., HARČARIK, J. *NATURA 2000 v Krkonoších*. Vrchlabí : Správa Krkonošského národního parku, 2006.

LEE, T. MIDDLETON, J. *Guidelines for Management Planning of Protected Areas*. Cambridge, Gland : IUCN, 2003.

ŠTURSA, J. *Krkonoše/Karkonosze přeshraniční biosférická rezervace UNESCO*. Vrchlabí : Správa Krkonošského národního parku, 2011.

Právní předpisy a judikatura

Evropský soudní dvůr Rozsudek ze dne 7. září 2004, Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee a Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v. Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, C-127/02

Evropský soudní dvůr. Rozsudek ze dne 14. ledna 2010, Stadt Papenburg v. Spolková republika Německo, C-228/08

Evropský soudní dvůr. Rozsudek ze dne 28. února 1991, Komise v. Německo (Leybucht), C-57/89 Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

HELCOM. Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area. Jednotný evropský akt. In Úř. věst. EU L 169 ze dne 29. 6. 1987.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 Ministerstvo životního prostředí. Stanovisko č.j. 410/2349/02.

Nařízení vlády České republiky ze dne 20. března 1991 č. 163/1991 Sb., kterým se zřizuje Národní park Šumava a stanoví podmínky jeho ochrany

Nařízení vlády České republiky ze dne 20. března 1991 č. 164/1991 Sb., kterým se zřizuje Národní park Podyjí a stanoví podmínky jeho ochrany

Nařízení vlády České republiky ze dne 20. března 1991 č. 165/1991 Sb., kterým se zřizuje Krkonošský národní park a stanoví podmínky jeho ochrany

Nařízení vlády ze dne 22. prosince 2004 č. 132/2005 Sb., kterým se stanoví národní seznam evropsky významných lokalit

Nařízení vlády ze dne 27. října 2004 č. 600/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Krkonoše

Nařízení vlády ze dne 29. září 2004 č. 534/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Podují.

Nařízení vlády ze dne 8. prosince 2004 č. 681/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Šumava.

Nařízení vlády ze dne 8. prosince 2004 č. 683/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Labské pískovce

Nejvyšší správní soud. Rozsudek č.j. 6 Ao 5/2010-43 ze dne 13. října 2010

Nejvyšší správní soud. Rozsudek ze dne 15. prosince 2010 č.j. 7 Ao 6/2010 – 44

Nejvyšší správní soud. Rozsudek ze dne 15. prosince 2010 č.j. 7 Ao 6/2010 – 44

OSN. Všeobecná deklarace lidských práv ze dne 10. 12. 1948, Helsinky

Recommendations. Gland and Cambridge : IUCN, 2005.

Resolution Nr. 3.048, Bangkok, Thailand, 17-25 November 2004. In IUCN. Resolutions and

Rozhodnutí ministra životního prostředí č. 10/91 ze dne 27. června 1991 (Správa NP Podují)

Rozhodnutí ministra životního prostředí č. 10/95 z 30. března 1995 (Správa KRNAP).

Rozhodnutí ministra životního prostředí č. 9/91 z 27. června 1991 (zřízení příspěvkové organizace Správa národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava)

Rozhodnutí ministra životního prostředí. ze dne 7.4. 2008 č.j. 1799/M/08 26038/ENV spis. zn.: R/2062, s. 30

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody. Dz.U. 2005 nr 94 poz. 794

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 lutego 2013 r. w sprawie nadania statutu Karkonoskiemu Parkowi Narodowemu z siedzibą w Jeleniej Górze. Dz.U. 2013 nr 0 poz. 307

Rozporządzenie ministra środowiska z dnia 18 marca 2013 r. w sprawie parków narodowych lub niektórych ich obszarów, gdzie za wstęp pobiera się opłaty. Dz.U. 2013 poz. 400

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej zwierząt łownych w otulinie Białowieskiego Parku Narodowego. Dz.U. 2011 nr 85 poz. 465

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody. Dz.U. 2005 nr 94 poz. 794

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 września 1966 r. w sprawie utworzenia Słowińskiego Parku Narodowego. Dz. U. z 1966 r. Nr 42, poz. 254

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 maja 1996 r. w sprawie Karkonoskiego Parku Narodowego, Dz.U. 1996 nr 64 poz. 306

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 lipca 1996 r. w sprawie Białowieskiego Parku Narodowego, Dz.U. 1996 nr 93 poz. 424

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 września 1993 r. w sprawie utworzenia Parku Narodowego Gór Stołowych, Dz.U. 1993 nr 88 poz. 407

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 września 1993 r. w sprawie utworzenia Parku Narodowego Gór Stołowych. In Dz.U. 1993 nr 88 poz. 407.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 marca 2004 r. w sprawie Słowińskiego Parku Narodowego, Dz.U. 2004 nr 43 poz. 390

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 marca 2004 r. w sprawie Słowińskiego Parku Narodowego. Dz.U. 2004 nr 43 poz. 390

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23.11.1966 r. w sprawie utworzenia Słowińskiego Parku Narodowego. In Dz.U. Nr 42, poz. 254.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 159/1991 Sb. ze dne 6. května 1991 o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 127/1994 Sb. m. s., o přístupu České republiky k Úmluvě o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, přijaté v Bonnu dne 23. června 1979

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 396/90 Sb. ze dne 28. září 1990 o sjednání Úmluvy o mokřadech majících mezinárodní význam zejména jako biotopy vodního ptactva a Protokolu o její změně

Sdělení Komise KOM (2010) 4 v konečném znění ze zasedání Rady ve dnech 25-26. 3. 2010. „Varianty koncepce a cíle EU v souvislosti s biologickou rozmanitostí po roce 2010“. Brusel 2010. s. 11.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 107/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 13/2005 Sb. m. s., o sjednání Evropské úmluvy o krajině

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 134/1999 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o biologické rozmanitosti

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 47/2006 Sb. m. s., o sjednání Rámcové úmluvy o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 61/2010 Sb. m. s., o sjednání Protokolu o ochraně a udržitelném využívání biologické a krajinné rozmanitosti k Rámcové úmluvě o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 80/2005 Sb. m. s., o sjednání Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 81/2005 Sb. m. s., o sjednání Kjótského protokolu k Rámcové úmluvě Organizace spojených národů o změně klimatu

Sdělení odboru legislativního, odboru národních parků a odboru zvláště chráněných částí přírody MŽP k použití ustanovení lesního zákona o zásazích proti škůdcům a o případech mimořádných okolností a nepředvídatelných škod v národních parcích (NP) a národních přírodních rezervacích (NPR). Věstník Ministerstva životního prostředí. 2011, č. 4.

Směrnice 2001/42/ES Evropského parlamentu a Rady ze dne 27. června 2001 o posuzování vlivů některých plánů a programů na životní prostředí

Směrnice č. 79/409/EHS, dnes v revidovaném znění pod č. 2009/147/ES.

Směrnice EP a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23. října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99 ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES ze dne 30. listopadu 2009 o ochraně volně žijících ptáků.

Smlouva o fungování Evropské unie v konsolidovaném znění. In Úř. věst. C 115, 9. 5. 2008, str. 47-199

Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.

Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992 č. 1/1993 Sb.

Ustawa względem zakazu łapania wytepienia i sprzewadawania zwierząt alpejskich właściwych Tatom, świstaka i dzikich kóz. In Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim. 1869, cz.XI, nr 26.

Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Dz.U. 2008 nr 199 poz. 1227

Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej. Dz.U. 1997 nr 141 poz. 943

Ustawa z 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody. Dz.U. Nr 31, poz. 274.

Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym. Dz.U. 1985 nr 21 poz. 91

Ustawa z 16 października 1991 r. o ochronie przyrody. Dz.U. Nr 114, poz. 492;

Ustawa z 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Dz.U. Nr 62, poz. 627.

Ustawa z 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska. Dz.U. Nr 3, poz. 6.

Ustawa z 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody. Dz. U. 2001 Nr 3, poz. 21.

Ustawa z 7 kwietnia 1949 r. o ochronie przyrody. Dz.U. Nr 25, poz.180.

ustawa z 8 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw Dz. U. Nr 224, poz. 1337

Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie. Dz.U. 1995 nr 147 poz. 713

Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o krajowym systemie ek zarządzania i audytu (EMAS). Dz.U. 2011 nr 178 poz. 1060

Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym. Dz.U. 1985 nr 21 poz. 91

Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne. Dz.U. 2001 nr 115 poz. 1229

Ustawa z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie. Dz.U. 2004 nr 62 poz. 574

Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności go-spodarczej. Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Dz. U. Nr 157, poz. 1240

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Dz. U. Nr 157, poz. 1240

Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach. Dz.U. 1991 nr 101 poz. 444

Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Dz.U. 1995 nr 16 poz. 78

Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi

Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Dz.U. 2002 nr 153 poz. 1270

Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, Dz.U. 1997 nr 141 poz. 943 Rozporządzeni Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska. Dz.U. Nr 248, poz. 1493 oraz Nr 284, poz. 1671

Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju. Dz.U. 2001 nr 97 poz. 1051

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Dz. U. Nr 92, poz. 880

Vládní nařízení č. 41/1963 ze dne 17. května 1963, o zřízení Krkonošského národního parku.

Vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 161/1999 Sb., kterým se vyhlašuje Národní park České Švýcarsko a mění se zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. V. volební období, 2008, sněmovní tisk č. 632.

Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

Vyhláška ministerstva životního prostředí České republiky ze dne 11. června 1992 č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Vyhláška Ministerstva životního prostředí ze dne 22. března 2002 č. 118/2002 Sb., o vymezení zón ochrany přírody Národního parku České Švýcarsko

Vyhláška Ministerstva životního prostředí ze dne 28. února 2011 č. 64/2011 Sb., o plánech péče, podkladech k vyhlášení, evidenci a označování chráněných území

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 30/1947 Sb., o Chartě Spojených národů a Statutu Mezinárodního soudního dvora, dohodnutých dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku

Vyhláška MŽP ze dne 3. února 2010 č. 46/2010 Sb., o příslušnosti správ národních parků a správ chráněných krajinných oblastí k výkonu státní správy ve správních obvodech tvořených národními přírodními rezervacemi, národními přírodními památkami a jejich ochrannými pásmy

Zákon č. 161/1999 Sb. ze dne 1. července 1999, kterým se vyhlašuje Národní park České Švýcarsko, a mění se zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 289/1995 Sb. ze dne 3. listopadu 1995, o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon)

Zákon České národní rady ze dne 12. května 1992 č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu

Zákon České národní rady ze dne 19. února 1992 č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny

Zákon České národní rady ze dne 8. ledna 1969 č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky (kompetenční zákon)

Zákon ze dne 10. února 2004 č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství)

Zákon ze dne 14. března 2006 č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

Zákon ze dne 20. března 2001 č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon ze dne 24. června 2004 č. 500/2004 Sb., správní řád

Zákon České národní rady ze dne 17. května 1990 č. 200/1990 Sb., o přestupcích

Zákon ze dne 27. června 2000 č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla)

Zákon ze dne 27. června 2000 č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

Zákon ze dne 27. listopadu 2001 č. 449/2001 Sb., o myslivosti

Zákon ze dne 27. října 2011 č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon ze dne 28. června 2001 č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)

Zákon ze dne 8. ledna 2009 č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zarządzenie Nr 10/2009 Ministra Środowiska z dnia 13 stycznia 2009 r. w sprawie zadań ochronnych dla Słowińskiego Parku Narodowego

Zarządzenie nr 36/2011 Dyrektora Białowieskiego Parku Narodowego z dnia 29 grudnia 2011 r. w sprawie sposobów udostępniania obszarów i miejsc, oraz zasad udostępniania Białowieskiego Parku Narodowego

Resumé

Cílem mé diplomové práce byla analýza právní úpravy v České republice a Polsku, jejich srovnání, porovnání přístupu k této problematice jednotlivých zemí a návrh potenciální změn v české legislativě. Z důvodu zeměpisné, historické i sociální blízkosti byla v této práci použita komparativní metoda výzkumu.

Práce se skládá z pěti kapitol. První kapitola ilustruje historický vývoj právní úpravy, je rozdělena do tří podkapitol, přičemž první se zabývá českou historií, druhá polskou a poslední historií Krkonošského národního parku/Karkonoskiego Parku Narodowego, nyní přeshraničního parku (Od počátku spolu česká i polská část parku spolupracují.). Druhá kapitola se skládá ze čtyř částí a věnuje se mezinárodnímu právu, první podkapitola historickému vývoji, druhá IUCN. Třetí, rozdělená do dvou částí, představuje mezinárodní smlouvy se vztahem k národním parkům globálního a regionálního charakteru. Čtvrtá podkapitola demonstruje mezinárodní spolupráci a nadnárodní formy spolupráce na Krkonošském národním parku/Karkonoskim Parku Narodowym.

Kapitola III. se zabývá právem Evropské unie, podkapitola jedna jeho historickým vývojem, podkapitola dvě kapitola, rozdělená na 4 části pojednává o Směrnici o ptácích, Směrnici o stanovštích, Natuře 2000 a Natuře 2000 v Krkonošském národním parku/Karkonoskim Parku Narodowym.

Čtvrtá kapitola ve dvou podkapitolách pojednává o současném právním stavu v ČR a Polsku. Obě podkapitoly mají osm částí věnovaných specifickým tématům týkajících se problematiky národních parků. V první jsou identifikovány zdroje právní úpravy, ve druhé instituce nezbytné pro národní parky, třetí analyzuje a charakterizuje pojem národního parku. Čtvrtá podkapitola popisuje způsob vzniku národního parku, pátá poskytuje přehled o systému ochrany přírody v národních parcích, šestá o členění území národních parků, sedmá o koncepčních dokumentech (plánech péče/ochranných plánech) a sedmá se dotýká lesního hospodaření, myslivosti a rybářství.

Pátá kapitola srovnává právní úpravy států představené v předchozí kapitole. Právní úprava České republiky a Polska je velmi podobná a poskytuje dobrou ochranu, částečně z důvodu členství obou států v EU a souladu vnitrostátních předpisů se standardy mezinárodního práva. Nicméně navrhuji některé změny de lege ferenda, např. v otázce lesního hospodaření, účasti veřejnosti, přeshraniční spolupráce, bližších ochranných podmínek a bezzásahových zón.

Abstract

The purpose of my thesis is to analyze the legal regulation systems in the Czech Republic and Poland, compare them, show the attitudes of the two countries on this issue and propose potential changes in Czech legislation. The comparative method of research was chosen because of its suitability for the geographical, historical and social proximity between the Czech Republic and Poland.

The thesis is composed of five chapters. Chapter One illustrates the historical development of legal regulation and is divided into three subchapters, the first dealing with Czech history, the second with Polish history and the last with the history of the Krkonoše/Karkonosze National Park, now a transboundary park (from the very beginning, the Czech and the Polish parts cooperated with each other). The second chapter consists of four parts and concerns international law. Subchapter One is about historical development, Subchapter Two focuses on IUCN, Subchapter Three contains two parts - examples of international and regional treaties. Subchapter Four describes transboundary cooperation and transnational forms of nature preservation in the Krkonoše/Karkonosze National Park.

Chapter Three characterises EU legislation. Subchapter One is devoted to historical development, Subchapter Two is divided into four parts: Birds Directive, Habitats Directive, Natura 2000 and Natura 2000 in the Krkonoše/Karkonosze National Park.

In its two subchapters, Chapter Four examines current Czech and Polish legislation. Each subchapter has eight parts, which outline the specific themes related to the subject of legal national park regulation. The first identifies the sources of legal regulation, the second deals with institutions connected with national parks, the third defines and characterizes the national park itself, the fourth describes the procedure of national park founding, the fifth gives an outline of the nature preservation system in national parks, the sixth lays out the dividing scheme for the area of the national park, the seventh is concerned with conceptual documents for national parks (protection plans) and the last examines forest, hunting and fishing management in national parks.

Chapter Five compares the regulations of the two states outlined in the previous chapter. The legal regulation systems in the Czech Republic and Poland are very similar and provide adequate protection partly because both are EU members and their legislations comply with international standards. Nevertheless I suggest certain changes *de lege ferenda* regarding, for example, forest management, public participation, transboundary cooperation, stricter protective conditions and non-interference zones.

Klíčová slova, anglický název

Právní úprava národních parků v České republice a Polsku

Klíčová slova : chráněné území, národní park, ochrana přírody, ochrana životního prostředí

Legal regulation of national parks in the Czech Republic and Poland

Key words : conservation of nature, national park, protected area, protection of the environment